

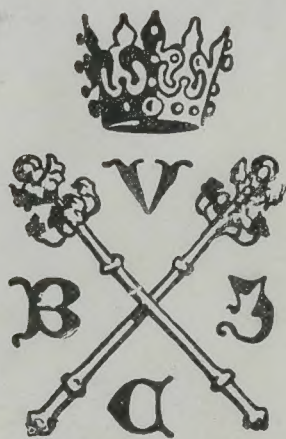

BIBLIOTHECA
UNIV. JAGELL.
CRACOVIANAE

585363-
-585367

Mag. St. Dr.

1

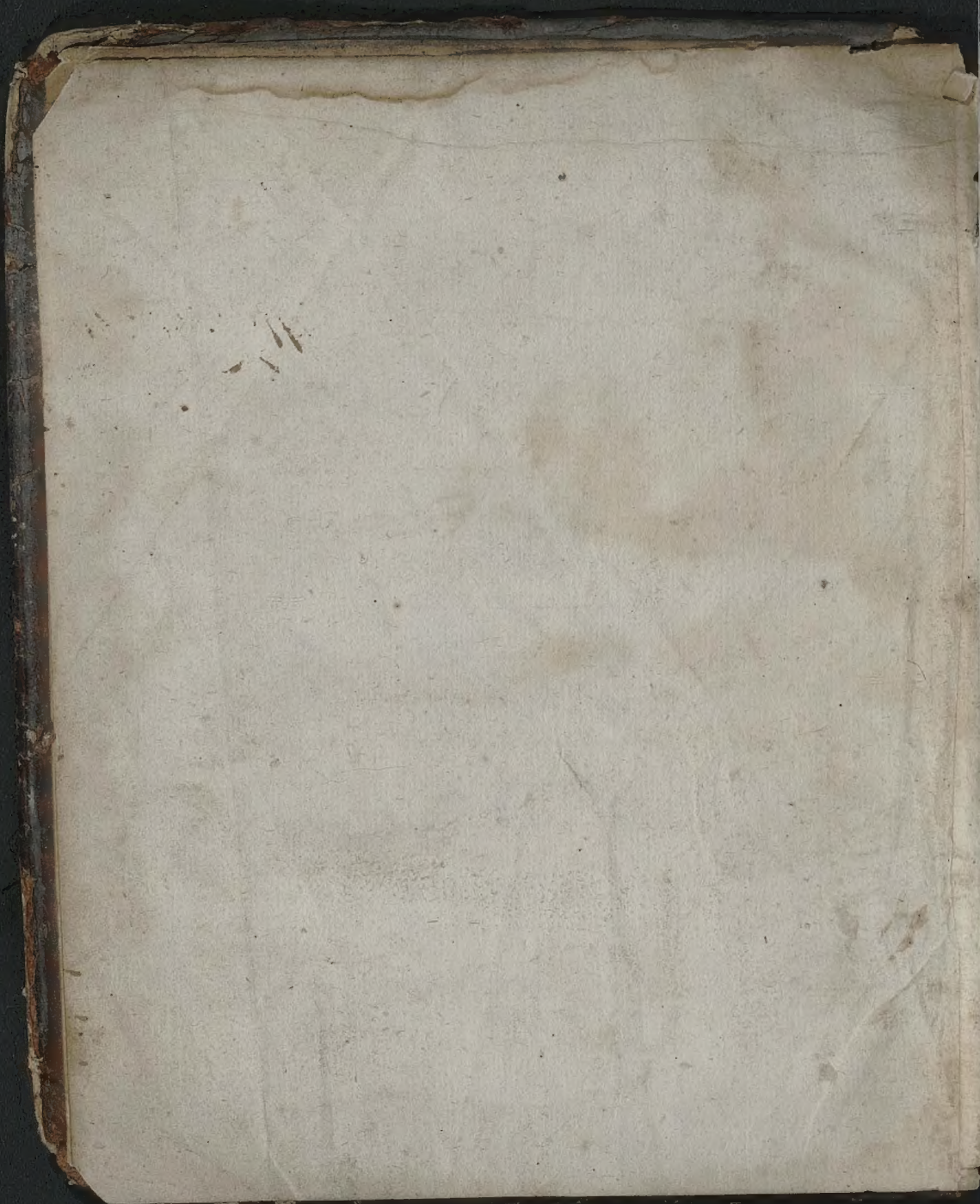
585363-585367

Mag. St. Dr.

27 7/11
2002
Luis R. Ramirez

1360

Reference

D

I

P

A

P

—

COMITIA
SAPIENTVM.

Scriptore

IOANNE INNOCENTIO
PETRICIO,

Medico & Historiographo in Aca-
demia Cracouiensi.

*In libris Vaticanis. Bibliothecae
Beynensis. Bibli. Hist. & Literar.
post huius fater*
PARS PRIMA.

Joannis Krupkowitz Vicar. Mohacz.
CRACOVIÆ,

Ex Officina Typographica Francisci Casarij,

ANNO DOMINI M. DC. XXVIII.

IN S T E M M A.

G.

D. Z.

C.

C.

P.

S.

Z.

V. C.

5.853667

Belligero premitur sub quadrupedante Ceraſtes
 Lunaq; ſydeream circinat orbe facem.
 Namq; Ducum æthereo generi, & bellantibus armis,
 Fulgurat hinc ſplendor, robur ab inde venit.

M. Jacobus Vitellius, Collega Maior.

Illmo Principi ac Domino,
D. G E O R G I O
D V C I I N Z B A R A Z,
C A S T E L L A N O
Cracouiensi:

P I N S C E N S I, S O C A L I E N S I, Z A R N O V E.
C E N S I, V I S L I C E N S I, &c. &c.

Capitano.

JOANNES INNOCENTIVS PETRICIVS S. & F.

 R I M V M T E P R I N C E P S
I L L V S T R I S S I M E conueni-
unt, nomenq^{ue} Tuum ad publicum fa-
uorem deposcunt, quos hic vides, Sa-
pientes. Alij, didicimus experimen-
to, quàm religiosè etiam à salutanti-
bus adiri consueuistis, quàm multa obstantia, quàm ma-
gnam circa vos, quæ, licet undiq^{ue} pateatis, sepe nos dimo-
net, habetis custodiam, in solâ amplitudine & splendore:
hi, quanquam istud & quicquid ad se pertineret intellexe-
runt,

DEDICATORIA.

runt, non timuerunt tamen apud Te insolentiam vel re-
pulsam. Absit PRINCEPS: nullius hic temeri-
tas in Cynicorum erumpit superbiam, ut non aestimet
Alexandrum, non perdit etiam in Sapientibus ius suum,
vestri reuerentia & respectus, sed cum viroq; magnus im-
mineres, nescio utrum laudabilius fuerit, Fortunam in
Te agnoscere, quam etiam in pessimis habet, veneratio-
ne, an Virtutem, quam nisi in optimis prestat, fiducia
& facilitate. Sunt quidem & illa, quibus unumquenq;
perstringis, luculenta testimonia Virtutis Tue, sunt care
Tue merces, non nisi magnis meritorum pretiis à gentili-
bus Tuis Tibi, Teq; ipso comparate: Natalium splendor,
in quo, quam educatio, quam hortator aliquis, quam
ipsum virtutis nomen cognitum Tibi fuisset, antè idoneus
dignusq; maioribus, conscientia & indole fuisti: Opum
amplitudo, in qua simili cum Deo munere, præter benè
faciendum virtutesq; propagandum, nullam Tibi ad alia
facultatem reliquisti: Nominis decus, quod iam multi-
plicatum gloriæ insignibus, illustrius Tuâ serie continua-
tioneq; reddidisti: Senatoria dignitas, in quâ plena meri-
torum consecutione, principem statim primumq; locum ob-
tinuisti: iam tot tituli, tot appellationes, quibus celum no-
strum repleuisti: hæc tamen omnia, quantumuis in Te
mira-

DEDICATORIA.

miraremur, suspiceremus, in virtutibus reponeremus, liberè dicam, alia pretulimus; unâ tantum causa: Fortune, quæ simul cum his aderat, verecundiâ. Minora, fatemur, & si cum prioribus conferantur, inferiora erant, quæ nos ad Te inuitarunt, quæ adduxerunt, literæ, doctrina, eruditio, sine iactantia, fastu, vanitate; adhuc pari librâ mixta comitas cum gravitate, modestia cum potestate, simplicitas cum auctoritate, constans omnium equabilitas, æqualis omnium constantia: sed fuit quiddam in his, quod nobiscum consentiret, & seu naturâ seu affectu mitioribus & quasi familiarioribus dotibus addicti, virtutibus quidem Tuis pretulimus, sed non nisi alias virtutes. Peruenit tamen ex aliis ad alias veneratio, & sicut ubi una virtus, ibi omnes adsunt, ita quem aliqua in Te honorem, eum omnes habent. Non est ingenij nostri illarum magnitudinem colligere, longamq; replicando memoriam, merita cuiusq; convenienti comparatione connectere: literas, doctrinam, ipsam Tuam Prudentiam quanti fecimus, ex eo cognosces, quod nulla sine hac virtus Tua stetit. Nolo ego referre, quoties illa exacerbatos in republica ciuium animos, atq; in mutuas surgentes pernicies sedauit, quoties turbulentas minas, periculosas offensas, erumpentes seditionum faces extinxit, quoties eius opem respubli-

DEDICATORIA.

ta requisivit, quoties consilium in ambiguis, medellam in rebus afflictis imploravit: nulla his magis adhuc, quàm sola prudentia laudatur. Debuiſti hanc ſaltim in aliquo præſtare nobis, ut dignitatem non habere modo ſed etiam exercere, ut vel ne ideo Senator dicereris, quod tantùm fueris. At quantam Tu ſimul virtutum turbam hæc unâ produxiſti? Temperantiâ, cum nulli commodo publico utilitatique, priuatum ſinum paſiſti. Pietatem, cum Tuas offenſas publicæ ſaluti remittendo, ſingulos, uniuerſos, vel pro beneficio, quod ſui muneris eſſe ſcirent, reſumere libertatem, inuigilare publicis commodis, commoueri temporum vice, capeſſere afflictæ reipublicæ curas, exorare, hortari non remiſiſti. Conſtantiâ, cum in nullius gratiâ, oſtentatæque ſpei auctoramentum & ſententiâ pedibus tranſuiſti, neque ad diuerſiſſimam partem à Tuâ dignitate æquitatēque receſſiſti. Fortitudinem, cum potius dicere que velles odioſum ſed honeſtū, quàm que nolles miſerū & turpe reputando, res his temporibus inter ſe diſſociabiles, dignitatem libertatēque miſcuiſti. Vnde magnum quoque Tibi his ciuium amorem, magnam fidem peperiſti: ut quoquo vocares, Te alacres & ſecuri ſequerentur, quicquid ſuaderes, Tibi tam propè parerent quàm Regi, tam fiderent, quàm ſibi. Non rationibus colligam quod experimentis probatum

DEDICATORIA.

tum est. An spes aliqua paulo ante fuit, amplissimam regni
 Curiam, circumuentam ancipiti hostium ciuiumq; metu,
 cum inde armis, hinc discordiâ, quâ iam perire nihil sine
 uniuerso nobis poterat, agigaretur, ab aliquo expediri li-
 berariq; posse? Factum; cum diuinam prudentiam, hoc
 est, Tuam interposuisti. Amouisti haud mora intesti-
 num malum, sustulisti pessimum exemplum, & quamuis
 hoc idem alij conarentur, Tibi tantum obtemperatum est,
 Tu concordiam, Tu Comitiam perfecisti. Itum in suffragia
 est, impetratum quod postulabatur, interq; alia laudan-
 da, deseruimus lucra, nobis seruauimus nostras messes, ac
 ne hostilibus vsibus anni exuberarent, clausimus apud nos,
 exterarum quoq; gentium abundantiam vel famem. Vi-
 de PRINCEPS, in quot vias ab una prudentiâ; in
 quot laudes progressus es; tantòq; etiam illustriores, quan-
 tò excellentibus ingeniis, sepius didicimus defuisse artes,
 quibus ciues regerent, quàm quibus hostes superarent. Sed
 num hostes quoq; Tibi defuerunt? num arma? num ille
 idem in periculis animus? Parumne Te experti asperri-
 mâ expeditione in Turcas ad Bussam fuimus? Vbi post
 castra, manus, equos, viros, constantiam, perseueranti-
 am, quid tandem habuimus, quo hostem vicimus, præter
 Te ipsum? Querebat iam ille pertesus belli, aliquod di-
 scessionis

DEDICATORIA.

scessionis sue pretium, contentus oppidi unius, sibi insensu inimicisq; ulione, longâ contentione illud à nobis, quod Taurum erat, deposcebat, Bersadam nominabat, Bersadam in conditionibus, in summâ pacis ponebat, flagitabat: nos quoq; cum hoste eandem à Te rogauimus, in necessitate attulimus, monstrauimus, quâ unâ tunc potuit redimi patria, hostis amoueri. Leue munus, quod libenter patrie dares, erat, sed quàm amplius in eo de fortitudine haberes, illo demonstraisti, quod nemo à Te impetrauit. Excogitasti ad nostras preces aliud quiddam, quod pari in patriam pietate, impari nobiscum mente virtuteq; prestares: antequam hostes, antequam nos sensissemus, sperassemus, maximâ precipitiq; celeritate ad hoc missis equitibus, ipse oppidum deuisti, controuersiamq; & bellum flammis restinxisti. Magne hæ PRINCEPS laudes sunt, pulcherrimi fructus animi, consilij, prudentie Tuae. Neq; hoc unum tantum nobis experimentum, sed aliud alio maius pulchriusq; prestitisti. Vel illud adhuc cuiusmodi est, cum regnum, fatis haud dubiè malè nobis cogitantibus, inopinatò ab omni parte agitatum ac perterritum, pro uitâ iam propè suâ saluteq; extimuit? Hic animos oculosq; percellebant rapte per perfidiam prouincie, immissus in interiora regni hostis, portus proditi, aperti aditus, agri, arces, urbes,

DEDICATORIA.

urbes, homines, sine prelio, sine morâ, momento ac
 capti, traditi: hîc nihil à nobis in ista prouisum para
 hîc plures alij hostes, hîc ipsi vicini, palam aut occultè
 ad occasionem infensi paratiq, Moschi, Tartari, Turcæ,
 ceptum statimq, compositum cum Ferdinando Cæsare bel-
 lum, Mansfeldiani amisso Duce vagi, capiti iam Reipu-
 blicæ, Coronæ regie, è Silesiâ proximoq, imminentes. Si, quis
 tunc laborantibus succurrit, quis opem manumq, nobis
 porrexit, quesiero: an non Tu, qui Te primum in Tua par-
 te opposuisti? Si, quis hostem exterruit, arma ei ex ma-
 nibus excussit: an non Tuidem, qui Tuis pariter exsonui-
 sti, qui nostra strinxisti? Ad Te tunc respeximus, Tibi
 obtemperauimus, ad Tuam vocem, auctoritatem, in Co-
 mitiola extra ordinem conuenimus, pecuniam obtulimus,
 arma, viros comparauimus, ad nomen, delectum respondi-
 mus, ipsi deniq, in ferro, in excubiis fuimus. An hæc fru-
 stra, an in cassum suscepimus, iniuimus, fecimus, fatentur
 dolenter ij, qui nobis non crediderunt. Sentis verò iam
 PRINCEPS, ut omnia, quæcunq, continenter me-
 ditaris, quæcunq, aggrediendo nobis exponis in lucem, ab
 altitudine animi à Tua prudentia proueniant, ut nihil
 se ab eâ diuelli separariq, permittat, ut quamcunq, in Te
 virtutem sumimus, sequantur omnes, datâq, per vnâ vi-

cetera

DEDICATORIA.

cetera mirabili societate ad se inuicem coacta, parem cum illâ agant triumphū. Quamuis enim multiplicamus nomina virtutum, gradus inter eas facimus, non habent tamen ille inter se discrimen, non numerum, nisi de nostra infirmitate, ideoq̃ à nobis diuise sunt vt intelligantur, vt eligantur. Non exuerunt hic PRINCEPS, non deposuerunt Sapientes, virtutum Tuarum memoriam, reddent etiam Tibi, si vis, de sua electione rationem. Quicquid in Prudentiâ Tuâ pratulerunt: admiratio est, quâ simul omnes in vnâ inuenerunt: quicquid in Prudentiam Tuam contulerunt, infirmitas est, quâ simul omnes capere non potuerunt: quicquid in Prudentiâ Tuâ laudauerunt, affectus est, quo simul omnes in vnâ amauerunt: quicquid in Prudentiâ Tuâ coluerunt, reuerentia est, qua simul omnes in vnâ honorauerunt: quicquid in Prudentia Tua præceperunt, fiducia est, quam sibi ab vna in omnes congegesserunt. Satis est PRINCEPS: annue vel hac vnâ Sapientibus, aspira fauorem quem petunt, dexter volensq̃ inuocantibus adsis, iam illi, & per ceteras Tuas excelsas virtutes, pleniori se predicatione inuehant, & à Tuis auspiciis, per aliorum beneuolentiam inoffensos agent cursus.

COMITIA
SAPIENTVM
LECTORI MEO.

Propositum & scopus libelli.

LARORVM Virorum non
partem modò, & facta moresq;
posteris tradere, sed vultum eti-
am, sermonem, habitum, totumq;
quod viuentium fuerat à morte
effingere vsitatum est. Meritò id
sane & perquam conuenienter. Nam nec delite-
scere potest imago, quam ad morum lineamenta
nemo non intra se statim concipit videtq;, & dicta
factaque, quæ non quilibet potuit, conuenit vt
non quemcunque, sed suum referant autorem.
Adhæc solæ non tantum aures efficiunt, & quam-
uis vtraq; ad animum via est, fortiùs tamen perue-
niunt, quæ animus non narrari sibi tantùm putat,
sed exprimi, & oculis mentis ostendi. Hinc illi
apud scriptores Sapientum cætus, repræsentati
per Synposia, solennes Cænas, Conuiuia: excogi-
tatæ, quò suis se dictis sententijsq; exercerent, Pa-

*Occasio scri-
ptionis.*

Dialogi &

A

læstræ

*eorum incum-
ditas*

*in quam fer-
tur libellus,*

*Libertate li-
terarum*

*Imitatione o-
ptimorum*

*ex quibus cō-
cinnatum hoc
opus*

læstræ, Scholæ, Academiæ. vbi nulla re vero dissi-
miles, videas inuicem moribus studijsq; coniu-
ctos coire, gaudere congressu, officiosis vltro ci-
troq; verbis colloqui, alia ex alijs inter eruditæ vo-
luptates mouere quæstionum capita, interdum se-
se mutuò laceffere, iocis decertare, acutè, festiuè,
ambiguè, salibus, sensiculis, ludere, ducere, suspen-
dere, vt inter tam seria, tam viuæ & spirantia, ne-
scias quid mors in ipsos egisset. Cepimus hîc vi-
des, in simili quoq; ludo tabulas & stylum, non pa-
ria efficiendi arrogantia, verum ludendi licentiâ.
Nemini hæc libertas aut voluptas in literis negata,
sed velut in instructissimo aliquo emporio hortô-
ue, quicquid studij cuiusq; poscit affectio, positâ la-
boris mercede, auferre permissum. Quem licet
hîc fortasse in cæteris videar lusisse perdidisseque,
in eo saltem non vsquequaq; improbandum refe-
ram, conatus quantum potui, tam assuescere opti-
mis, quàm quod in alijs optimum erat, meum fa-
cere. Nam statim profiteor, statim moneo, quic-
quid hîc est, ab alijs esse, sic scribendo tempera-
tum, vt aut aperiā, quod aliquem dixisse non la-
teat, aut tegam, quod aliquem dixisse oporteat.
Si dicto non credis, si diffidis, si dolum times, quàm
aliquid præproperè ac iniquè pronunties, aut diem
iudicij diffunde, quoad de quò dubitas liqueat, aut
vadem cōmunem literatorum à me quoq; accipe:

Nihil

Pars Prima.

3

Nihil tam difficile, quin quarendo inuestigari possit.

*Terentius
Heautonri.*

Quod si in eo me absolutum dimissumq; ad aliud iudicium & quæsitores retrahis, quod non simplici & aperta oratione, quicquid tradere propositum erat curatum est, quod inductæ nubes & tenebræ, per quas videre intelligereq; quæ velim, nisi solus & vnus possim, quod figmentis operimentisq; præfocata sepultaq; omnia. Primum, respondere ad ista possum, scitum illud Imperatoris Romani, *Rationem otij sui neminem reddere.* Deinde, ad naturam prouocare, in qua nihil non serium, & tamen obducta sunt omnia, plurimum lucis, & tenebras experimur. Quanquam cum libris illud quod cum amicis facere oportet, quos antequam perspicias noscasque, plurimum salis cum ijs prius delingas necesse est. Neq; hîc adeo simulantur omnia, vt nihil intelligas, nihil videas, cum etiam more calculatorum, ingentes rerum summas sensusque, breuibus subductionibus collectos, hinc inde apposuerimus. Cæterum materia, vt fermè tales solent, vna non est, alibi, quod alicubi lectione compertum annotatumque, alibi mores, sermones, consilia, amores, varijs casibus euentibusq; mixtos, sub doctiorum sapientumq; æstimatione circumferens. Vt agricolæ solent, in vno campo, non far, aut siliginem solùm, sed hordeum, fabam, variaq; legumina serere, sic ego, quæ meditatio, remissio, labor, otiumq; attulerat, plu-

*Obscuritas
excusatur*

iure;

naturâ,

11

*notis, quæ v-
bis addita.*

*Materia lib-
elli:*

Varietas,

*potissimum
politica*

*In hac quis
labor recen-
tiorum.*

*Quantum hic
datum politi-
ca.*

ra quasi semina spargo, vt colligam; quicquid seu
quæstibus, seu cuiusq; vsui prouenerit. Inclina-
tior tamen ad posterius opus libellus est. Equidem
scio, nullum iam hodie tanti opificium præ Politi-
cis æstimari, in eo nullius non propè iam calamos
& industriam consumi, ad illud sacrorum quoq;
hominum studia, relictâ diuinarum rerum com-
mentatione transferri, ibi sedulò occupari, cudere
præcepta, subijcere consilia, monstrare artes, do-
minandi secreta, vtilitatum compendia, callidi-
tatum diuerticula, ac vt Circe olim suis artibus so-
lebat, homines in sues, vrsos, leonesq; sic illi Prin-
cipes suis præceptionibus, sæpè in monstra, inq;
eam formam quam sinxerint, pro arbitratu verte-
re transformareq;. Mihi non sub religione Politi-
ci scribenti, libertas erit alia. Sunt quoq; hæc artes,
sunt præcepta, sunt exempla, sed saltuatim & bre-
uibus scriptiunculis tradita comprehensaq;. Pote-
ris hæc vndecunq; inceperis, vbicunq; desieris, &
quasi à se discedentia legere, & quasi cohærentia.
Sicut quidam lepusculis, capreisq; ac similibus
feris, subiecta domibus ponunt viuaria, vt & in
conspectu clausa venatio possidentes oblectaret o-
culos, & cum vsus epularum exigeret, feræ velut è
cella promerentur: ita hic sententias, exempla, no-
ua, antiqua, extera, domestica, in vnum cumulum
congesta, ac velut vincta habes, vt nec laboriosum
sit, quæ per autorum syluas latent, vno velut se-

pto clausa reperire, nec tædiosum, mixturâ quâ-
dam rerumq; varietate oblectantia, sæpius viden-
da conuenire. Si non singula animo tuo respon-
derint, laudes voluntatem, ignoscas ingenio, me-
mor illius Varronis, *Neq; in bona segete, nullum esse spicû*
nequam, neq; in mala non aliquod bonum. Iudicia certè &
censuras vt antè præiudici, ita antè remoueo. Erit qui
aliquem posthabitu præpositumue, omisum negle-
ctûq; à me deprehendat, iudicio & malitiâ negabo:
dedi quos meminisse potui, in alijs si nomēclatores
mei defecere, quid hic meæ fraudis? Deinde, ne-
quaquam dignitatis cuiusquam arbiter iudexue,
quod aliqui in cænis, idem in comitijs seruauī, nec
paucis loca atq; fercula quædam opima primaq;ue,
cæteris vilia & minuta distribui, sed toris epulisq;
positis, perinde omnes dignitate, cunctisq; rebus,
ac mensâ æquauī. Etiamne sacros & profanos? eti-
amne religiososcū gentilibus inquires? Etiam. Ho-
spites enim tunc omnes & sapiētes atq; ad mensam
cætumq; non ad arā notamq; recipio. At enim mi-
nus seuera aliqua obijcies, & inter alios errores
admissos quoq; amores? Vt augeam adhuc, agnosco
culpā, amplector etiam, & errare quidē me sed cum
summīs viris fateor. Scripsere plura doctissimi, gra-
uissimi, sanctissimiq; homines, nec tamen pollue-
runt sanctitatem vitæ suæ, præsertim qui nec volu-
ptatē cū Epicureis præceptis instruxerunt, nec à se-
ueritate lætitiā omnē cum Stoicis exegerunt. Nos

*Autori-
tio & excu-
tio si peccatū
aliquid*

*in enumera-
tione perso-
narum*

*in earum or-
dine,*

*in religione
& sanctitate*

in amoribus,

*Nam castum
esse decet pi-
um poetam.
Ipsū, versu-
culos nihil ne-
cesse est. Ca-
tullus.*

*Iterata de-
precatio.*

*In verbosos
& loquaces*

*Paruitas li-
belli non de-
mit magnitu-
dini ingenij.*

verò vt hæc etiam paucula refugiamus, sanctiores
ipsis, feueriores erimus? vnde verò? Et sane, scri-
ptis omnis gratia à varietate paratur; quæ nisi adsit,
quantumuis sint illa iucunda & delectabilia, desi-
nunt videri, vbi similia pariaq; esse quocunq; mo-
do ceperunt. Deniq; vt semel omnibus occurram,
non inficior me in hoc opere velut in itinere & pe-
grinatione, alibi assedisse, defecisse, alibi desle-
xisse, aberrauisse, obuijs & narrantibus accredidisse,
vmbas arborum, fonticulorum amœnitatem, auræ
refrigerationem, variasq; moras captauisse, multa
feria derelictui habuisse. Profecto enim ista, con-
cinnata potius in negotio, quàm in otio fuere,
Quæqualiacunq; inueneris, memineris etiam eos,
qui mortalium habitati sunt sapientissimi, multa
quoq; potuisse, non omnia. Nam nec vastitatem
immensæ tractationis de quacunq; re persequimur,
& cum lectione quæsitæ stylo committimus, ea
tantum sumimus quæ exigit materia, non quæ re-
rum natura; in quarum altera pauca sunt, in altera
omnia. Magnæ verò rei quantulumcunq; possi-
dere esseq; participem, abundè semper pulchrum
magnificumq; fuit, nec magis famam, vasta & in-
gentia artificum opera, quàm Homerus in nuce,
nauis Myrmecidis, quam apicula pinnis absconde-
bat, paruaq; alia habuere, siquidem nescio quo pa-
cto, notæ sæpe fuerunt magnorum ingeniorum
minima etiam compendia. Sed iam res quod ha-
buere ferant exordium.

Moni-

*Monita à Cleante Philosopho dantur, ingre-
dienti iter sapientia omnisq; honesti.*

Audiebam regionem esse, post tot sæcula, seu natu-
ræ ingenio, alia alibi in orbe sorbentis inferentisq;
seu curâ hominum, haud pridem ortam comper-
tamûe. Hanc, supra alia rerum miracula maximè
miram. Illic omnes sublimitates ingeniorum, om-
nes subtilitates artiû, omnes cultus venustatesq;
literarum ingressis exhiberi ultroq; patere. Inde
velut ex aliquâ vrbium, quas in excelsa lunaq; esse
& habitari putavit Colophonius Xenophanes,
quicquid vspiam agerent, quicquid cuderent do-
ctiores, perspicuè ac minutè videri observariq;
Eandem ignauorum ignarorumq; adeò impatien-
tem, vt perinde illic, ac in Anglia lupi, in Scythia
asini, in Æthiopia equi, nasci aut viuere diu inue-
cti possint. Quæ, aliaq; plura multorum famâ fi-
deq; accepta, cum diutius pigeret non videre, iui,
perueni ad ipsam. Regionem obiecti in circuitum
montes, elataq; in cælum & ardua aspectu quoque
iuga claudebant. Quâ parte intercisâ auulsaque
cacumina, cæca omnia & obscurissimis tenebris
nocteq; suffusa, & viam, & visum contra tendenti-
um suppressibant. Introitum tamen illâc esse fre-
quentia affluentium, præstolantiumq; vt ad limen
fieri solet hominum indicabat.

Nam & versos eò
vultus

*Ing. in
allegoriam*

*Vrbes homi-
nesq; in luna
esse quis puta-
uit.*

*Quæ anima-
lia certis in lo-
cis agrè na-
scuntur habent
turq;.*

*Nemo tam
rudis est ut*

*videri etiam
r. lit*

vultus oculosque, & omnes tanquam ad mortiferam viam animas aduertebam stantes,

Virg. lib. 6.

Encl:

Tendentesq; manu ripe ulterioris amore.

*Explicatio fa-
bule de Eury-
dice & Or-
pheo*

*præcepti Py-
thagoræ.*

*Ad consequen-
dam quam-
cumq; rem duo
necessaria A-
mor & Labor.*

Cocytum primò, venireq; cum cymba Charon-tem putabam. respexi: & quamuis per caliginem Cleanthem agnoui. Lucernam is manu tenebat, quâ languescentem in tenebris lucem subinde oleo affuso reficiens, monstrabat euntibus viam. Hanc ego quoq; ad illum magno nisu per turbam molitus, cum propius accedens, nauli loco præmium etiam offerrem, ille nisi conditione obligatum, me ducere posse negauit. Conditio erat, qualis aliquando de Eurydice Orpheo data. **NE OMNI-NO RESPICEREM.** Nec valde dissimilem aliam, subsiliens in flammam lucernæ fulgor oculis ingerebat. Erat autem præceptum Pythagoræ, his verbis auroq; ad lychni oram ductum, **PER EANDEM VIAM NE REVERTERE.** Eò altius quiddam, quò pluribus sententijs iuberetur suspicatus, quæ ratio tam duras leges decretaq; in aduenientes censuisset, sedulò Cleanthem interrogavi. Nempè, respondit ille, ipse recti amor & virtutis studium, à quibus iam defecit, quisquis non timuit retrò reflecti aut reuerti. Non sapientiæ modò, sed omnis honesti summa in eo est, ire nitiq; & spectare id solum, ad quod accingeris. Nam nec profectum quisquam in ijs inuenit, quæ post se relinquit, & dimissa ignauix voluptatisq; via, eadem

dem facilitate ac consuetudine repetitur, quā respicitur. Nemini licentia tuta fuit, nec quisquam ad magna peruenit, nisi qui se sollicitē custodiuit. Multorum annorum Pythagoras observauit silentium, quo non linguae taciturnitatē, quæ præclara quæq; edocet, sed affectuum in animo obstrepentium & cupiditatum compesceret clamores. Ampla & pretiosa quidam patrimonia, in vnum redacta proiecerunt in mare, quò calcatis vtilitatibus irent, pergerentq; ad virtutem sine omni respectu. Lucunditatem plurimi omnemq; indulgentiam, duris & asperis præfocarunt prorsusq; exegerunt ex animo, ne ex eâ, velut ex relicto cinere, latens quandoq; rediret resurgeretq; cupiditatum flamma. Nihilo mollius ad sapientiam ac ad virtutem peruenitur. Custodiendus quoque est animus, oculi, aures, insitendum cæptis, pergendum, quærendum secretum, silentium, fouendus iste manibus laboratus igniculus, sæcundus æterni alterius & illustris ignis, noctes ac tempora ad quietem & refectio-nem à naturâ data, in acerrimo labore & vigiliâ ducenda, tædium, fuligo, sudor lucubrationum bibendus. Cessit his quicumq;, aut ad blandiora respexit, iam sapientiæ possessione depulsus est. Hæc locutus, nihil postea abnuentem, solenni Philosophorum formulâ ad sapientiam initiauit S V-STINE & ABSTINE, statimque viam exorsus est. Quanquam præceptus iam labor, ipseque in-

Explicatio silentij imperatoris discipulis à Pythagora.

Philosophorum veterum austeritas.

Sententia in vtramq; fortunam utilis Epicteti Philosophi.

*Multa necesse
est in discen-
do facias im-
probanda, ut
efficias quod
aliquando pos-
sit probari.*

*Dictum Ma-
sonij.*

grediendus solitudinis & tenebrarum horror, ad omnem patientiam animum durauerat, res tamen tristis experiendo fuit. Iter contortum, impeditum, varium, difficile, & non vnâ laborum serie properantibus inefficax; modo eminentium saxorum scruporumq; acuminibus asperum, alibi subtracto in profundum solo præceps abruptumq; alibi decliui descensu, aut vbi terra immaduerat, imbre roreue instabile, lubricum. Igitur varia etiam tetraq; luctatio fuit, ut quòquò ventum erat, offensare, titubare, cadere, resurgere, exstantia corripere, & iterum ab ipsis adminiculis labi, corruere. Nec lassitudinem morâ aut quiete lenire contigit, subinde Cleanthe admonente ingerenteq; REMISSIO EST ANIMI AMISSIO. Ita ægrè per viarum difficultates, continuamq; ac velut æternam noctem, quam nec planè lucerna Cleanthis soluebat eluctatus, perueni tandem ad optatam regionem terramq;. Mutata statim omnia, locusq; ipse beato ac felici aspectu, ita repente permulsi animus, ut fatigationem susceptosq; labores, nouus hospes spectatorq; contemnerem.

Regio sapientum, mores, opes, studia describuntur.

Cælum nullis nubibus nebulisue obductum, sed purum, serenum, & diurnæ lucis plenum, nunquam non in sole est. Aëris mira clementia, nullo noxio afflatu ingrauescens, & cum aliquo spiritu moue-

tur,

tur, sæpius auras quàm ventos habet. Inde incolis
 ægritudo omnis ignota, languor, malaque senij.
 Multos videas, vix credibile dictu, dispari ætate,
 dissitisque sæculis natos, ignotos, velut æquales, in
 vno temporum ætatumque consistere æuo, inui-
 cem nosci, coire ad colloquia, Socratem cum Par-
 menide & Timæo, Paralum & Xantippum cum
 Protagora: iam Cottas, Lælios, Scipiones, inter
 quos aliquorum natiuitas, vix aliorum attigerat vi-
 tam. Regionis forma pulcherrima, & velut vni-
 cum exemplum in vno loco gaudentis naturæ. Il-
 lic herbidi apriciq; colles, inde florida prata cam-
 piq; iuxta, nemora sylvæque, iam fonticuli &
 strepentes riui, eo prospectu varietateque, vt his
 modo illa, modo hæc sola, interdum simul omnia,
 gratissimâ mixturâ lætentur. Quicquid est quo vi-
 ta carere non debeat, nusquam est præstantius. Ni-
 hil oriosum, nihil sterile videas, sed terram vbique
 grauidam, quicquid desideres pleno gremio fun-
 dentem. Montes quoque in ea excelsi, non ni-
 uibus horridi incultiq; sed Musis dilecti habi-
 tatiq;, virentes in imo lucis pubentibus, in sublimi
 sustinentes nemora nutantia. Celeberrimi sunt
 Parnassus, Helicon, Pierius, Cithæron. Sub ijs spe-
 cus sunt antraque: in his quod subire vetet nihil
 horribile, sed amænæ umbræ & opaca suaue reso-
 nantia. Inter alia nobilissimum Corycium an-
 trum, responsis & oraculis Musarum memoran-

*Fingendi li-
 centia quam
 & nos secuti.*

*Dialogi Pla-
 tonis, Cicero-
 nis.*

*Musarum
 montes*

Fontes etiam, à quibus Poetia Musas ad ferendam opē suis carminibus euocare consueuerunt. dum. Exiliunt propè adhærentq; inclyti fontes, Hippocrene, Libetra, Pimpla, Caltalius, & totam sinuoso alueo terram lambens perfundensq; Hilius fluuius. Aquæ ubique ita limpida & perspicua, vt & arbores ex ripis alueorum marginesq; & relucens in fundo calculos, aut quicquid mersum suspensumue, propriâ imagine reddant annumerantq;. In ijs prout otium lususque sollicitat, natâre, lauâri, perfundi Musis mos est. Imminent litoribus villæ vicique, qui vmbrosis nemoribus septi Academias, Lycea, Porticus, Exedras, quæq; sibi suisq; vsibus sapientes construxere continent. Hæc est regio Musis literisq; sacra, hæc facies, hic visus eius.

Mores sapientum. Probitas.

Caterum quod rarum & par miraculo est, in tantâ naturæ luxuriâ propè paratâ peccantibus, summa incolarum frugalitas, summa continentia, summa æquitas, nec vlli corrupti mores. Sunt etiam quibus adeò contumax, & velut sui ostentatrix est patientia, vt inter prima reputent vltro tristissima subire ijsq; non lassari. Hæc constantiâ in virtutibus durati, magnam sibi libertatem fecerunt. Non regem aliquem aut leges vt rectè faciant, sed quod optimum in vita, se quisq; timet. Virtutes alter alterius tantò impensius amat æstimatq;, quantò maioribus ipse abundat. Ad sapientiam, vix vlli peruenire, qui se peruenisse credit, contingit. Pretiosissimum inter cætera putant, intelligere quenq; nescire

Amor.

Sensus humilis.

nescire se quod nesciat, & cupere quod ignorat, addiscere. Hinc salutem inuicem precaturi adscripturiq̃ue, non *Salue Valeue*, sed NOSCE TE IPSVM vsurpant. Ipsi nihil inter se simulatum habent, nihil fictum; astu vacui, à fraude, affectatione, fūco, auersi, à pretio incorrupti, simplices, sinceri, nudis affectibus. Arrogantia in omnem vitam infamis apud eos & probrosa est. Recte factorum mercedem perfecti in conscientia ponunt, minus perfecti in gloria. Nec tamen hæc ex toto etiam ab ijs qui contemptum eius profitentur, abiicitur. Gaudent plurimum æmulatione, quæ bene incipiens quanquam in aliquibus ad inuidiam latenter serpit, tamen quandiu virtutum causa est, toleratur.

Salutatio.

*Simplicitas.
Candor.*

Modestia.

Æmulatio.

*Diuitie sapi-
entum.*

*Questus ipso-
rum*

*hoc est, au-
reorum duode-
cimæ mille-
bus,*

Opulentiam eorum haud equidem inter magna ponerem, nisi eam sua cuique virtus æstimationeq̃ digna quæ noscatur pareret. Omnis eorum quæstus ex ingenio & eruditione est. Beatiorum hunc putant, quàm si ingemant agris, terram scrutentur, expectent annos, mercimonia exerceant, atq; fortunas, seu subditorum lacrymis sudoreq̃ue, seu propriâ sollicitudine, spe, metuue cumulent. Fidem propè excedentia videre contigit ingeniorum pretia. Viginti talentis vnâ orationem vendidit Isocrates. Aristotelis & Theophrasti libri, diu in terra seruati atq; etiam à tineis corrupti ingenti argento ab Appellicone Teio empti sunt. Pro pauculis Speusippi libri tria talenta annumerauit de-

ditque

*hoc est mille
octuaginta
aureis,*

*hoc est decem
aureorum
millibus.*

*Liberalitas in
eos principum*

*Quantum
possint Hispo-
riti.*

*Virgilius pau-
cis versibus
supra quinque
millia aureo-
rum meruit.*

lib. 6. in fine

ditque Aristoteles. Plato tres Philolai Pythagori-
ci libros, decem millibus denariorum mercatus est.
A Plinio seniore collectanea, Largius Licinius pri-
uatus homo CCCC. millibus nummum licitari si
venderet ausus est, & Plinius tanti adhuc addicere
noluit. Vnde ingentium apud eos opum conie-
ctatio est. Nec suam tantum industriam ditescunt, sed
expetuntur vltro, ornantur, locupletantur à prin-
cipibus, qui & sibi eos in clientes parant, & à lite-
ris ipsorum laudem, quæ opibus, regnis, volupta-
tibus superstes sit, emunt. Magna hæc mutuaque
felicitas, & cui principes fauent, & cui docti fa-
uentes. Nam omnes omnium virtutes tantæ
sunt, quantas videri eas volumus, eorum ingenia, qui
vniuscuiusque facta describunt, comparentq; tan-
ti principes in suis virtutibus, quam scriptores
fuerint in suis ingenijs. Sic & præmia illic abun-
dant, & opera vitæ. Innumerabilia in hac reputa-
tione subeunt principum munificentiae exempla,
si quis persequi velit omnia. Vt eo quoque docu-
mento honor & diuitiae literarum constent, pau-
cissima pono. Octavia Augusti soror, Virgilio
Poetae, Aeneidis suæ libros recitanti, pro versibus
in quibus dolore & sensibus confusa, ob memori-
am Marcelli filij, morte sibi erepti, defecit, dena
sestertia pro singulis numerari iussit. Erant autem
versus vnus & viginti, inde initium capientes

*Heu miserande puer si qua fata aspera rumpas
Tu Marcellus eris.*

Vespa-

Vespasianus Rhetoribus tam Latinis quam Græcis, cuique centena millia assignauit, quantum hodie in vniuersum literatorum genus vix aliquis erogaret. Lysander, ob pauculos versus, Antilocho Poëtæ pileum argento impleuit. Nec recentiori æuo sua pretia literas deferuere. Laurentius Vallæ cum Herodotum, Thucydidem, Polybium primus Romanâ linguâ loqui docuisset, ingentibus à Nicolao Quinto Pontifice præmijs donisque cumlatus est. hic ipse ab eodem aliquando interrogatus, cur tanto studio Græcas literas disceret, senex iam & in Latinis consummatus: Vt duplicem, respondit, abs te Pontifex mercedem accipiam. Senatus P. q; Venetus, carminis elegantia oblectatus, Sannazario Poëtæ, pro singulis versibus, singulos centenos aureos liberaliter donauit. Ponam carmen dignum legi.

Viderat Adriacis Venetam Neptuntus in undis

Stare urbem, & toto ponere iura mari:

Nunc mihi Tarpeias quantumvis Iuppiter arces

Obijce, & illa tui mania Martus ait.

Si pelago Tybrim præfers, Urbem aspice vtramq;:

Illam homines dices, hanc posuisse deos.

Verum sunt quidem hæc opulentia sapientum ampla testimonia, sed virtutis ipsorum opera adhuc maiora. Non inde cuiquam sui pretium, non pristina vitæ obliuio, non adulatio adhæret. Sicut in comparandis diuitijs omni sollicitudine, sic in possidendis, vitijs nostris carent. In aliquos etiam

nulla

*hoc est, duo
millia & quin-
gentos aureos*

*Qui primum
& quando ca-
pere libros
Græcos in La-
tinum vertera*

*Sannazarius
à Senatu Ve-
neto pro sex
versibus aure-
os accepit sex-
centos.*

*Temperantia
sapientum*

nulla sunt præmia, & multi tamen, non alio præmio, quàm de alijs bene merendi, in eâ, in quâ ingenio valent, persistunt curâ.

*Encyclopædia
veterum.*

*Duo fomenta
& principia
scientiarum.*

Olim integram & diu plenam, Virtute animi & Vocis vfu claudebant profitebanturque sapientiam. Hic apud illos fuit absolutus circulus orbisq; doctrinæ, hic perfectus globus omnium scientiarum, hic concentus harmoniaque concordantium inter se disciplinarum. Nam cum duo tantum aduerterent, quæ homo supra cætera animalia maxima accepit, Animum & Orationem, nullum doctrinæ genus, nullam in qualibet facultate cognitionē, nullam scientiam esse putauerunt, quæ non aliquo nexu fideque alicui ex his coniuncta addictaq; esset. Igitur vtraq; quemadmodū iuncta naturâ, sic apud eos professione & officio manebant colligata copulataque. Nunc scissum est istud doctrinæ corpus, disciplinæq; in membra diductæ, plurimæ iam factæ sunt. In partitione pænè sine modo, nemo ipsarum, nemo præceptorum, & inquam quisque eat inducatue alios, ineat computationem. præcipua quæ de ijs annotauerim referre non pigebit. Ergo & sequentium nunc nemo non, omnem artium & disciplinarum velut fætum, à Virtute animi & Vocis vfu edi procreariq; cum prioribus consentit profiteturque. Nemo non etiâ peramplum magnificumq; putat, vniuersum doctrinæ corpus, ex omni varietate doctrinarū compositum ab vno homine

homine teneri possiderique. Sed cum paulatim exolescere marcescereq; primitiuam in se ingeniorum fecunditatem, audaciamq; pristinam & laboris patientiam deficere sensissent, tantæ moli impares, quod vnum fuerat, in partes digessere, atq; portionibus excolere, quam quisq; suo ingenio seposuisset, ceperunt. Hinc quoq; capit artium numerus, vt multi inanis gloriæ cupidi, quò subtilius & numerosius aliquid diuississent, hoc se feliciori ingenio crederent. Hinc inter conscios suæ infirmitatis orta diffidentia verecundiaq; vt aliqui mutato nomine, in posterum non Sapientes se, verùm Philosophos & sapientiæ studiosos vocari permetterent. Hinc Academia inductæ, in quibus, vt quod nemo amplius vnus poterat affectabatq; ita vniuersa doctrinæ summa, ne periret, inter Doctores viritim distributa, in cætu saltem profitentium custodiretur retinereturq;. Igitur ex tanto disciplinarum numero, cum seorsim vnusquisq; sibi aliquã, opportunâ deriuatione secerneret, duplicem Virtutem animi statuerunt, Apperendi vnã, alteram Cognoscendi. Qui ad posteriorem, & solius veritatis ac intelligentiæ professionem se contulerunt, tres in hâc ipsâ sibi, velut progressionem quasdam & gradus, quibus animum ad perfectæ veritatis cognitionem perducerent, construxerunt. Mathematicam, Physicam, & Metaphysicam. In Mathematicâ rerum visibilium formas visibiles contemplan-

*Quando Philosophorum
appellatio ce-
pit, cuius ac-
tor fuit Py-
thagoras.*

*Quando Aca-
demia.*

*Contemplatiue
Philosophiæ
diuisio.*

do, veritatis cognitionem ab iis prius, quæ oculis sensuiq; patent incipiunt. Ab hæc altius ascendentes, à rerum visibilium, ad non visibiles causas peruestiganda transeunt. Postea ad summum fastigium speculationis connixi, in rerum non visibilium non visibilibus naturis indagandis consistunt, quam partem etiam Theologiam appellant. Hæc apud eos est veritatis speculationisq; perfectio, hæc summa, hæc partes eius. Cæterum inprimis Mathematicam magnificiunt, non oblectatione aut affectu, sed tanquam faciat ad cæteras. Nam nec in rebus quas cernimus aliquid iungi, aptari, coire, sine numeris posse credunt, & mutuata à Mathematica demonstrandi certitudine ac subtilitate, tutiorem expeditioremq; ad quæq; occultissima in alijs fieri aditum existimant. Hinc præ foribus edictum discipulis præfixerunt, ne quispiam nisi probè Mathematica instructus, ad aliarum scientiarum speculationem accedat. Ac non vnam his etiam & integram, sed in plura membra sectam, & multiplicem præcipiunt. Geometriam, quæ æqualitatem, Arithmeticam, quæ numeros, Opticem, quæ umbras oculorumq; deceptiones, Musicam, quæ sonos, Astrologiam, quæ cælorum astrorumq; motus considerat. Physicam quoq; duabus partibus finiunt. Alterâ quâ in Vniuersi & mundi magni contemplatione versantur: alterâ qua in Hominis & mundi velut parui fabricam, naturam, affectus cognoscendos

Mathematica apud antiquos præteritum, Pythagora opinio.

Platonis præceptum.

Mathematica diuisio & quinque species

Naturalis Philosophia diuisio.

scendos feruntur. Hic Medicinam reponunt. in qua per vias procedunt varias, aliâ, quâ Victu, aliâ, quâ Medicamentis, aliâ, quâ Manu & ferro medentur.

Neq; illi, qui voluntati & appetitui leges describunt, nihil præter rectum & velle & facere docent, pauciores aut inter se, aut inter Virtutes faciunt ordines. Alij sunt, qui procul à turbâ & negotijs amoti, sibi ac cælo viuunt, solis se inferendo diuinis. In hoc veram sapientiam, in hoc solidam beatitudinem collocant, superna requirere, ijsq; sociari virtutum imitatione. Vnde & has certis gradibus, ac officijs distinguunt. Prudentiam vocant, mundum & quæ in eo sunt præ diuinis despiciere, in se omnia reponere, ab opinionibus vulgi recedere. Temperantiam, sub iugum rationis cupiditates subijcere, easq; non reprimere modò, sed ipsarum prorsus obliuisci. Fortitudinem, mortem non timere, sed perpetuò meditari expectareque. Iustitiam, consentire in omne virtutis obsequium. Alij vero sunt, qui alijs consulendo, non se sibi tantum, sed etiam humano generi natos arbitrantur, summos, medios, infimos monitis salutaribus & hortamentis imbuunt, vt, quoq; modo inter se viuant, vrbes suaq; tueantur, parentes venerentur, liberos ament, proximos diligant, libertatem exercent, communi saluti prouideant, docent. Hæc omnia sub tria velut capita & scientias colligunt. Ethicam, quæ

Moralis Philosophiæ diuino.

Philosophorū qui se à repub. sequestrant virtutes.

Philosophorū qui respublicas ordinant studia.

priuati cuiusq; mores fingit, refingit, emendat; Oeconomicam, quæ familias remq; familiarem attemperat; Politicam, quæ magistratibus, ciuitatibus & regibus præest. His velut in adminiculum Iurisprudentiam dederunt, quæ in omnibus tranquillitatem custodiat, vetando, iubendo, pœnas irrogando, facta rectaque quicquid illæ præceperint, hominumque societatem, seruet. His etiam ad ornatum, cultum, vtilitatem, securitatemque ciuilem operarias addiderunt. Architecturam, Picturam, Texturam, & Militarem siue bellicam, & manibus quoque in sua perfectione nil derogando, vt potè quæ essent rationis & sapientiæ ministræ.

Artes societati cōmodag; hominum seruientes.

Manus sapientia ministra

Artes ex sermone excogitata.

Iam verò dementis otij esset scrupulosius persequi, in quot sermonem & orationem artes, in quot eloquentiam species abduxissent. Quantæ eorum diligentia ingenijque fuit, exigere ad vnguem voces & syllabas, verba singula explorare; deinde cōponere & ostendere, quæ ex iis essent magis propria, quæ magis ornata, quæ plus efficientia, quæ melius sonantia, quæ sermonibus, quæ concionibus, quæ concitandis, quæ remittendis affectibus, quæ grauitati ac seueritati, quæ lætitiæ ac voluptati aptiora? quorum compositione, hiat, interstitit, ac velut laborat, quorum concursu, confragosa sonat asperaturque, quorum mollitie, iucunda & dulcis defluit oratio? Quid illæ tam multæ, tam variæ, ingenij quidem artes, sed inanes & frigida, nisi artificio

ificio linguæ vestirentur commendarenturque?
 præparare, dissimulare, insidiari, blandiri, cauillari,
 illum inopinatò laceffere, huic subito ictum refer-
 re, alium sale defricare, facetijs suspendere, ioco,
 nutu, risu, eludere? Quid illæ multiplices dicendi
 notæ & characteres? quid eloquentium à se inui-
 cem, velut in aliquo populo, sermonis agrestium,
 urbanorum, & aulicorum diuersitas ac distinctio?
 quid separati atq; in sua quiq; regione, velut aratro
 circumducti, hic Poëtæ, illic Historici, alibi Orato-
 res, vt si vel latum vnguem pedem efferre, partes
 vicesq; permutare velint, statim agnosci, & intra su-
 os terminos redigi cogiq; possint? An vnica & sim-
 plici arte creduntur Oratores, circumfluentibus vn-
 dique eloquentiæ copijs diuitijsq; fluere & redun-
 dare? Historici, orbem quendâ narrando voluere,
 suspensamq; orationem ducere? Poëtæ, voces ex-
 tendere, contrahere, pedes illarum in vincula po-
 nere, per certa numerorū tempora percussionumq;
 modos ludere, decurrere, subsistere? Iam horum
 ipsorum, tam diues, tam varia, tam fæcunda opera,
 quo opere narrari posset? dum aut hic tragædorum
 cothurnum, aut ille comædiarum soccum, alius he-
 roici carminis grauitatem, lyricorum iucundita-
 tem, elegorum delicias, iamborum amaritudinem,
 epigrammatum lusum, aut quamcunq; aliam speci-
 em Poësis habet sequitur, ingenioq; suo obsequi-
 tur. Nimirum illud hîc, quod in tabulâ orbem ter-

Character,

Oratorum,

*Historicorū,
Poetarum.*

*Poetica vber-
tas & facun-
dias.*

rarum describentibus, sufficiat, posuisse potius totum, quàm omnia, aliquo dispendio multitudinis, nullo detrimento veritatis. *Æquè immensum ac difficile esset, in tantâ disciplinarum varietate, ire per singulorum opera. ab vno noua conquiri, ab alio aliorum inuenta excoli, hunc vetustis nouitatem, alium nouis auctoritatem, illum obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubijs fidem, rebus naturam, naturæ sua omnia reddentem, referre. Quàm pulchrum deinde & concors omnium silentium? quàm diligens & sine cessatione in vno quoq; opere sedulitas & intentio? Non irreparabilem modo temporis fugam, sed insidiosissimam existimant, in quâ* *Nihil agendo homines, malè agere discerent.* Amant plurimum secessum & solitudinem, ceu ita liberi & sibi ipsis relictī, felicius efficiāt in quod incumbunt, nō oculos animo, sed animum oculis sequendo, qui eadem tunc, quæ mens, vidēt, quoties non vident alia. Igitur his alijsq; noscendis spectandisque diutiùs illic deditum, cum nihil non aliqua admiratione teneret delectaretq;e, nouam curiositati meæ fortuna præbuit materiam. Eius quæ origo fuerit, vt ordo processerit, narrare incipio.

M. Catonis dictum.

C. Cornelij Taciti historias coruus intercipit: annales crabrones populantur.

Duplices de rebus gestis

Alterum historiarum C. CORNELIVS TACITVS de Cæsarum vitâ gestisq; promouebat opus.

Descripti

Descripti ab eo tres principes, & Vespasianus bello iam forisq; monstratus, qualis in pace fuisset scribendo paulatim vrbi admouebatur. post eum Titus & Domitianus, sed priusquam singuli describerentur, quales tunc fuissent in fortunâ patris filij notabantur. Cum hæc maximè agenti conquirentiq; Tacito, repentè suspensis demissus alis coruus improvus aduolat, rostroque pennâ è manu scribentis extractâ, deinde sublimis abit. Tetigit principio paulum ea res Tacitum, mox tamen contemptorem talium vt fortuitorum, seu quia non vitantur quæ fato manent, perinde obseruata quàm neglecta, religione soluit. Igitur alio ad vsum accepto calamo, cæptæ historiæ & stylo rursus incubuit. Iamq; ad supremum diem Hierosolymæ, belli que cum Ciuili gesti venerat, cum ingens rursus crabronum aduolantium examen, lucem obtendere, statimq; in Annales, prout fortè ponè latus iacuerant, ferri videt. simul, alios alibi densissimis proboscibus punctis, integros libros ebibere, alios in globos nexos & cohærentes, turpi liturâ per versus se voluere, alios pedibus apices literarumq; notas carpere, & tristi murmure bomboq; circumstrepere, aut contactu omnia polluere. Dira tunc operum Taciti vastitas fuit. exesa vltima Seiani, quâ post Liuiam Augustam viguit ceciditq; potentia. populati quatuor à morte Tiberij libri. Neronis nouissima facta oblitterata, & vt eiusdem temporis au-

scripti à Tacito libri.

Historie ab excessu Neronis ad excessum Domitiani,

qui iacturam à Hierosolyma expugnatione belloq; cum Ciuili gesto passus.

Annalium, ab excessu Augusti, ad excessum Neronis,

quorum etiâ iactura & defectus percurruntur.

In vniuersum

lores

*S. Hieronymus testatur
triginta libros
Tacitum rerū
gestarū scri-
pisse.*

*Formula Ta-
citi pro fide
usurpata.*

*Iusti Lipsij stu-
dium.*

Stylus.

Imitatio.

*Tanguntur a-
licui eius libri
Libri Electo-
rum,*

tores tradidēre, ex triginta libris quos ab Augusto, usq; ad principatum Diui Nerae, imperiūq; Traiani deduxerat, duodecim utrāq; sorte in vniuersum aboliti. At enim uerō tunc Tacitus, eo damno visuq; exterritus, in silentium primò mæstitiamq; defixus stare, mox in omnem partem se vertere, infestas volucres, puluere, sonitu, manu abigere, deū hominumq; fidem requirere, nullis se rationibus petitem, *nihil ira, nihil studio cuiusquam à se traditum, omnium culpam causamq; procul inde habitam dicere.*

Iustus Lipsius Cor: Tacitum conuenit, solatium suamq; Constantiam asserens.

Commodū interea IVSTVS LIPSIVS veniebat, vt apparebat à studio & lucubratione; nam & coacti sub frontem liuentes oculi, & vultus oraq; in insuetum pallorem albertia, curā peruigiliumq; monstrabant. Ipse siue labore lassus, siue ad Romanæ maiestatis pondus, cuius habitum induerat, operosum passimq; restitantes gradum mouebat. Cæterum diligentius ipsum intuentibus, nihil in cultu eius arrogans, aut in claritudine nouā, nouum fuit. Tunica ē vetustā lanā, cuulsis ex priscorum vestimentis licijs sparsim contexta: eadem minimē fusa aut fluitans, & citra humeros desinens, vlnas, intentosq; macie neruos nudabat. Internitebant alicubi laticlaui refuti Tacito, & subsutum Senecæ, sed quorum vtrumq; amictus occultabat togā, illā circumuoluens ad eum prorsus modum, quem ipse

aliquando

aliquando priscis Romanis adscripserat. Hoc ergo habitu incessuque, ac velut etiam timeret errorem, omnes per viam pilas columnasque, & antiqua marmora norando ad Tacitum ibat. Ad quem admittus, cum rem omnem ipsumque, fragmenta infelicitum operum deplorantem vidisset, substitit per stuporem & silentium, mox multo dolore questuque complexum, verbis protractaque e sinu Constantia solari parat. Eripit statim orationem Tacitus, ac ne manifestus nimij doloris deprehenderetur, sermonem prior ita occupat.

Libri Epistoliarum questionum.

Liber de Constantia.

Oratio Cor: Taciti de suis libris & eorum politica.

Cento ex Tacito.

^a Desleo equidem, Lipsi, iacturam istam semperque deslebo, sed neque prohibeo, quo minus ^b quicquid istud contra me sermonum est, ^c & si qua in me aduersa finguntur, ^d hocce damno pientur. ^e Aut enim occulta quorundam in me insectatio est? ^f Omnia hic interpretationibus subuerti, ^g verba factaque prauè detorqueri, ipsam conuiualium fabularum simplicitatem in crimen duci, ^h seu quispiam loqueretur, seu taceret, crimen ex silentio, ex voce: ⁱ abditos principum sensus & si quid occultius parant exquiri, ^k recludi ostentarique nouas artes & dominationis arcana, ^l speciosa verbis, ^m inania aut subdola. ⁿ Quem deinde omnium finem, ^o nisi vt sint quoque in ijs, quæ mox vsurpentur? His imbui hu-

^a Ann: lib. 3.

^b Ann: lib. 6.

^c Ann: lib. 3.

^d Ann: lib. 4.

^e Ann: lib. 2.

^f Ann: lib. 3.

^g Ann: lib. 6.

^h Ann: lib. 4.

ⁱ Ann: lib. 6.

^k Ann: lib. 2.

^l Ann: lib. 1.

^m Ann: lib. 12.

ⁿ Ibidem.

^o Ann: lib. 3.

- p** *Ann. lib. 4.* manum genus, id primum ex me discere, & ^p quantum iam superesse, vt præceptorem palam induam?
- q** *Hist. lib. 1.* Ista illi, Lipsi, aduersum me, sed in discursu ac tenebris, & rerum omnium confusione. ^r Quotusquisq; enim est, qui rempublicam videat? qui mentes singulorum dispiciat? ^s nec modo casus euentusque rerum, qui plerunq; haud fortuiti sunt, sed
- t** *Hist. lib. 2.* rationes etiam causasque noscat? ^t Breui auditu, ^v quamuis magna transeunt, ^v aut consensu errantium vel adulantium abrepti, vt in magnis mendacijs, multis etiam interfuisse se, eaq; vidisse affirmant.
- x** *Ann. lib. 3.* * Si quis verò industriam adferat, ^y non ex rumore statuatur, ^z cuncta proferat, quibus innocentia rerum subleuari, aut si qua sit iniquitas coargui possit, ^a iidem illi, omnia verti, splendidissimo cuiq; infamiam parari, neminem criminis expertem clamitant. ^b At nulla æquè nunc iam, vt multi rentur virtus, quàm dissimulatio diligitur, ^c eòq; etià sagacius omnia rimantur, quò altius reconduntur. ^d Ita ad introspiciendas Senatus optimatumq; voluntates, à Principe ^e quanquam consilio nisi suo vsuro, inducitur tamen deliberatio. A senatu ^f speciem magis in amicitia principis an vim teneat, suscipitur ^g abrupta contumacia aut deforme obsequium.
- h** *Ann. lib. 16.* ^h Apud liberos rei q; publicæ peritos, duplex est ad honores & opulentiam iter, ⁱ modò tradito more, ^k quæcunq; Principis adulandi, sæpe eadem ^k ex moribus eius damnandi criminandi que. ^l SECVRIS-
- l** *Hist. lib. 1.*

SIMVS verò idem, ac breuissimus discernendi talium modus est, si consideraueris, cuius postea quisque, ^m aut cito obliuisceretur, aut nimium meminisset. ⁿ Pleraq; nullis etiã disquisitionibus, ^o quam premuntur erumpunt: alia ^p honestis vocabulis velata, facta ipsa arguunt, & in multis ^q haud semper errat fama. ^r Nihil arrogabo mihi curæ vel fidei, vitia certè, quibus ignota ingenia, & nullis calliditatibus experta, imbuere dicor, non ^t me magistro aut ab antiquis hominibus, mundus ^v didicit aususq; est. ^x Inuisos in honorem adoptandi, instantiã gloriãque ad posteros, ^y an vnicum ad hunc diem Augustus exemplum dedit? nempe etiam solus Tiberius, ^z specie recusantis, quod flagrantissimè cupiuerat, monstrauit plerisq; suscipere officia, velut ^a negare & rogari desinerent? ^b Eadem Lipsi cuiusq; erunt aulæ mala, æquè grauias, dubium an æquè excusata. Non amoueuntur vnquam ^c Sallustij, qui Tiberios moneant, ne vim principatus resoluant, cuncta ad Senatum vocando. Non desinent ^d Mutiani, qui proprijs opibus, Principes iuuent, largiendo priuatim, quod lautius de republicâ fumant. Aderunt ^e Egnatij, auctoritatem Stoicæ sectæ præferentes, habitu & ore, ad exprimendam imaginem honesti exerciti, cæterum animo perfidiosi & subdoli, libidinem & auaritiam occultantes. Inuenientur, ^f qui consulatus & sacerdotia adepti, procurationem alij interiorẽq; potenti-

m Hist lib 2.

n Ann: lib. 1.

o Ann: lib. 3.

p Ibidem.

q In Agricola.

r Hist: lib. 2.

s Ann: lib. 10.

t Ibidem.

v Hist: lib. 2.

x Ann: lib. 1.

y Ann: lib. 12.

z Ann: lib. 1.

a Ibidem.

b Hist: lib. 1.

c Ann: lib. 1.

d Hist: lib. 2.

e Ann: lib. 16.

f Hist: lib. 1.

- g *Ann: lib. 1.* am, agent ferentq; cuncta, odio & terrore, s quos
 ex pauperibus factos diuites, ex contemptis metu-
 h *Hist: lib. 3.* endos, h exitiosius fuerit, quam Principem spre-
 i *Ann: lib. 1.* uisse. Reperientur, quorum i in oratione, plus di-
 k *Hist: lib. 3.* gnitatis erit quam fidei, k qui factum esse scelus
 l *Hist: lib. 5.* loquentur, facientque. Irrepent non pauci, l qui-
 bus honor sacerdotij, firmamentum potentiae assu-
 m *Ann: lib. 3.* metur, m qui legibus constricti, iisdem mox ac vin-
 clis exoluti, aliorum domos, fora, etiam rempu-
 n *Hist: lib. 1.* blicam regent, qui n palam laudabuntur, secretò
 o *Ann: lib. 3.* malè audient. o Exequi alios haud institui, præci-
 puum tantum munus annalium reor, vt neq; virtu-
 tes fileantur, & vt similibus dictis factisque, ex po-
 p *Ann: lib. 4.* steritate & infamia metus sit. p Ingentia aliorum
 bella, expugnationes urbium, fusi, captiq; reges, re-
 tineant & redintegrent sanè legentium animos; mi-
 q *Hist: lib. 1.* hi non sine usu fuerit, q fidem, libertatem, amicitia-
 am præcipua hominum animiq; bona disquirere,
 r *Ann: lib. 16.* r vnde cuiq; exemplum præcauendi fiat, vt fraudi-
 bus inuolutos & flagitijs commaculatos, ita specie
 s *Ann: lib. 4.* bonarum artium falsos & amicitiae fallaces. s Nam
 pauci prudentiâ, honesta à deterioribus, utilia à
 t *Ann: lib. 16.* noxijs discernunt. t Viderint igitur isti obtrecta-
 tores, mihi ante hac ignoti, quo nomine sint, quas
 artes exercean, pro me res ipsa erit, & experimen-
 v *Hist: lib. 2.* tum, postquam v successerint, alij potius homines,
 x *Ann: lib. 4.* non alij mores. x Suum cuiq; decus posteritas re-
 y *Ann: lib. 2.* pendet, obijcientibusq; mihi callidas artes, y aut

non

non credent homines, aut non ignoscent. z Dole- z Ann. lib. 4.
bunt vicem Taciti, etiam ignoti, nec deērent qui
amissa requirent, & relicta comprobabunt, a obuiā
rerum similitudine & satietate. Hæc Tacitus: Tangūtur cō-
dictoq; statim eductum ab aure calamus, velut ment. arj Li.
in ius corrigendi quæ superessent, Lipsio porrexit. pñj in Tacitū-

*Sermones obiectaq; in Tacitum allata &
soluta.*

Mouerat interea famam casus Taciti, mox rumor
trudendo rumorem, postquam leuiter audita alij in
alios, hi in plures transferunt, latē crescebat. Igitur
multus vbiq; de Tacito, & pro affectu cuiusq; varius
sermo. Quidam, ad vetera & inania reuoluti, da- Arguitur Ta-
mnum illius, vt pænam magni reuelatiq; ab eo ali- citus.
cuius secreti accipiebant differebantque. Alij rem
aliò trahentes, sumptam quidem ex ipso vltionem,
sed quod impiè hominibus approbare voluisset,
non esse cure dñs securitatem nostram, esse vltionem, dice- Hist. lib. 1.
bant credebantque. Plures merito quoq; id ipsi ac-
cidisse lætabantur, quod in Christianos contume-
liosus, eorum exitiabilem superstitionem, in urbem cum Ann. lib. 15.
aliis atrocibus & pudendis confluxisse dixisset. Addebant,
pridē inmò ad interdictum autorem venire oportu-
isse, ob corruptam sacrorum voluminum verita-
tem, multaq; scripta in ludæos probra. Quò enim
hæc de illis pertinerent? Sue ipsos abstinere, memoriā Hist. lib. 5.
cladis quòd eos aliquando scabies, cui id animal obnoxium,
turpauisset? Longam elim famem crebris etiamnum ieiunijs sa-
teri?

*Defenditur**ad primum**ad secundum**cui ipsemet
subiecit ratio-
nem.*

teri? circumcidere genitalia ut diuersitate noscantur? pluraq;
 alia, ridenda, falsa, inania. At quibus altior intelle-
 ctus, hæc damnumq; Taciti, non minori pro illo
 dolore, quàm pro se curâ metuq; excipiebant. Quē
 enim deinde futurum, qui ex ingenio æternitatem
 aut reuerentiam posterum spe præsumat, cum eo
 reciderit labor hominis, supra cæteros scriptores de
 posteritate benè meriti? An vero Tacitum eo de-
 liquisse? quod vnus alteruè infensus & inscius, in
 libera eius veritate, malignitatem quæsiuisset? quod
 perpetua secreta & callidam prudentiam putauis-
 set? Sancta sit Numinis mentio & reuerentia, pæ-
 næ tamen & beneficij, an non sæpe quendam velut
 orbem notari, vt perinde virorumq; vices, atque
 mores hominum vertantur? Ergo dum olim Ca-
 milli, Curij, Scipiones, aliaq; virtutum potius,
 quàm hominum nomina viguissent, dum nulla san-
 ctior, aut bonis exemplis ditior, res publica fuisset,
 dum paupertati & parsimonix constans honor
 mansisset, fuisse tunc curæ dijs non securitatem mo-
 dō, sed felicitatem & victoriam nostram. At post-
 quam pollutæ ceremoniæ, magna adulteria, vix vl-
 la bona exempla, sterile virtutum seculum, aut ob
 eas certissimum exitium, concessa tantisper mutan-
 dis moribus securitate, quid impium dicto, fuisse
 postea curæ dijs, scelerum vltionem? nisi cuipiam,
 plena exilijs maria, infecti cædibus scopuli, hau-
 stæ & obrutæ vrbes, crebra calō terrâq; prodigia,
 fulminum

fulminum monitus, ludus & iocus, ut quandoq; nobis, commissis inter se gallis gallinaceis, sic dijs ex hominibus, factus fuisse videatur. Caterum, iecerit sane aliqua Tacitus irreligiose in Christianos, at quanta illa qualiaq; aut quomodo ei obfutura, cui religio cultusq; in tuto manet? Neq; vero etiam de Iudæis apud alios sinceriora legi, aut tunc primum à Tacito tradita, qui in alijs incorruptus, quid mirum, si circa ipsorum ritus & cerimonias, sacerdos imperitus peccauisset?

ad tertium

ad quartum

de Iudæis absurdiora scripsere Plutarchus, Strabo, Democritus apud Suidam.

Querele & incommoda libros scribentium ac ijs incumbentium.

Hæc pro Tacito: illud quisq; sibi; Nihil sine periculo ad posteros mitti, multa ævo ipso imminui aut desinere, pleraq; statim hominum iudicijs & censuris dedi, nec spongijs tantum, linguis, ferulis, quæis in libros olim sæuitum; sed durare adhuc proscriptiones, ignes, & si quispiam in se aliquod crimen reformidat, de illo supplicium ex studijs sumi. Rariora tamen hæc: at quot esse, qui alienis operibus falsa nomina apponant, vera submoueant, bona contemnant, libros inspectis procul titulis pro perlectis habeant? Neque cuius æstimationem et si contingat prodesse. Statim enim adesse correctores, qui in iactationem eruditionis, in alieno opere suis se formulis acuant, Hoc ita accipio: ita hunc locum restituo: hoc feliciter: illud emendatius: hæc verba velim traieci: hoc deleo, interpungo, ita emendo, firmo, corrigo: illud

Id facinus Caligule, de quo Suetonius in ipsius vita.

Criticorum auctoritas & fortis.

*lud ab antiquo ritu: istud sexcenti lapides & nummi testan-
tur: à me est, nam libri errant: repono, mea fide & iussu: sic
lege, alijs etiam inuitu, ac perindè optimum quenque
commentantium libidine copiaq; confundi com-
macularique, vt publicas vias, à frequentia vl-
tro citroq; frequentantium commeantiumque, pul-
uere aut luto repleri. Satis cuiq; magno, id ipsum
quod Tacito euenisset, exemplo esse, multorum ca-
lamis ab oculis hominum auferri, nomina sæuius
quàm à coruis cadauera rodi, per alienæ famæ stra-
gem sæpè iter ad gloriam quæri, autorum scripta,
sædius quàm hortos à crabronibus depasci, subdo-
lè compilari, nulla fide, nullo pudore, nec iudicio
distorqueri, confundi, præcipitari, interuerti, ali-
bi falsa pro veris, adscita pro natiuis, nouitia pro
vernaculis, supponi, oblini. Non vnus hæc litera-
torum, aut breui assensu, sed sicut indigna vbi se-
mel prorumpunt, difficile postea cohibentur, ita
suos quisq; cum alijs iungere questus, numerare la-
bores, noctium vigilias referre, eluctata per æstum,
frigus, duram pauperiem studia: quidam adesos
vngues, obsitos scholarum puluere vultus, curuata
assiduo accubitu membra, inaciem, pallorem, de-
formitatemq; aliam ostendere.*

*Noua prodigia Sapientes terrent, quibus procu-
randis T. Linius deligitur, per eumq; comitia
ad urbem Sapientie indicuntur.*

Vinā he la-

Commotis per diuersa mentibus, nouus prioribus

nuatius

*Interpretatio
superioris al-
legoria de cor-
uo & crabro-
nibus.*

nuntius adijcitur; Coruum flexo retro volatu, super domum Taciti sedisse, illic ablatam Tacito pennam deglutivisse, horrendam postea vocem velut strangulati edidisse. auditos alibi bubonum gemitus. Athenis sacrum Palladi olearum nemus, miluorum, vulturum, aliarumq; dirarum volucrum planctu consonuisse. Iam, visas bipedes capras, fetus aquilarum à noctuis pastu abactos, pluraq; alia, faciliori vulgo ad accipienda differendaque talia, dum quæ natura percussis est, post experimentum tristiora metuuntur. Sed præcipuum pauorem T. Liuius intulit. Is iam inde, vt in monte Albano lapidibus pluere vidisset, magnis paruiq; superstitionibus obnoxius, tunc quoq; religionibus omnes implere, quæcunq; in omina & prodigia vertere: simul monere, ne quoquo modo visa auditaue spernerentur, nec quicquam priuatæ aut publicæ rei ageretur, quando aues inebre & arcule, sospitandis fortunandisq; rebus inauspicatæ, non admisissent. Ita libris Sibyllinis, ita disciplinâ Hetruscâ traditû, placanda prius esse numina, procuranda prodigia, vbi cælesti religioni satisfactum fuisset, tum demum remittendum iustitium & ab opere cessatio. Mirum quanta viro, cum componendis patrum plebisq; certaminibus pridem spectato, tum lacteâ dicendi vbertate semper diuinitus facundo, fides fuit. Nil recusatur. res etiam ad ipsummet defertur, peritum humani diuinique

E

iuris,

bes bonis dō.
Etisq; non con-
tingent.

Interpretem
tamen arcos:
abeat, nec hic
dragmam
petat.

Ferunt Gre-
gorium Ma-
gnum Pon-
ficem crebris
prodigiis &
superstitione
Luuij offensū,
à bibliothecis
suis historias
eius amauere
voluisse.

Ita de eo Ta-
citus: Alij di-
scordias con-
sulum, ad-
uersus tribu-
nos, agrarias,
frumentari-
asq; leges, ple

*his Optima-
rum certami-
na libero e-
gressu memo-
rabant.*

Hist. lib. 4.

iuris, & qui vnus optimè priscos ritus, Flaminum, Fecialium, Saliorumq; carmina & formulas, ipsam deniq; linguam, sermonemq; Aboriginum nosset. Enimuero publicè priuatimq; magnificum id amplumq; Tito-Liui, qui omnium, quæ ageret diceretue ostentator, hanc quoque rem, vt claram expectatamq; faceret, omnem literatorum populum, edicto ad Comitias, in urbem Sapientiæ, venire iussit. Sed haud longum fuerit, celeberrimæ urbis, præcipua saltim & strictim, neq; enim ita vbique reperias, referre.

Urbis Sapientiæ descriptio.

*Conditores
eius.*

Autorem eius vetus memoria Apollinem facit. Fama recentior est, à Minerua conditam, deæq; ex capite natæ, inter principia operis, caput humanæ specie apparuisse. Hinc eadem de ipsâ ac Româ olim persuasio, æternam inclytamq; fore, nam & illic euocatum Termini numen, moueri se loco non passum perhibent. Urbem mons vsq; in nubila erectus sustinet. Inprimis ingredientibus, ascensus eius arduus, difficilis, angustus, idem per multas fallentesq; vias, in errores perplexus, scrupis passim vestigia offendentibus asper; at aliquando superatus, vix fides, quantum postea facilis, ac velut depressus, subinde alios spontè etiam in altum ferens. Iple mons, totum se nemoroso vertice complectitur, adeo mirificâ specie, vt accedentium mentes, primo aspectu coniternet, vbi contemplati durare,

*Verissimū E-
picharmi Si-
culi, Deos o-
mnia labori-
bus vendere.*

*Radices studi-
orum amara,
fructus dulces*

re,

re, non satiet. In imo fretum Euripi est, horribile
visu, die ac nocte septies se absorbens totiesque
inundans. Ferunt Aristotelem non assecutum mi-
raculi causam, indignatum in illud se præcipitem
misisse. Argumentum facit vetus inscriptio, QVO-
NIAM ARISTOTELES NON CEPIT EV-
RIPVM, CEPIT EVRIPVS ARISTOTELEM.
Ad littus saxum ingens prominet, simili sorte fa-
toq; nobile. Fama tenet ad inambulantiem illic
Homerum, fortè piscatores appulisse. quæsitos ab
eo deinde, ecquid ex capturâ attulissent, respondi-
se, *Non capta serimus, capta dimisimus.* pediculos hoc
responsionis arcano significantes, quos illi, rædio
frustra susceptæ piscationis, per lanas vestesq; col-
ligentes, captos in mare proijciebant, occultatos
in rugis vestium pannorumq; afferebant. Id, cum
sui miraculo & diuinatione virum diu defixisset,
tandem soluendo nequicquam fatigatum, præ do-
lore pudoreq; vitâ soluit, saxumq; idem in quo ste-
tit, monumentum mortuo fecit. Ostenditur adhuc
signum fabulæ, resupini hominis imago iacentis,
Homeri vt incolæ ferunt tumulus. Sed præter hæc,
nihil illic non admirabile, aut cum aliqua venera-
tione se ostendit. In medio montis locus tenebro-
sus residet, septus densis lucis ac sentibus, idem ob-
iacente vbiq; magnetis lapide obscurus nigerque,
Asylum occulta proprietatis dicitur. Arcanum illic iudi-
cium, & sancta ignoratio, manetq; etiam honos

*Præ merore
non intellectæ
rei obire A-
ristoteles,*

*cuius id fer-
tur epitaphi-
um.*

Homerus.

*Ænigma Ho-
mero propo-
sum a piscato-
ribus.*

*Effugium di-
sputantium,*

loco, ac tutum accedentibus perfugium. Haud longè specus est, voces numeroſo repercuffu multiplicans: iuxta quem ingens tenuium literatorum turba, acceptas voces per varios voluminum traduces propagantium. Verticem montis, læto feliciq; ſolo, lata & diffuſa planities extendit, nullius rei egens, abundat ſua ſponte genitis, & nihil ſolicitos homines alit, beatius quàm vſpiciam Fortunatæ inſulæ. Aſperitas frigorum abeſt, cælum nullis imbribus aut nebulis fædum, quin continui & ſereni ſine noctibus dies. Illic Vrbs Sapientiæ eſt, cuius nomen alterum dicere, arcanis caremoniarum neſas habetur, quadrato ſitu, quadratas domos, ædificiorumq; membra ex quadrato lapide complexa. Huius medio immenſæ opulentix Virtutis Honorisq; templum, ob gloriam operis & magnificentiam, infra latiùs à nobis dicendum. Nunc ad priora redeo.

*Sicut quadratum in quamcunq; partem decumbat reſectum ſtat: ita Veritas & Sapientia vnde-
cunq; ſibi eſt aſſimilis.*

Conuentus à variis terrarum partibus Sapientum.

Ergo ad hunc locum urbemq; ubi edictum Liuij Sapiētes euocauit, diesq; comitiorum venit, ſtudio ſpectaculi, videndiq; ab omnibus terris venientes literarum principes, incredibile, quanta multitudo affluere, obſidere non vias modo & proxima montis, ſed quā longiſſimè tranſeuntes proſpectari poterant, plana editaq; complere, atq; vt aliquem venire acceperant, corpora, ora protendere.

Hebræorum Sapientes.

Huic itaq; spectaculo deditis omnium animis oculisque, principio apparuere prægrandes æuo senes, incurui incultique, & quorum vix paucis notos vultus, collectus etiam vt apparebat ex longa via puluis confundebar. Parentes olim sapientiæ, primiq; variarum gentium, magistri fuisse dicebantur. Ordinem singulorum reddere in tam confusâ discernendi caligine difficile fuerit, quod tamen inter spectantes percerebuit, omnibus alijs, præire dicebantur Hebræi. Auidè tunc alius alium quærere, quæ sapientia, quæ doctrina, gentem extulisset, vix aliqua literarum gloriâ, sua tantum vt videmus seruitute notam. Tum vnus ex astantibus, velut hoc prouocatus ad sermonem. O si modò, inquit, seruasset sapientiam, quam primò obtinuit, nullo profecto seculo ab ipsa defecisset. Num enim ea gens postremi ingenij esse debuit, quam Deus præ alijs in mundo esse voluit? quam cum solam intenderet, tardè Hebrææ gentis appellatione induit? quam longe alia terra, cuius felicia arua nulli vnquam subigerent coloni excepit? Longum est quod dissimulo. Omnia inquam hæc cunctarum quidem gentium, sed quæ in legitimam successionem venire debebat, Hebrææ autor habuit ADAM. In cōmune cum ipsa assignata illi erant cuncta beneficia, vita sine occasu, desiderium sine defectu, satietas sine fastidio, scientia sine di-

*Vocabantur
primo Hebræi
ab Heber u-
no ex posteris
Noemi: dein-
de Israëlita à
Iacobo siue I-
srâele Abra-
hami nepote,
denuq; Iudæi
ab Iuda vno
ex Iacobi li-
beris.*

*Adami in pa-
radiso delicias
& occupatio.*

Minuisti eum paulò minus ab Angelis gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum, Ps. 8.

Autor est Be- da ante homi- nis peccatum nihil noxium inutileque pro- germinasse ter- ram, non ve-

sciplina, possessionem ille tantum primus iusque pro omnibus accepit. Inde magna ne hæc perderet circa eum fuit diligentia. Præsto erant multa in tædium & solitudinem remedia. Somnus, vxorque, de ipsis vitalibus producta, de eius costa concepta, venientium iam hominū initium, & mundi ceu do- mus alicuius domina & mater familiās. Ad hæc v- bitunq; confederat nomina accipientium & in fa- mulatum excubantium animalium greges armen- taque, omnem naturæ rigorem, omnem discordiā sub eius arbitrium deponentia. Parua hæc fortasse videntur: at erat & aliud datum otium, nobiliorq; conuersatio, seu quoties angeli delatis sideribus, de liquido puroq; aëre veniebant, seu quoties ipse De- us quasi in membra corporis formatus, præbebat se Adæ oculis, sermonem & responsa dabat, vnàq; cum eo viuebat. Quicquid tunc animus, quicquid oculi requirebant, nihil non plena voluptate oc- currebat: hinc prata sylvæque, inde crepitantes per calculos riui fontesque, hinc fragrantés floribus colles, illic maturæ fructibus arbores. Arbores non alimentorum modò saporumq; delicijs grauidæ, sed è quarum duabus singulari differentiâ pretiosus pendebat fructus, *Vitæ & Scientiæ boni & mali*. Beatum animal, si mens semper sana fuisset, viuebat impa- uidum nulli corruptioni obnoxium. Stabat securū in medio rerum se inuicem perimentium. Specta- bat sine villo sui detrimento, in varias species vltro citroq;

citroq; commeantem naturam, non niues, non hyemes, non grandines, aliaq; scelerum tormenta formidabat. Sæuaret rabies licet belluarum, rueret cælum fragore, murmure, tonitru, pulsatumq; tumultibus exagitaret orbem, tamen sola innocentia tanto imperabat furori viresq; compescebat. Aded tum sanctum animal, vniuersa mundi reuerita sunt. Intentis omnibus ad hanc declamationem, quidam blandissimâ oratione accedens; Rogo dic fodes, inquit, hæc secreta nunquid alij quoq; præter Hebræos veterum sapientum cognouerunt? Mouit ille ad nouitatem quasiti vultum: & Imò, inquit, nemo fortasse ex ima etiam plebe ignorasset, si non ipsimet veterum sapientes, allegoricis figmentis & subditijs sensibus, rei candorem ac veritatem infuscassent violassentque. Vix dum auditus erat Adam Euaq; cum illi rem aliter accipere, per allegoriarum acumina interpretari. Adam scilicet significare animam, quæ vbi diuinorum oblita, ex vigilia rectæ rationis dormit & somniat, tum animal vitamq; corpoream generat quasi Euam. Hanc deinde priorem labi peccareq;, tum demum animæ & intellectui potum ferre & ipsum pascere, manuq; suâ satiare, nec nisi priorem seductam ab altero suffragium accipere. Quid deinde illa sceleribus & peccatis excogitata supplicia? illa monstra & compositæ inferorum formæ, nonne hinc suas umbras fabulasq; habuerunt? Illi ab inferis emanantes

nenū aliquod,
non sterili arborem.

An præter Hebræos alij gentiliū veterūq; Sapientū Biblia legerint.

Per Adam & Euā quid Plotinus, Origenes & Ammonius intellexerint?

Fabula Poetarum ex Biblia sumpta,

ab exilio hominis ex paradiso.

nantes fluij? qui ab Adam in corpora quoq; nostra
 similes affectuum intulerunt aquas. Illa palus Sty-
 gia? cum Adam in vetito fructu, ceu in quo iurare
 dij antiquorum solebant, cupiditatis & concupi-
 scentia non continuit ardorem? Ille Lethe fluius?
 cum gustando de scientia boni & mali, statim inre-
 lexit quod in mortem obliuionemq; incidit. Ille
 Acheron? doloris & tristitia amnis, cum nudi cor-
 poris ferre non potuit pudorem. Ille Coccythos?
 qui post peccatum, conscientiam luctu lacrymisq;
 perfudit. Ille fædus & horridus carcer, teterque
 tartarus? cum in labores & ægritudines suâ sede de-
 trusus, prodigus datæ libertatis, in perpetuas quas
 patimur in terris iuit miseras. Illa in inferis lex fi-
 xaq; sententia? ne semel tantis bonis eiecto vllum
 amplius fiat postliminium. Hæc illi Ditis concava,
 hos inferos putauerunt, quæque in nobis, & in hoc
 ipso exilio experimur, id illi fabulosâ translatione
 Inferis assignarunt. Illum quoq; Vulturem, diebus
 noctibusq; iecur immortale tundentem, Conscien-
 tia lacerationem innuentes, per quam viscera turpi
 contaminata scelere, supplicio & dolore intestino,
 perpetuò depascuntur dilanianturque. Infinitus fo-
 ret labor, omnia in hoc genere persequi. Iam verò
 illa Ambrosia Nectarque, deorum potui & delitiis
 seruiencia, nonne admotò digito, ab Arbore vitæ
 originem duxisse videntur? cuius usu si adesset vita
 hominum reuiuensceret, multiplicatisque seculis

*ab Arbore vi-
 tæ in paradiso*

*ab hominis
 peccato.*

pro-

prorogaretur. Hæc ille de Adam. mox etiam alios, prout certis notis in oculos memoriamq; venerant agnoscere spectantibusque ostendere. SETH, filium huius ipsius Adæ vna cum suis liberis. Monumentum sapientiæ eorum referebat, moles ingentes columnarum, ab ipsis excogitatas orbique erectas; lateritiā vnam, alterā lapideā: inscripta vrisq; inuenta & doctrinā, quod saluti quandoq; literis fieret, terra lapisue. Quippè cum duplici facto in mundo omnia interitura intellexissent prauidissentq;, seu deinde aquis, seu ignibus hanc immanitatem subeuntibus, alterutra tamen beneficio esset, quæq; in aduersum sibi contumax, retineret operiretq; commissas sibi doctrinæ opes. Et venit postea primum in omnia mare, ruptisq; nubibus, deiecta cælo immensa visaquarum, raptum subductumque cum columnis orbem, infesto gurgite circumegit hausitque. Hæc vi, cum lateritiā in profundo ab humore emollita solutaque desedisset, mansit altera, quam è saxo stabiliuerat, aquisq; recedentibus, sola cum mundo emerit, diuq; etiam post diluuium in Syria fuit. Ostendit postea venientem MOYSEN, eiusq; permulta opera cum retulisset, tum in eo narrando vix satiari, quod à nemine mortalium, nisi à Deo visum dictatumq; conscripserat. quem vnumquodq; eorum quicquid esset diem natalem habuisset: vt terrarum pondus, nihilo subnixum suffultumue, se in inani suspendisset:

Columna ducta excitata ante diluuium pro seruandis artibus.

Columna lapidea superstes fuit post diluuium temporibus Iosephi.

Moses scripsit historiam ab orbe condito ad annum

mundi 2472.
ante Christi
natum 1470.

Dauidem re-
fert Athana-
sius scripsisse
Psalmorum
3000. qui ab
amicis regis
Ezechia sup-
pressi 150. so-
lū supersunt.

Hoc est, Can-
ticorum, sed
non remanse-
runt nisi qui
propter excel-
lentiam &
profunditatē
vocantur Can-
tica Cantico-
rum.

Concertatio
in sapientia
Salomonis cū
Iromo rege,

cum Saba re-
gina.

set: yt ex primâ rudiq; rerum caligine, fulgentium
in cælo siderum oculi, illic sylvarum nemorumque
vultus, alibi tot rerum animaliumq; facies extitis-
sent. Proximus deinde aduentabat D A V I D, diui-
nus vates & Poëta, quem ipsa quoq; instrumenta
musica, portataq; manu lyra hominibus monstra-
bat. Inde ex vna familia domoq; quatuor sapien-
tes, *Athania, Aemanius, Chalceus, Dodanius*, filij Hema-
onis. Tum SOLOMON, immensæ subtilitatis vir, &
in quo solo fecit Deus, data vt se totam experire-
tur, sapientia. Memorabantur libri eius, Odarum
& carminum, quinq; supra mille. Parabolarum &
similitudinum, ter mille. Iam admiranda ingenij
fæcunditas, cuiuscunq; plantæ & arboris, ab hyflo-
po ad cedrum vsque, præterea piscium, auium, ani-
malium, ne vis cuiusquam lateret, patefacta natura,
assignataque parabola. Inuenta traditaque ad dæ-
moniorum impressiones auerruncandas remedia.
Magnam eidem cū Iromo rege Tyrriorum amici-
tiam fuisse ob commune sapientiæ studium aiebant;
eāq; causā inuicem ænigmata mittere & reposcere
solitos, lege constitutā, vt qui non dissoluisset, mul-
ctæ nomine pecuniam penderet. Quā in re cum
Solomon victor sapius fuisset, grandi summā colle-
ctā, eam in ornatum templi Hierosolymitani con-
uerterat. Nec dissimile de regina Nicaula Saba ex
intima Æthiopia afferebant, quæ amulatione fa-
maq; Solomonis permota, venerat Hierosolyma,

ut eius sapientiam quæstionibus ambagiosis probaret excuteretque, à quo perinde etiam victa superataque, libens sapientiæ Solomonis celsit palmamque; victori tribuit. Secuti hunc futurorum scrutatores *Propheta Hebræorum*, & prænuntij Prophetæ, *Esaïas, Eremias, Ezechiel, Daniel*, vulgo *Maiores* dicti. Et *Oseas, Ioel, Amos, Abdias, Jonas, Micheas, Nahum, Habbauc, Sophonias, Aggeus, Zacharias, Malachias*, *Minores* dicti. Vbi hos aliosque; curiosis vulgus oculis excipit, multiplicatis deinde agminibus noui adueniebant. Senes pariter, veneranda canitie, & præter maiestatem, quam vultus grauitasque; oris præseferibat, stolis, habituque; byssino, quæ augustissima apud eos habetur vestis, omnes induti. Mirum in ijs illud fuit, quod cum alius post alium priori similis præteriret globus, quilibet tamen videretur aspectu idem. Aduertit igitur hoc multorum mentem, ipseque; computatus numerus, prodidit Hebræorum septuaginta mystas. Secretiora & arcana religionis adire ac noscere his tantum concessum, cæteri quanquam eiusdem gentis, omnes ignorant. Moyses id primum instituit, *Literalis*. qui cum Deo congressus, ab eoque; permulta edoctus, quædam in tabulas & præcepta populo exscripsit retulitque, cætera ne vulgarentur, septuaginta tantum hominum notitiæ voce suâ aperuit. Quippe monitum à Deo fuisse, ne omnia scriberentur, *Cabalistica*. narrant, illo Esdræ Prophetæ testimonio: *Enarraui ei mirabilia multa, & ostendi temporum secreta & finem, præ-*

cepi ei, *Alia palam faceret, alia apud se haberet in arcania.*

*quæ erat pe-
nes Septua-
ginta viros.*

Thalmuticæ.

*quæ nunc ad
absurda & su-
perstitiones
detorta,*

*Pana eorum
qui non He-
bræi Biblia le-
gere aucti.*

Inde fluxit religio, nihil talium literis excipiendi mandandiuæ. Sed ne à Moyse tradita, post eum inter-
terciderent, accepti septuaginta viri, qui eadem
ista acciperent discerentque, rursusq; hi ad alios se-
ptuaginta per vices & successiones, voce suâ defer-
rent. Vnde Cabalæ nomen exortum fuit, quod
gentis vocabulo Receptionem significat, ipsiq; viri
ab acceptâ sine librorum monumentis scientiâ Ca-
balistæ appellati. Mansit diu cum hoc nomine vsus,
venientibus postea cum tempore, seu periculis, seu
metu, quæ solis auribus solebant, manu quoq; exci-
pi cæperunt. Hinc vt commodo, ita fraudibus ma-
gna data materia. Nam plurimi ad commentan-
dum insuper ac interpretandum, quæ excipiebant
conuersi, noua placita, leges, superstitiones quoq;
commenti, ijs eandem, quàm veris apud suos di-
gnationem fecere. Collecta deinde in vnum, va-
staq; inde insanix & fabulositatis consarcinata
volumina Thalmud appellata sunt, quibus etiam-
num tota Hebræorum adhæret regiturq; natio. Sed
in principio cum res sincera adhuc esset, manuque
excipi cæpit, velut publica, acre legendi desideri-
um maxime in alienigenis exciuit. Nec defuit
Theopompo & Theodectæ Poëtæ audacia, sed v-
trique magno stetit. Quippè vis ingens morbi, alte-
rum adorta cum insaniam subita, alterius offusa nox
cæcitasq; oculis, vetuit in se numenq; inquire. Nec
postea

postea quisquam tentauit, sanctiusq; ac reuerenti-
us visum, quicquid illic esset, credere quam scire.
Hæc de septuaginta Hebræorum senioribus cele-
berrima: in quorum locum, dicebantur in Christia-
na religione successisse Purpurati sacerdotes vulgo
Cardinales. At quidam ostendebant alios septua-
ginta, per omnia prioribus similes, nisi quod bina-
rio auctos numero, Interpretum nomine appella-
bant. Nec tamen aucta appellatio, sed propter nu-
meri integritatem dicendiq; compendium, Septua-
ginta Interpretum nomen, perinde ac in prioribus
seruatum. Originem his dedisse Ptolomæum Phi-
ladelphum aiebant, cum Alexandriæ, ex omni in-
geniorum librorumq;ue, qui vsq; iam terrarum repe-
riri poterant, admirandum magnificentiæ suæ o-
pus Bibliothecam institueret. Septingenta tûm pro-
pe millia voluminum, curâ Demetrii Phalerei, qui
huic rei præerat conuecta fuerunt; Hebræorum
tantum Biblia, sua veneratio, & triste attrectanti-
um experimentum, regis gloriæ negabat. Quam
ob rem diu multumq; sollicito rege, missi postea
cum ingentibus donis, ad Eleazarum Iudæorum re-
gem legati, & libros, & hos septuaginta duos senes,
qui regijs libris Biblia quoq; adderent, secum ad-
duxerunt. Datus statim venientibus secessus, sin-
guliq;ue in singulis cellulis à se ipsis seclusi separa-
tique, intra decem & septem dies, Codices sacros,
de suo scripto linguâq; in Græcam verterunt. Ap-

*Vnde prouene-
re Cardinales*

*Septuaginta
Interpretes,
qui, quamuis
essent & duo,
propter inte-
gritatem nu-
meri appella-
bantur. Se-
ptuaginta.*

*Vnde proue-
nere.*

*Alij quingenta
millia ponunt:
& sic magnū
numerus li-
brorum.*

In interpreta-
tione Bibliorū
miraculum.

aliud tamen
aliq.

Philosophi
Hebræorum.

Pharisæi.

Essæni.

Saducei.

paruit subito interpretationis miraculum, cum re-
ceptis collatisq; postea omnium à secreto labore li-
bris, nihil in tanto transferentium numero, verbo-
rum literarumue variaret. Postquam deniq; hi Se-
ptuaginta destinatum iter emensi fuerant, admoni-
ti quoq; comitiorum, postremi Hebræorum Philo-
sophi venerunt. Primo Pharisei, vultu, tristitiâ,
dissentienteq; à pessimis moribus habitu, magna vi-
tia tegentes, iidem religionis iactatione arrogan-
tes, in cuius speciem intimam, præligatas in fronte
membranulas, quibus Decalogum adscripserant ge-
stabant. Deinde Essæni, cum in suadendo alijs bo-
no honestoque, tum ipsimet in reddendo expri-
mendoq; solliciti, & contra quam priores, virtute
magis acuti, quam subtilitatibus magnifici. Tum
Saducei, ferinâ ac propè cynicâ sectâ, dogmatumq;
quibus vnâ cum corpore animas extinguebant im-
manitate, potius tacendi. Accelerabant appen-
dices omnium *Flavius Iosephus, & Philon Hebræi*
quoque.

Assyriorum Sapientes.

Vocantur eti-
am Babylonio-
rum & Chal-
deorum sapi-
entes.

Vix ij: cum nouum iterum ignotumque, in medi-
um se intulit, sapientum agmen. Defixi plerisque
erant in cælum vultus, oculiq; tanquam solitariae
contemplationi assuetis, non bene durabant, in pu-
blicæ pompæ conspectu. Alijs in manibus tabulæ,
punctis, lineis, circulis vexatæ, perplexaq; characte-
rum signa, trahebant ad spectaculum turbam. Cum

vnus,

vnus, curiosissimâ sciscitatione accedens, Quæso, inquit, ô hospes, ne intra vos pereat tantum secretum, quid hæc segmenta in tabulis? quid sint in manibus picturæ? docere nos quoq; tanti putate. Nouâ voce percussus, sustulit ille tantum deiecitq; vultum, atq; ad cæptum iterum reuersus, perseuera-
bat in tabula, velut in acie, alias delere, alias indu-
cere notas. Ergo alter suspicatus, ad sapientiæ opi-
nionem, primam taciturnitatem pertinere, cæpit hoc ipsum diligentius interrogare. Tum ille inter-
pellatus excanduit, & Sinite me, inquit, sidera complere, iungitur Iuppiter Veneri, Draconisque cauda hæret in Virgine. Miratus alter sermonem non publici vsus, notauit, alteri ista qui ad latus sta-
bat dici. Itaq; ne alienis videretur interuenire se-
cretis, à tergo adrepens, cæpit omnia tacitus confi-
derare. Tum ille, vbi figuras absoluerat, quotq; sideribus faciunt domos diligenti consideratione percurrerat, manu qui hoc expectabat prehensum, à frequentia seduxit; & Scias, inquit, cum nascere-
ris non infeliciter astra cecidisse. Pars fortunæ iun-
cta Veneri, in bono cæli loco, haud vanum tibi in-
diuitias opesq; dant suffragium. accedit stella re-
gia iisdem addicta, Cor nimirum Leonis. Iam vero in domum septimam quæ coniugij est, Luna cum Venere, benignum proijciunt radium, nullisq; ma-
leficiorum aspectibus tactæ, annuunt coniugem, quæ dote, formâ, genere, amore, moribus, animum

*Idea tempore
S. Augustini
vocabantur
Genethliacti.*

tuum

tuum mereatur. Fecundi quoq; in fecundis signis
 planetæ, propense te iuuabunt in progignendis li-
 beris: Ipse Sol dominus vndecimæ, gratiam apud
 homines tibi conciliat. Si quò ibis, ipsa te salus fe-
 ret; quicquid optabis, dii vota præuenient. Deniq;
 Alcochoden non male dispositum, annumerat tibi
 annos, centum viginti quatuor, menses vndecim,
 dies vnde triginta, horas tres, momenta duo, ac se-
 miatomum. Dictoq; accepta diuinationis merce-
 de hominem dimisit. Sensit qui remanserat Mathe-
 maticum esse, utcunq; tamen velut hominem non
 agnosceret, blanda salutatione admotus, vnde &
 qui esset requisivit, Neq; ille vltra, ad humanita-
 tem inuitantis subduxit colloquium, & Ego re-
 spondit Chaldaus sum, ex gente Assyriâ, nomine
Albumasar. quos vides, eiusdem sunt mecum patriæ
 omnes. Cæli vim stellarumq; cursum primi obser-
 uatione nostra excepimus, cælum suspectu libero,
 ac prope cum perpetuæ serenitatis obsequio adepti.
 Autorem in hoc, & per quem ista in cælo noscere
 didicimus magistrum, Iouem Belum habuimus, cui
 ob eximium meritum, templum Babylone constru-
 ximus. Prima nobis cura fuit, ex tanto astrorum
 cætu discernere, quæ fixa ac velut cælo intexta in
 semel capta sede hæserunt: quæ vaga & errantia
 suos cursus certis tamen emetiuntur erroribus, quæ
 cuiq; sideri via, quæ lex, quis ordo est. Paulatim
 inde progressi, defectiones quoq; illorū laboresq;

nota-

*Primi cursum
 cæli stellarūq;
 inuenerunt,*

*quis tamen
 inter eos pri-
 mus.*

notauimus, quod ex ijs immodicos calores, quod
seueras hyemes, quod cæteras terræ iniurias mina-
tur. Tum ex assiduis obseruationibus, notisque
nunquam nos decipientibusprehendimus; infe-
riora hæc ad astrorum motus regi, nec modò inde
vitam, alimenta, vires, annos, secula, & quicquid
pro tam multis totus mundus poscit, subministrari:
sed cuicunq; mortalium, corporis animiq; formam,
fortunam, casus, euenta, fata, & quicquid postea e-
ueniat triste lætumuè, è cælo adduci. Omnia nexu
quodam latenti altioribus sunt commissa, quodque
in vterò homini augescendi, mouendi, exeundiq;
in lucem tempus & momenta disponit, idem vitam
nascentis prout adspexerit ducit, cum eoq; in illud,
in quod semel missus est, vadit. Neq; vero cursus
tantum meatusq; stellarum, in venturorum indicia
accepimus, sed earum etiam inter se situs, mansio-
nes, congressus, interualla, dissidia, consensiones
excusimus. Nam & Domos plerisque in cælo ho-
spitiaq; construximus, & Dominos alijs, vt Arieti,
Tauro, Geminis, Cancro, Leoni, singulisq; signis,
eos quos in mundi nascentis primordio in ijs fuisse
prehendimus, addidimus. Hinc ad futura alicui
annuntianda, totum sicut in nascentis hora fuerat,
explicamus cælum, digestisque in sua loca, nume-
rosq; omnibus, curiosè perquirimus, cui vnum
quodq; sidus se applicat opponitue, cuius viciniam
premit transiue, quod aspectu suo vrget aut tem-

G

perat,

*Ratio diuinā-
di ex astris vt
à Mathematica
deducta.*

perat, cuius excipit aut intercipit lucem; vbi culmen eius summum, quâ iter, quousq; descendit vel ascendit.

Qui nomenclaturam celestem exogitavit.

Ita initiato sermone, cum diu perplexas de superis narrationes duceret, tum ille qui stabat; Age hoc quoq; mi homo, inquit, quoniam sermonem habes non plebeij saporis, & quod rarissimum est nihil subtrahis alienæ scientiæ, illud etiam quâ causâ meritouè Arietes, Tauros, Geminos, Cancros, Pisces, aliaq; animalia in cælo posuistis expedi. Non nostrum, respondit ille, hoc sed alienum commentum fuit. Altræus hanc primus stellis, signisq; cælestibus nomenclaturam imposuit, vnde Pater astrorum vocatus, & apud posteros id nomen retinuit. Cæterum est cur ista quoq; cælo imputes. Multarum enim rerum appellationem, non libido aut casus hominibus, sed sæpe aliqua ratio causaq; persuasit. Mireris ab hominibus illata in cælum animalia, nisi noueris à sapientum maximis, ipsum Vniuersum in homines inferri, atq; vt hominem Mundum paruum, ita vicissim mundū vocari Hominem magnum. Quam quis aliam eius appellationis, deprehenderit causam, nisi quandam similitudinem vtrumq; inter se antea tacitè componentem? Sunt quidem illæ velut concordēs in homine cum vniuerso imagines, cæli cum capite, oculorum cum præcipuis siderum sole lunaque, humorum cum elementis, vitæ cum anni temporibus, spiritu-

um

Cur Homo, mundus parvus vocatur.

Prima ratio.

um cum ventis, venarum cum fluuijs, affectu cum tempestatibus: sed erant & alia pleniora mutui consensu simulachra, à quibus hæc in vtrisque appellatio nomenque inuentoribus placuit. Videmus in prima & suprema hominis parte capiteque, mentem & rationem cuncta nutu suo gubernantem disponentemque: occupat & summa vniuersi, vis quædam æterna & immortalis, ad cuius imperium cuncta quoque voluntur, dataque lege festinant. Continent media hominis pectusque Cor, motus, caloris, vitæque causam & originem: pendet & in medio alterius mundi, eadem potestate Sol, irrequietoque motu omnia circumcurrens, calorem etiam vitamque inferioribus ministrat. Extrema ab umbilico & genitalis in homine portio, seminarium productionis; ima quoque in Vniuerso generationis & corruptionis rerum conceptaculum est. Aduertit hoc curiosus spectator, rebusque se mutuò sociantibus, nomina quoque communicauit. Eadem & animalium in cælo ratio fuit. Visa quoque alterius cum altero consensio, contulit ad nominis illic receptionem. Nam quid etiam animalibus ingenioque eorum cælo dignius? cum illis ipsis, circa quæ maximi sapientum hærent laborantque, ventorum scilicet, imbrium, tempestatum, aliisque cæli notitiæ & significatione cælum sibi pridem vendicarunt? Non temere & fortuito, quicquid illic est migravit ad cælestia, sed vim aliquam aut effectum denotando no-

Secunda ratio

*Cur animalia
in cælo posita,*

*& ea percur-
runtur.*

*Aries.**Cur murales
machinae arie-
tes vocaban-
tur.**Taurus.**Gemini.**Cancer.**E Leo.*

men quoq; suum annumeravit. Accēpit cælum Aries, quod eodem tempore quo Sol dextrum aut sinistrum ambit hemisphærium, cum eo pariter modo in dextrum modo in sinistrum reuoluitur latus, pluraq; & conuoluti in anfractum cornua ceu Sol radios, spargit vertitque. Obtinuit igneæ & ardentis naturæ Mars Arietem; quod tener etiam & vix cornibus ad incursum potens, non sui tantum generis gregem, sed homines quoq; laceffit prouocatq; in bellum. Hinc quoq; olim & ad muralium machinarum appellationem acceptus, & ad indicendum bellum à fecialibus in hosticum immitti solitus. Confedit inter sidera Taurus, labore & cultura terræ, velut socius adiutorq; factus munificentiae Solis; eius quoq; apud homines olim venerationis, vt eum necare tam capitale fuisset, quam ciuem, velutque ruris alterum colonum. Venerunt Gemini, alterna & cohærente vitâ morteque, à Solis quoq; ortu & occasu in terra omnia fata, modò astringi arescereque, modò euocari florescereque notantes. Venit Cancer, suo retrorsum gressu iter viamque Solis, qui nisi quâ se obliquus vertit siderum ordo procedit; significans. Idem reliquis signis velut exemplar & Solis significatio est. Indefatigabilem Leo vigiliam, nunquamque clausa lumina habet: perpetuus item patensq; Solis oculus, etiam cum se condiderit, manet. Largæ Leoni collo armisque fetæ ac fluentes iubæ, posterioribus membris lanu-

go & breues pili: pansa erectaq; Soli vere & æstate
 feracitas, reliquo anni glabra & deserta fructibus
 terra. Sterilis se ipsa Virgo, ideoq; olim velut ad
 comparis, nihilque gignentis ignis custodiam ad-
 mota: infecunda quoq; Soli vbi spicas messemque
 reddiderit terra, datâq; semel in anno fruge, reli-
 quis mensibus nihil gignendo quiescit. Stat suo
 momento, neq; in aliquam partem præponderat
 Libra: æquat vices temporum Sol, ac bis in anno
 paribus spatijs noctem diemque protendit. Torpet
 hyemē Scorpius, nec nisi abeunte brumâ aculeum
 sumit: moritur hyeme fatorum anima, nec nisi red-
 dito Sole postea erumpit. Contendit manibus ar-
 cum Sagittarius, quoq; ipse non peruenit immittit
 telum: defert portatque vim, quo Sol non accedit,
 radiorum iactus. In prominentia altaque semper
 in pascuis subsilit Caper: sublime deposcit Sol, su-
 praque verticem ab exortu consurgit. Haurit re-
 funditque eandem Aquarius aquam: demittit in
 terram imbres pluuiasque, vnde eas attraxerat Sol.
 Pisces & quicquid pater monstrorum fert mare,
 clauso anhelitu, totaque mersum aquâ viuit: ab-
 struunt ab oculis, & quanquam totâ terrâ pressum,
 Sol nihilominus penetrando viuificat. Omnia qui-
 dem quæ supra nos sunt, aliquid sibi nostri vendi-
 cant, Soli tamen is honor datus est, vt quæ fortassē
 alijs sideribus beneficia debemus, ad ipsum defera-
 mus. Quippe ita sapientissimis periuasum fuit,

Virgo.

*Cur Virgines
 olim custodie-
 bant ignem in
 templo.*

Libra.

Scorpius.

Sagittarius.

Caper.

Aquarius.

Pisces.

Ita Tablicus

*Ægyptiorū
doctrina.*

*Sol unde di-
ctus,*

eius encomia.

*Solem etiam
ratione caren-
tia agnoscunt*

*heliotropium
& lupinus
galli.*

*Solem Persæ
Deum puta-
bant.*

*Plato statuā
Dei, quæ esset
in mundo ve-
lut in templo.*

*Mos iurandi
ex Solem*

Mos iudican-

quicquid adsit nobis boni, adesse solari potestate,
vel ab ipsa tantum, vel etiam si ab alijs, id tamen vel
à solo Sole absolui, vel à Sole per alia. A solitudine
ille, à nobis quoq; compari vocatus nomine Adad,
quod sit inter sidera vnus tantum & solus, nomen
accepit, Dux, Princeps, Moderator luminum reli-
quorum, Mens mundi & Temperatio, Cor vniuer-
si, Cæli oculus. Neque illi hominum modo con-
sensus tot appellationes contulit, contulerunt &
alia ceu intellectu hæc ipsa in eo agnoscantia deno-
tantiaque. Flores & folia, se quotidie ad solem ve-
lut quiddam poscendo pandentia oscitantiaque.
Herbæ & legumina, illum perpetuò sequentia, &
nubilo quoque conspectum eius requirentia. Bru-
ta & animalia, quædam aduenientem cantu salu-
tantia, omnia vnà cum eo expergiscentia resur-
gentiaque. Quin primi homines ad Deum sua con-
iectatione accedendo, illum ipsum aut Deum esse
crediderunt, aut à Deo erectam sibi statuam, cui
nulli parietes templaque, sed mundus solaque cæli
regio in qua spectaretur idonea fieret, putauerunt.
Propter hunc, nihil profanum nihil irreligiosum ef-
se. Quisquis in mundum veniret, sciret se in quod-
dam templum induci, in eo ab hoc numine aspici,
rituque sibi viuendum sacerdotis, huic se summum
cultum, huic respectum debere. Hinc iuramentum
deposituri testabantur Solis & Iustitiæ oculum: iu-
dicabant eum aspiciendo, coramque velut altero
iudice

iudice tabellas sententiasque regendo, in Sole ceu *di Bithinor*
in sancto penetrali, Iustitiam habitare regnumque
suum facere arbitrati.

Persarum Sapientes.

Dum hac longioris sermonis diligentia, multa cæ- *Persarum Sa-*
lestium Chaldaeus persequeretur, Magi deinde Per- *pientes voca-*
sarum comparuerunt. Primi innocentes & sancti, *bantur Magi,*
altâ consummatâque sapientia, rerum miracula natu-
ramque in sui obsequium ducentes. Quippe intima *eorum sapien-*
hæc est apud eos Philosophia, rerum non noscere *tia erat in co-*
modò, sed mouere effectus, operaque vix vulgo *pulatione vir-*
credibilia. Suppetit ad hoc herbarum cæterorumq; *tutum natura-*
illic nascentium potentia, elucescensque clarius ibi *lum,*
quàm vspiam, in iisdem dissidium vel concordia.
Attendunt ad hæc vtraque præcipuè & scrupulosis-
simè Magi, sparsasque per diuersa, in vnum artifi-
ciosè deducunt committuntq; vires. Mille postea *ex quâ proue-*
inde suscitant miracula, per mutuas illecebras com- *niebant mira-*
plexusque ad quidlibet obsequente naturâ, inuen- *cula.*
tis quoque in contrarium vsum & separationem re-
rum purificationibus, sulphure, asphalto, sale. Quip- *Ut miracula*
pe abradunt hæc rerum dissoluuntque nexum, libe- *desinerent qui*
ratasque à se inuicem velut vinculis naturas, otio *bus utebantur*
rursus quietique reddunt. Hinc inesse illis diuinū *Magi.*
quiddam & potens, populus existimat, adiunctaq; *Magorum*
contemplationi dura per omnia virtus & frugalitas, *frugalitas,*
nihil, vt ferunt, præter farinam & olera recipiens,
facit hominibus numinum propè auctoritatem. In-

struere

*Regum edu-
cationi quatuor
Magi præ-
ponebantur.*

*Car. regibus
& principibus
Christianis
Euangelia ex-
osculanda in
templo à Sa-
cerdotibus of-
feruntur.*

*Questio à Da-
rio rege pro-
posita custodi-
bus sui corpo-
ris.*

3. Esdra 3.

struere quin etiam Regum filios, infantiaque eorum adesse, ipsorum tantum honori datum. Quatuor ad id ex omnibus deliguntur. Vnus qui Magiam, & noscere summum ac æternum Numen, simulque cognitum piè ac purè venerari doceat. Alter qui in omni vita, fidè cuique datam veritatemq; seruandam admoneat. sanctissima humani animi vincula, quibus etiamnum cum rei Diuinæ adsunt ipsi Chrittiani principes regesque, exosculando à sacerdote porrectos Euangeliorum libros, vbi Diuina veritas continetur, se religiosè obstringunt obligantque. Tertius qui vera libertate crescentem imbuat, nolle turpia aut nimia, nulli succumbere affectui. Quartus, vt securus & aduersus omnem fortunam contumax sit, exigat. Hæc apud eos futurorum regum sunt incunabula, hæc præcepta, in quæ à nutricibus statim & ancillis, paruuli adhuc ad eos à mammis aulæque deferuntur. Nota est Darij Persarum regis, cum noctu amissum somnum discendo reuocare cuperet, proposita cum ingenti præmio suis cubicularijs quæstio, Quidnam in rebus humanis cæteris omnibus præualeret præpolleretque. Missæ in id à coniectantibus sub puluillum regis tres breuissimæ schedulæ. Vna inscriptum habebat, *Praualet Vinum*. Altera, *Praualet Rex* Tertia, *Præpollent Mulieres*, sed super omnia vincit *Veritas*. Surgens deinde Darius ad examen, cum vniuscuiusque causas collegisset, vltimam cum Sapientibus

pientibus regni prætulit, auctoriq; pro Veritate, utpote quæ sola vinceret, nullisque iniurijs aut mutationibus temporum succumberet, amplissimum donarium primamque post se dignationem tribuit.

Cæterum quanquam plurimos loci & intermissæ pridem consuetudinis obscuritas, oculis memoriæq; spectantium tegebat, cogniti tamen inter eos nonnulli fuere. *Zamolxis*, eius imitator *Abbaris Hyperboreus*, *Euanta* reges quoque. Iam *Gasspar*, *Melchior*, *Balthasar*, quibus nemo magis approbavit sapientiam doctrinamque gentis. Quippe è stella ævo suo genita, cum minime plana coram quoq; spectantibus coniectatio fieret, Christum regemque natum è longinquo perspexerunt. Mox quæsitum per tot terras populosque, quamvis iacentem in stabulo ac velut crudeli abiectum manu, cognouere tamen tam in præsepe & paupertate, quàm si in purpura & fastigio vidissent. Neq; hoc contenti, Deum hominemq; adorarunt, totq; bonis quæ in infante mirabantur, aurum, thus, myrrham, munera dederunt. Proprium id apud Persas atque ex maiestate creditur, reges non sine donario adire. Hinc Synatam rusticum aiunt, cum obuium in agro Artaxerxem, nec quod eidem offerret, habuisset, è profluente iunctis manibus aquam hausisse, eamque proceribus vtrinq; vili muneri recedentibus, rectà ad regem tulisse. Quin & illud Persis multisque gentibus in more fuisse traditur, in vitam prodeuntibus metalla

H

affun-

Magi qui
Christum na-
tum cognoue-
runt adora-
runtq;.

Reges Persa-
rum sine mu-
nere adire
non licuit.

Qualia mu-
nera nascenti-

bus dari con-
sueverant.

Chymia fini-
tima Magia.

Quid differat
à Magia.

Cur Chymi-
stæ vocabulis
insuetis & re-
conditis in sua
arte utuntur.

Chymia anti-
quissima.

Quid erat
Aureum vellus

affundere, Regibus aurum, ditioribus argentum,
artificibus & agricolis æs aut ferrum.

Sed Magis iam prætereuntibus, mirum quam
Chymistarum natio inter eos se intulit audacter.
Rati enim multa Magorum opera operibus suis ex-
æquari, indignum se arteque sua putabant, non
adesse in ingeniorum cognatorum numero. Præ-
tendebant, vires, vias, fines, vtriusque artis perquam
similes. Opus nempe ac finem Magiæ esse spiri-
tum in corpore; opus ac finem Chymix, vertere
corpus in corpus. Magos suas operationes *Violentas*
appellare; se quoque suum opus *Fortitudinem* dicere,
quod significaret vox illa *Elixir*. Multa enim apud
se varijs appellationum inuolucris, ænigmatibus,
similitudinibus, characteribus, impossibilibus regi-
ac recondi, quò nulla in parte mundi non regnante
auri sacrâ fame, ars blanda & diuina, neutiquam o-
mnia ingenia subeat ex plebe. Vsurpatum id quoque
aiebant à primis Chymix conditoribus, statimque
cum arte receptum, rebus verba non tam secun-
dum naturam imponere, quàm ijs aliquid semper
recondere. Num enim vspiciam vitum repertumue
fuisse Aureum vellus, aut hirtum auro pecus? At
narratum hoc nihilominus, à totque seculis traditum,
sed à sapientibus aliter intellectum. Vellus nempe
librum fuisse, antiquorum more ex membranis pel-
libusque ouium, vnde lanæ velleraque habentur,
compactum. Eum vero Aureum, Chymiam scilicet

aurique

aûrique conficiendi scientiam in se continentem, quæ multâ patientiâ & laboribus, ac velut Iasonis periculosis nauigationibus acquireretur. His alijsque laudibus se mutuò Chymistæ stimulantès, siue id quoq; facerent Principum ac Regum fiduciâ, ingenio artique suæ passim fauentium, siue quòd de se ita seriò sentirent, in comitatum se Magis dederant. Certè tunc primum multi quoq; hac occasione deuoti fumo, nigrique tantum carbonibus prodire in publicum ausi sunt. Qui cognosci poterant hi memorabantur, *Osthanes, Hermes, Channes, Rosinus, Olympiadorus, Agathodamon, Democritus Orus, Chrysorichius, Pebechius, Comerius, Pelasius, Pelagius, Africanus, Theophilus, Synesius, Geberus, Callides, Rachaidilus, Veradianus, Rhoadianus, Canides, Augustinus, Panthes, Ioannes Aurelius Augurellus, Laurentius Ventura.*

Chymista.

Audacia Chymistarum, nefandis incantatoribus impostoribusque locum propè dederat. Aderant iam per plures suis miraculis ludisque populum passcentes. hi figuras hominum in feras commutantes, illi sidera mundo reuellentes, alij acus prælongasq; in ventrem lanceas condentes, serpentes victos carmine rumpentes, solem digito sustinentes, lunam & stellas ore expuentes. Sed acriter se opponentibus Magis, quorum nomen odiosum colluies hæc hominum fecerat, T. Liuius quoq; ex lege duodecim tabularum intercessit, negauitque permissurum, vt immundorum spirituum commercio homines sædatis, bonis & sapientibus commiscerentur,

Magi malefici seu Incantatores.

tur, denique sulphur flammæque artibus eorum
comminatus, procul eos à catu sapientum comiti-

*Putant aliqui
inuentorem
huius Magiæ
fuisse Cham-
filium Noë &
vocatam Zo-
roastrem ab
antiquis.*

jsq; remouit. Relegati in eo numero feruntur Zo-
roaster autor conditorq; huius Magiæ, Azonax, Her-
mippus; Tum eorum sectatores, Apuscorus, Zaratus,
Marmaridius, Hippocus, Larmocenides, Bactrianus, Arme-
nius Osthani nepos, Pamphilus familiaris Cyri, Apollonius,
Damigero, Dardanius, Velus, Iulianus, Bebelus, Simon &
Elymas, qui Apostolis, Iannas & Membras, qui Moyfi

*Falsæ Magiæ
species.
Theurgia.*

suis artibus imposturæque obfistebant. Multæ vna
cum ijs artes eiectionis damnatæque; Theurgia, quæ fit
per sacrificia & consecrationes ad eliciendos Dæ-

Geotia.

mones beneficos; Geotia seu Necromantia Necyo-
mantiaue, quæ per coactionem & plañctum inquit-
tat mortuos, infera diris agitat carminibus, tumu-
los busta que reuoluit, & acceptis cadaueribus ipsos

Pharmacia.

in scelera cogit manes; Pharmacia, quæ per edulia
potusue, amorem, odium, insaniam lentam etiam

*Hydromantia
Axinomantia
Catoptromā-
tia.*

mortem cum carmine propinat. Iam Hydroman-
tia quæ per aquam, Axinomantia quæ per secures,

*Lecanomantia.
Pyromantia.
Geomantia.*

per pelues, Pyromantia per ignem, Geomantia per
terram, Chyromantia per manus, Scyomantia per

*Chyromantia
Scyomantia.
Capnomantia.*

vmbras, Capnomantia per fumum, quæq; aliæ per
alia futura fataq; hominum scrutantur nuntiantq;.

Indorum Sapientes.

A Persarum Magis Indorum deinde Sapientes iter
sibi locumque asseruerunt, laborioso pariter virtu-
tis

tis cultu, herbarum miraculis, quarum apud illos
par potentia gloriaque est, à Philosophia Persarum
non degenerantes. Tegumen alijs nullum, alijs tan-
tum tela, caput quoq; sibi eadem in orbem globare
assueti. Eæ solæ & gratissimæ genti vestes, contex-
tæ è lino, quod inuictum ignibus magis magisque
viuere assuevit ardendo. Viuum id propterea La-
tinis, Græcis Asbestinum dicitur, quod proiectum
in rogos, perinde vt calcem, sordibus exustis ferunt
splendescere magis quàm aquis. Hinc funebres ex
eo fiebant mortuis tunicae, quæ pro vrna seruandam
corporis fauillam, à reliquo continebant separa-
bantque cinere. Animal occidere carneq; aliquâ
vesci, nefas apud eos habetur, simplicibus sine igne
sine blandimentis cibis fames expellitur. Contem-
plationis dura ratio, ab exortu adusq; solis occasum
contentis oculis solem intuentur: arenisq; feruen-
tibus ita perpetem diem non abeundo alternis pe-
dibus, secreta in globo igneo rimantes, insistant.
Cæterum vt aliorum Sapientum ita & Indorum non
vnus ordo familiaque. Alios Brachmanas aut Brâ-
chas, alios Germanas siue Gymnosophistas habent.
Qui se Brachmanas nominant, hæc à Budda sectæ
sue autore edocti in scholis amplectuntur docentq;
Deum vniuersorum opificem per omnia meare:
Mundum & genitum fuisse, & ad interitum tende-
re: Præter quatuor elementa quintam haberi natu-
ram, ex quâ cælum prouenerit: Iterari rursus cum

*Idem de cary-
stio lapide
scribit Plutar.
lib: de oracu-
lis qui perin-
de nitilus e-
rat aptusq;
duci instar lini
lanae.*

*Duplices In-
dorum Sapi-
entes.
Brachmanæ
seu Brachæ,
eorum do-
gmata.*

*Omnes mori
præter Sapi-
entes putant.*

homo defierit vitam, mortemque tanquam ostium quoddam esse, per quod ad immortalitatem fiat introitus. Hunc vero non promiscuè omnibus, sed solis sapientibus patere; rudes ac velut profanos ab æternitate arceri. Propterea mira in ijs contemplationis patientia, mortisq; contemptus. Non illam, non senectutem expectant, sed sæpe ingerendo semet ignibus, læti & cum gloria fatum accersunt. Ab ijs deinde eandem de immortalitate in alias gentes manasse opinionem ferunt. Et qui Aristotelem, non Euripi aquis, sed naturæ sponte solutum credunt, aiunt scholasticos cum morienti adessent,

*In morte Ari-
stotelis discipu-
lorum appre-
hensio.*

ex hâc eorum sententiâ, sic virum affatos. *Qui Philosophorum animas excipit, & tuam colligat, in suis recondens thesauris, uti animam addeceat recti hominis & perfecti, qualem te fuisse novimus.*

*Germana seu
Gymnosophi-
ste.*

Similis apud Germanas sapientia, maior adhuc in moribus rigor. Nullas domos habitare, ne pati quidem vxores aut fæminas, præcipua disciplina eorum est. Nudi & intecti sub dio, ut sylvæ, ut nemora placuere, degunt, ob id Gymnosophistæ vocati, tanquam ad certamen expediti leuesque. Morborum notitiam causasq; agitare, multis inter eos consuetum, neq; aliter medendo prodesse, quàm frugalitate & abstinencia. Hinc ab alijs primi Medicinæ originem fecisse feruntur. Quin ostendebatur inter cæteros *Iarcha*, admirandâ annulorum vi, in centesimo & tricesimo anno, virium ac

*Mira ratio
vitæ per annu-
los producenda*

iuventæ

iuuentæ vigorem retinens. Multis hanc modis procurasse dicebatur, & annulorum materiâ & quam sub singulis planetis certis temporibus signando, vi influxuq; illorum imbuerat. Adhæc numero quoq; conclusâ in ijs annorum lege, quæ per septenarium porrecta, vitæ fatorumque clymactera hominibus inducit. Septem quippe annulos, ad totidem planetas confecerat, singulisque diebus, singulos accipiendo, iuxta dierum ipsorumque nomina, digitis suis inducebat. Vnde ingens ei apud suos sapientiæ opinio fuit & arrogantia. Quoties de ea verba facere animum induxisset, toties sublimis excelsusq; non nisi in aureo solio, crustis item ac sigillis aureis exornato, dispositis & circumfusus per inferiora subsellia minoribus Philosophis præsidebat. In auditorio, statua quatuor cubitorum alta, Tantali nomine inscripta erat. Hæc expositâ manu paterâ tenebat, quæ ita perenni quodam humore semper continenterq; manabat, vt nunquam tamē humor, ex eius labris diffunderet exundaretque. Hunc inter ambitiosa, tanquam nectar ambrosiamq; præceptoris potare, inuicemq; propinare, siue ex audientiâ discederent, seu in amicitiam quempiam recipe-
rent, discipulis eius mos fuit.

*larche arrog-
gantia.*

*Statua in au-
ditorio.*

Ægyptiorum Sapientes.

Absoluto Indorum itinere, Ægyptiorum deinde sapientum ingredi pompa cæpit. In ea multi reges, Sol, Vulcanus, Iuppiter, Saturnus, Mercurius, alijque quo-

*Reges Ægy-
ptiorum quo-
rum nomina-
bus astra ap-
pellata.*

rum

rum nominibus Græcia cælestia astra vocauit, tanquam inuenisset, quod ab his acceperat. Aderat ipsa nominis maiestate admirandus *Mercurius*, appellatus *Trismegistus*, siue Ter maximus. Triplici hunc titulum sibi comparauerat excellentiâ, allec- tus inter homines, id quod ab omnibus creditur maximum summumque. Idem erat Rex, idem Sa- cerdos, summus idem maximusque Sapiens, legum conditor, iuris humani diuiniq; auctor, scientiarum & disciplinarum primus inuentor. Quin ex libris, quos ad triginta sex mille, quingentos viginti quinq; conscripsisse dicebatur, quidam aliquos recensabant, De dijs empyreis centum, De dijs æthereis centum, De cælestibus mille, De Philosophia tres & triginta, De sacerdotibus decem, De Astrologia quatuor, De Medicina sex. Digressis regibus, Sacerdotes se postea in turbam intulerunt, nullâ comâ barbâue; sed decusso per totum corpus omni prorsus pilo, deformes aspectu. Adhæc perusti sole artus, vestis cinctusque lineis, frons deiecta, mens tristi silentio recondita, membra modico panni paucarumq; herbarum condimentis assuetis, fame & macie perempta efferauerant speciem hominum. Noscitabantur tamen à multitudine, & sanctum venerandumque genus, sacra simul & sapientiæ arcana tractare aiebant, ex more gentis, quæ eadem reuerentiâ religionem sapientiamque habet. Ipsi inter eundem sublatam manibus Curulem ro-

*Mercurius
Trismegistus
conscripsit li-
brorū 36525.*

*Sapientia Æ-
gyptiorum pe-
pes sacerdotes*

*Theologia hic
roglyphicum*

tam

tam gestabant infigne, quam præ se ferebant diuina sapientiæ, quæ imâ sui superficie, imum terrenaq; contingens, toto reliquoq; orbe sublimis atq; per æterna vertitur.

Rota curulis.

Sed præcipuè spectantibus admirationi, quæ referebantur, inuenta ipsorum erant. Pictura, præliorum, victoriarum, rerumq; à multis seculis gestarum, præsentem exhibens imaginem, magnum humanæ curiositatis adiumentum, imitata vultum, capillum, oris venustatem, vt qui scire cupiat, qualisquisq; fuerit, in tabula cernat, hominemq; cum velit per terras ac manus circummittat. Geometria, nullo eam apud Ægyptios non tenente, ad remetienda pereuntia collimitia, quæ identidem euagatus per agros Nilus confundit oblimatq;e. Adscribebatur etiam à multis iisdem Medicina; ea tamen potissimum genti suæ abstinentiâ & frugalitate cõmendata inculcataq;e. Quippe ita eos delicatorem mollioremq; victum exosos fuisse aiebant, vt apud Thebas in templo ad columnam erigendam populum inducerent, quæ diras execrationes sustineret, aduersus regem Menin, qui in Ægyptum mollitiem, luxumq; induxerat primus. Neq; hoc contenti, à morte cuiusq; illa visceraq;e eximebât, ventreq; Soli opposito, in eo omnium peccatorum causam esse fatebantur expiabantq;e. Præterea inuentæ dicebantur Literæ, ab ijs à Phœnicibus vt perhibent in Græciam illatæ, inæstimabile mortali-

*Inuenta Ægyptiorum.
Pictura.*

Geometria.

Medicina.

Detestatio luxuriae.

Eniſceratio hominum à morte.

*Hieroglyphi-
ca.*

triplicia.

Imitativa.

Tropica.

Enigmatica.

*Dei hierogly-
phicum.*

*Regis hiero-
glyphicum.*

um bonum, artes, nomina, titulosq; hominum, contra breuitatem aui, longissimis seculis propagantes. Iam hieroglyphica, variaq; animalium figuræ memorabantur, obeliscis aut saxis exsculptæ, sensus atq; arcana mentis continentes. Peculiare id erat scripturæ eorum genus, quo sublimiora, & quæ potissimum vulgum nescire vellent, occultabant. Caterum hoc ipsum scribendi secretum sub varijs simulacris, triplici insinuatione intellectui ingerebant. Imitatiua, quæ conuenientem similemq; rebus imaginem habebat: sic pro Sole circulus, pro Luna duorum lunarium cornuum imago erat. Tropica, quæ adeptis similitudinibus, virtuti tantum affectionique formarum & figurarum significationem accommodabat: sic amor per osculum, necessitas per nodû, inuidia per anguillâ, prudentia per hominem, fortitudo per leonem, libertas per equum demonstrabatur. Enigmatica, quæ ex comixtione mutuaq; istorum coniunctione coalescebat; ita Sceptrum, cuius in vertice oculus aurisq; esset, Deum moderantem, videntem, audientemque omnia significabat: Sceptrum in summa parte ciconiæ caput sustinens, in imo hippopotami ferocissimi animalis ungulas appensas habens, regentibus innuebat, iustitiæ obnoxiam esse violentiam; proinde eam temperandam pietate & clementiâ, cuius symbolon est ciconia, quæ genitricum senectam educare, subleuare, humerisq; gestare in volatu dicitur.

Sed

Sed mirum maximè fuit, vt eadem subtilitas ad barbaros Scythasq; processerit. Quippe Idanthuram ipsorum regulum ferunt, cum transgressus Istrum Darius, terrore minisq; posceret ab eo per epistolam regionem terrasque, pro literis & rescripto misisse Murem, Ranam, Auem, laculum & Aratrum. Ad quæ visa acceptaq; cum meritò interpretatione suorum Darius posceret, Orontopagas tribunus militum, tradere per ea se suaque Scythas aiebat; coniectans ex Mure domos habitationesque, ex Rana aquas, ex Aue aërem, ex laculo arma, ex Aratro agros. At contra Xyphodres, nisi ocyus vt volucres auolauissent, vt mures terram latibulaq;, vt ranæ aquam profundumq; subiissent, vel iaculis confixos luculentæ victoriæ famam, vel captos arandi terramq; pro victu eorum excolendi, beneficium ipsis relicturum præfagebat.

*Scythæ vsi
sunt scripturâ
symbolicâ.*

*Enigma Scy-
thicum Dario
regi proposi-
tum.*

Grande præterea Ægyptijs sapientiæ testimoni-um faciebant Græcorum peregrinationes, neq; tam propter Mathematicam ad eos, vt quidam volebant susceptæ (quæ domi inter incunabula & elementa discentium habebatur) quàm propter noscendam religionem, cæremoniarumq; arcana, præstantissimis quibusq; summam sapientiæ in religionis obseruatione cultuque ponentibus. Nam ijdè deos primùm asseruisse, simulacra eorum conflasse, aras & templa const. ixisse ferebantur. Quin nul- lam gentem propiùs verum Numen agnouisse aie-

*Peregrinatio
Græcorum sa-
pientum in
Ægyptum.*

*Templa primi
Ægyptij inue-
nerunt.*

*Deū non posse
cognosci do-
cebant.*

*Cur Sphingē
ante templa
ponebant.*

*Cur feles, ser-
pentes, aliq;
fæda anima-
lia in templa
inferebant.*

*Hinc prover-
bium: Egi-
ptium tem-
plum.*

Pœta ab Æ-

bant, erecto in vrbe Sai templo cum eiusmodi titu-
lo EGO SVM OMNE QVOD FVIT, EST, ERIT, PE-
PLVM MEVM NEMO REVELAVIT MORTALIVM.
Nimirum illud quod augures, pontifices, flamines,
quotquot vates Sibyllæq; quotquot vsquam Sacer-
dotes & Theologi professi; hoc ipso quod multa
intelligere nos in Deo posse negamus, ignoratio-
nemq; nostram pretendimus, Deum nos plenè cog-
noscere videreque, quod ille tantum à se vno cog-
nosci possit. Nam quicquid de eo lingua dixerit,
quicquid animus conceperit, nihil est quod in hu-
manum non transfiliat & corrumpatur sensum: nec
habere potest humanæ significationis notam, quod
humanæ intelligentiæ excedit conceptum. Quâ
causâ Sphingem ante templa statuere solebant, ar-
cana illic esse omnia mysticaq; ac velut ænigmate
tectâ docentes. Quin imaginem Dei, nullâ figurâ
teneri exprimiq; posse existimantes, eam varijs re-
rum simulacris complectendam adorandamq; cen-
sebant. Hinc præcipuè partâ victoriâ, cuiuscunq;
animalis dux effigiem, in galea, clypeo, armisq; ha-
buisset, eius simulacrum, in templa sacrariaq; sua
inferebant votisq; decorabant: velut gratitudinem
Deo, in animali sub cuius auspicijs hostes pepulif-
sent cecidissentue, reddituri. Quo more rituq; ser-
pentes, feles, ac alia visu quoq; fæda & deformia, in
magnifica templa cultumq; hominum ab ijs inducta
fuere. Sed memorabantur apud eos alia digna re-
latu,

Iatu, sicut ad Memphin loca mosq; sepeliendi mortuos: unde Orpheus & sequentes Græcorum Poëtæ, Elysios campos, Cocythi stagna, Charontem multaq; alia in suas fabulas librosq; intulissent. Atq; his sermonibus homines, Ægyptiorum sapientes quamdiu conspici poterant, prosequabantur.

gyptijs plurimas fabulas finxerunt, de quibus Diodorus Siculus.

Græcorum Sapientes.

Post eos deinde ingens Græcorum sapientum agmē incessit, cultu habituq; longè alio. Pallia omnibus & promissæ barbæ, cothurni alijs, alijs focci, aut crepidæ, nonnullis collo magni pretij catenæ moniliaque, ex omnium disciplinarum annulis aptata & conferta, Encyclopædias ipsi vocabant: pluribus pendentes manticæ vilesq; peræ, & ingentes manibus baculi, aspectu velut nuda & brumalis sylva.

Habitus Græcorum Sapientum.

Inter hos omnes, primi grandesq; ævo sapientes in conspectum populi veniebant, *Orpheus, Musæus, Melampus, Dædalus, Hesiodus.* Hos comitabatur HOMERUS doctrinarum & antiquitatis, ut ipsimet perhibebant, parens, sine fastu, sine fūco, priscâ tantum maiestate venerabilis. Præferebat manibus, acceptum è gaza Darij, auro & vnionibus distinctum scriniolum, non in relictî patrimonij aut comparatarum opum ostentationem, pauper, egenus, & solum diu vertere coactus, sed donum Regis Magni Alexandri, quod ipse per omnia bella circumferēs, impletum scriptis librisq; eius, interdum pro rerum agendarum viatico, noctu pro puluillo habebat.

qui antiquissimi.

Homerus inter ceteros princeps.

Eius libros Alexander Magnus honorifice seruabat secumq; circumferebat.

*Homeri pau-
perias,
ex versibus
victus.*

Quippe Homerum ipsum tantæ inopiæ fuisse fe-
runt, vt nisi recitandis vendendisq; versibus sti-
pem quæssisset, aliter viuere non potuisset. quâ de
causâ cum per Græciam illius carmina sparsa, sineq;
vlllo ordine legerentur, adhibiti ab Hipparcho Pi-
sistrati filio eruditi viri, collecta in hunc ordinem
librosq; vti vulgò habentur, digessisse dicuntur.

*Pythagoras
vocabatur
Ipse.*

Suo deinde agmine, cum discipulis veniebat Sa-
mius PYTHAGORAS. Nomen apud eos aliud ha-
bebat, quoties nominari eum contigerat, *Ipse* nun-
cupabatur. Inerat huic appellationi magna fides ac
reuerentia. si quid affirmarent in disputando, aut
quærerentur cur ita sentirent, totum verbo compo-
nere absoluerêq; consueuerant, *Ipse dixit*: tantum
opinio præiudicata poterat, vt etiam sine ratione
valeret auctoritas. Cæterum aliud ipse sibi præter
id nomen indiderat. Nam interrogatus aliquando
quis esset, à Leonte Phliasiorum tyranno, respon-
dit se Philosophum esse. Quod vocabulum ab eo
tunc ex tempore confictum; paulatim in verorum
sapientum cognomen eualuit: vt cum omnes pri-
mum pridemq; artifices, etiam qui sellularias aut
ludicras exercerent artes, sapientes, postea non nisi
qui sophiæ, veræq; scientiæ operam darent, Philo-
sophi & amatores sapientiæ vocarentur. Hanc ve-
rò totam Pythagoras in numeris ponebat, non qui
sensui, sed qui intellectui subijcerentur; quiq; paris
& imparis vi ac potestate, rerum naturæ conferrent.

*Sapientiam
in numeris po-
nebat.*

Quippe

Quippe ex ijs omnia facta contextaque, eos vim vinculorum habere, quoad superessent, res perseuerare, vbi deficerent, solui separarique; nec sine numeris naturam constare posse aiebat. In ijs fecunditatem & sterilitatem, ortum ac interitum, ordinem, concordiam, societatem, amicitiam reponebat. Eorum potestate, molem hanc, cuius circumflexu tegimur ac continemur, regi gubernariq; elementa pari in diuersa nisu, omnia se ipsis in mundo constricta tenere suspendereque: eadem hæc, inter se domita, deposito natiuo rigore, potiorum formarum subijci obsequio: cælum stato irrequietoque circum terram verti moderamine: solem vices temporum, longiores breuiioresue ex usu naturæ aperire aut claudere dies: lunam modò se ipsam integrare, modò in nouellas formas, perpetua restitutione traducere: sidera alia in hanc, alia in illam, suo ordine se insequi decurrereq; partem: hortorum germina, fructus arborum, sataque terræ suetos dies, suetas custodiæ leges: fætum nisi computatis prius mensibus, materna pro partu laxare viscera: eamq; esse naturam rerum, eam potentiam assererat, vt non nisi ad numeros omnia procedant, noscant tempora, sciant occasiones, intelligantq; quid, quando, quomodo, quantum esset agendum. Porro in numeris duo principia statuebat, definitam vnitatem, & indefinitam dualitatem: appellando alterum bonorum, alterum malorum exordium ac causam.

*Numerorum
vis & potestas*

Hinc illud Sapientia 8. Omnia in mensura & numero & pondere disposuisti.

*Numerorum
duo principia*

Vnitatis

*Paris & im-
paris potestas.*

*Præcepta di-
scipulorū Py-
thagoræ duo.*

Vt silerent.

*Vt se in specu-
lo ad solem
contemplaren-
tur.*

*Ad Pythago-
ræ susurrum
bos factus o-
bediens.*

MS

Vnitatis naturam esse, qualitatibus temperiem, ani-
mis virtutem, corporibus sanitatem, domibus ac
ciuitatibus pacem, rebus prosperitatem; dualita-
tis contra, malitiam, ægritudines, seditiones, ac in
rebus dissidia inducere. Neq; enim vllum non ma-
lum proueniret ex diuersitate disparilitateq;ue.
Hinc parem docebat indigum, deficientem atq; im-
perfectum; imparem vero plenum ac perfectum.
qui pari permixtus, vim suam seruaret perpetuò,
conduplicatus cum gigneret, atq; ita fecundus ef-
fet, diuisionis ipse nescius, vnitatem semper in eo re-
dundante. Cæterum è schola eius viuendi cum alijs
alia, tum discipuli hæc præcepta sumebant. Pri-
mum, vt triennium continuum silerent, atq; cum
loqui nescirent, sapienter interea tacere non renue-
rent. Alterum, vt se ipsos seu doctrinam, æmula-
tionemq; suam, in speculo non ad lucernæ lumen,
atq; cum plebeijs, sed ad illustrissimum solem &
cum doctissimis committerent cōtemplarenturq;:
vnde scilicet illucesceret, quantum promouissent,
quantumq; adhuc ijs ad summam deesset. Neque
sententiæ modò eius effataq;ue, sed opera quoq; &
facta, portentosa apud homines admirationis fue-
re. Conspexerat forte in pascuis bouem fabaceam
segetem depascentem proterentemq;ue: quam ob-
rem rogauit bubulcum, Bouem moneret, frugibus
vt parceret. Ridens busequa; Ego, inquit boua-
tim loqui non didici, tute si scis moneto. Non

con-

contactus Pythagoras, auribus continuo se bouis
admouens, quippiam immurmuravit. Res mira.
Obedientissimus bos lacerare è vestigio segetem
destitit, ac velut amplius monitus saperet, in futu-
rum quoq; eiusmodi pabulo abstinuit.

Pythagoram sequebatur SOCRATES, propter
hoc ipsum Delphici oraculi sententiâ, cunctis alijs
prælatus, quod palam profiteretur, Vnum se id sci-
re quod sciret nihil. Hunc, non secus ac vnum ex
Indorum sapientibus, per diem pernoctemque, à
summo lucis ortu, ad solem alterum orientem, in-
conniuentem, immobilem, iisdem in vestigijs,
tanquam quodam secessu mentis atq; animi facto,
cogitabundum stare studereq; consueuisse accepi-
mus. Nec longè, velut in triumphalem pompam
compositus aderat PLATO, cognomento *Diuinus*,
cum quo *Xenocrates*, *Speusippus*. Ipse quadrigis vehe-
batur albis, quibus eum venientem ad se aliquando,
in littore Dionysius tyrannus exceperat. Manu
regebat equos, currumq; nobili stragulâ intectum.
Alsidebant ei Gratia, & mirum quantum superuo-
labat apum examen. Pleriq; indicium id prædulcis
eloquij eius interpretabantur: nam easdem, in la-
bellis olim paruuli dormientis sedisse, mel instil-
lando memorabant. Platonē ARISTOTELLES seque-
batur, non quòd ingenio aut aliâ re posterior eilet,
quippe *Demoniū viri*, seu *Damonius* & ipse appellatus,
sed tanquam discipulus, & quòd magis sublunariū

*Socrates ab
Apolline sa-
piens appella-
tus.*
Eius studium

*Platoni honor
datus à Dio-
nysio tyranno.*

*Platoni mel
apes in label-
la instillabant*

*Cur Plato
appellabatur
Diuinus: Ari-*

*Aoteles De-
monium viri.*

*Tanguntur li-
bri Aristotelis
de historia a-
nimalium ad
quos conscri-
bendos adiu-
uus fuit ab A-
lexandro.*

*Is iam mos
est Philoso-
phantium &
qui iurant in
verba magi-
stri.*

Sophista.

*Supernata-
nea inutilesq;
aliquorum
scriptiones.*

scientiam, quâ in parte dæmonibus descripta puta-
bantur loca, profiteretur: Plato vero altiori con-
templationi addictus, mentem ad diuina attolleret.
Mos quoq; Aristoteli erat, quanquam in omnes
elegantiae & magnificentiae cultus intento, mode-
stiam præferre; atq; vt Pphilosophum decebat,
pompa in publico damnare. Nam & tunc mul-
tis millibus hominum, ex totius Asiae Græciaeque
tractu, ad animalium sibi ab Alexandro Magno de-
legatorum ministeria, naturasq; perquirendas im-
perans, pedestamen ire maluit. quâ causâ tardius
Platonem sequi, crebroq; interficere cogebatur.
Impediebat præterea circum conglobata ingens
Peripateticorum turba, adeò circa euntē pertina-
citer sua ponens retinensque vestigia, vt si aliquem
aliò moueri, aut transuersum vnguē ab Aristote-
le recedere contigisset, omnes, velut vrerentur aut
secarentur, clamabant. His proximi ibant Sophi-
stæ, syllogismorum laqueos nodosque ita adstrin-
gentes, vt vnde nexus inciperet, quoue se conde-
ret, discerni non posset. Inde à sensu abeuntium
opinionum conditores, *Anaxagoras, Icelas, Cleanthes,*
pluresq; alij, quorum ille atram niuem, hi supera-
stare, terram solam moueri aiebant. Videre quoq;
erat aliquos, ad se versos inuicem contendentes al-
tercantesque, Quem numerum remigum *Vlysses*
cum nauigaret habuisset; Quod *Achilles* nomen
inter virgines obtinuisset; Quid *Syrenes* ad præter-
euntē

euntes cantare solitæ fuissent; paratâ, vt fit, in magno ingeniorum prouentu, etiam mendacijs & vanis credulitate inaniq; curiositate. Superueniebant deinde in varia disciplina principes viri, *Archimedes*, quem sæpè tabulis Geometricisq; intentum figuris, cum à studio vi abducerent perungerentq; famuli, nihilominus in ventre obducto delibutoq; capta delineabat schemata. *Empedocles*, cuius ingenio, nullius scientiæ artisq; perfecta non inerat cognitio. In Rhetoricâ eloquentissimus, in Poëtica iucundissimus, in Musicâ suauissimus, vt strictis incurrentes in se inuicem gladijs iuuenes, fidibus auerteret; vocis suauitate reprehensos, ad mansuetudinem & pacem reuocaret à cæde. Idem ventos cum vellet, excitaret salubres, pestilentes auerteret, concluderet tempestates, flatusque velut manu prehensos, ad arbitrium dimitteret cōtineretq;. Ac vt aliquid dignum sapientiâ, quâ in Physicis præditus erat, prodeat in admirationem, vnum exemplum afferam. Etenim cum arcanam quandam, primus ventorum cum vtribus asininis similitatem deprehendisset, neq; eos in illam partem cæli vnquam aspirare, in quâ folles ex edito ac sublimi loco deligati suspenderentur, solerti hac notitiâ rem & beneficium Agrigentinis præstitit admirabile, & plusquam humanum. Nam cum aliquando illic immoderatè insolenterq; flarent Etesiæ, sic vt urbium turre. & tecta quatefacerent, corrump-

Stadium Archimedis.

Encyclopædia Empedoclis.

Venti in eam partem non flant, unde vires suspenduntur.

quâ ratione profuit Empedocles Agrigentinis.

173
 ob quod bene-
 ficium voca-
 tus Ventorum
 depulsor.

Extemporali-
 tas ars quedā
 erat apud an-
 tiquos quæ in-
 terijt.

Studium Car-
 neadis.

Honor Possi-
 donio à Pom-
 peio Magno
 factus.

pèrent segetes, arbores ac sylvas extirparent, ali-
 quot deglubi asinos, ac vtres ex pellibus eorum
 factos, in collibus atq; in altissimis montium verti-
 cibus, vnde vehementissimi ingruerēt, suspendi ac
 collocari iussit. Quo facto cum occidissent subito,
 & confestim in ea prouincia spirare desijissent ven-
 ti, eorum more, qui victis debellatisque populis ac
 Regnis, nouum sibi cognomen inueniebant, ille
 quoq; *Colysanemas*, seu ventorum depulsor profliga-
 torque, magno cum honore appellatus est. Hunc
 sequebatur *Gorgias Leontinus* discipulus, summā pari-
 ter sapientiæ consummatione admirabilis, qui quæ-
 rere ex se auditores, de quo aliquis illorum vellet,
 iubeat. Quā subitanē ac improuisā de quacunq;
 re differendi promptitudine, inuenerat induxeratq;
 artem, quæ à dicendi magistris Extemporalitas
 appellata est. Postea *Carneades* eius studij intentio-
 nisq; vir, vt inter edendum, sæpè cibi potusq; ad os
 delati obliuisceretur, nisi hoc ipsum custodiens an-
 cilla, apprehensā leuiter dextera eius, illam ad ob-
 sequium neglecti operis referret eleuaretque. Dein
Possidonius, cuius domum Pompeius Magnus intra-
 turus, fores percuti de more à lictore vetuit, & fa-
 sces ianux eius submisit is, cui se oriens occidensq;
 submiserat. Iam *Theophrastus*, *Euclides*, *Apollodorus*, *A-
 selepiades*, *Hippocrates*, *Galenus*, *Eriphilus*, *Erasistratus*, *He-
 raclides*, pluresq; alij.

His iam prætereuntibus, cum repente ab vlti-
 ma

ma parte misceri multitudo, crebrescere murmur, exaudiri strepitus, propinquare dissonæ voces, susurrus, plausus, risus & repente quies. Respicientibus sciscitantibusque quid esset, ingens agmen Oratorum, Historicorum, & Poëtarum venire nunciatur. Suspectum iam antè id genus hominum plerisq; erat, ob nimia vulgi studia, & aliquorum artem, quâ se in animos hominum insinuantes, mentem voluntatemque ipsorum, quoquo liberet, traherent compellerentque. Igitur tunc quoq; aliquo affectu agitari ab Oratoribus plebem arbitrati, extemplo præconem, qui ipsis silentium imponeret, mittunt. Sed nulli tunc innocentius egere. Demosthenem tantum conspicata fortè muliercula, populo digito monstravit dixitque, *Hic ipse est*, Inde idem alio alteri insusurrante, rumusculus exortus, auram gratiamque populi movit. Mirum quàm confestim ea, ratum quoq; ipsi apud Oratores fauorem fecit, quanquam factiosos, æmulos, famæ auidos, & vulgi etiam studiis pro se confidentes. Non *Antiphon*, *Andocides*, *Lysias*, *Isocrates*, *Isæus*, *Lycurgus*, *Hyperides*, *Dinarchus*, alijq; potissimi ausi repugnare. Quin *Æschines*, ipsemet testis laudatorque inimici, orationem eius, propter quam Rhodi exilium pertulerat, populo laudabat monstrabatque. Pari quoq; modestiâ Historici iuere, *Xanthus*, *Hecateus*, *Ephorus*, *Thespompus*, *Thucydides*, *Polybius*, *Xenophon*, *Plutarchus*, *Herodotus*, *Philistus*, *Clitarchus*, *Timagenes*, &

Athenis affectus mouere per præconem prohibebatur Oratores.

Ad Demosthenem cognoscendum Athenas veniebant homines.

Oratores Græcorum præcipui. Æschines pulsus in exilium perorante contra se Demosthene.

Historici Græcorum.

*Poeta Graco-
rum.*

*Poetis amata
voluptas &
oblectatio.*

*Fabellæ de
Ioue.*

Iouis amores.

*Nuptiæ cum
Meti.*

*quam inter o-
scula degluti-
uerat,*

alij. Poëtæ quoque, sed antiqui, homines, vt semper tales quieti & boni, *Anacreon, Mimnermus, Armachus, Hipponax, Alcaeus, Æschylus, Sophocles, Gratin Aristophanes, Pindarus, Eupolides, Menander, Philemon, Diphilus.* Ast alij, sicut intemperans pleraque est hominum natio, sua studia vulgo publicare, quâ densissima turba tendere, carmina modulari, plausum risumque excitare. Sed inter alios, ne sileret fabularum hilaritas, quidam, ab Ioue orsus narrare, quoties Deus amori succubuiſſet, quoties peccaturus desertâ cæli statione in terras descendisset; quoties à Iunone sua abnoctauisset, vt in voluptatem noctes duplicauisset, vt per impluuium, per aureum imbrem, per oppellulatas fores virgines adijſſet, quot vnus pellices, quot vxores habuisset. Atq; ne diuinæ, inquit, mentis opera damnetis, scilicet quæsiuit quæ se fæmina grauidaret. Narrare poſtea, vt vetulus, salax tamen & multarum nuptiarû Deus, Metin, formosissimam sibi virginem despondisset, vt illam in conclaue deduxisset, vt omni ornatu denudatam, in aureo secum toro collocauisset, ibi, modò multum diuq; basiauiſſet, modò pariter compositus cum ea lusiſſet, profluentem ab aure puellæ comam demissiſſet, reduxiſſet, remulsiſſet, omnia licentia coniugali; demum vinctam brachijs arctioribus, velut toto pectore oreq; suauium impressurus, pro osculo, ori admotam, manducauiſſet, & in ventrem penitus suum abstruxisset.

fisset. Admouentibus præ risu multis ad ilia manus. Atqui (pergit porro) breui Meti grauidus & fætus Iupiter, ventrem ferre, eoq; in dies tumefcente, intestino pondere grauari, cunctari: mox vicinus partui, angere, dolere, eiulare, discrucari, puerperio pro Lucina Vulcanum poscere. Adest ille, quanquam enormi distortoque crure claudicans, tamen impigre ministeria obstetricum peracturus. Sed cum nullus partui pateret exitus, ad extremum, quâ dolor reclinauerat, iussus caput lovis findere, vbi ei securim infixit, Palladem è cerebro, doctissimam disciplinarum & consiliorum moderatricem, effudit Deam. Dixerat Poëta, cum complofis manibus, risuq; vulgi omnia exsonuere. Alij vero intellectâ fabulâ, quâ ipse innuebat, prudentiam prius in sensibus & experientia, velut in ventre nasci, mox in intellectu & capite maturefcere, festiuissimo Poëtæ, Gracâ formulâ identidem acclamauere, SOPHOS & PAPAE. Atque ad hunc modum poëtico lusu perstrepebant itinera, neq; præco, quanquam ad cœercendum missus, impedit, tanquam poëtis furere quoq; licitum esset. Mox septem Graciæ sapientes incessere Solon Atheniensis, Chilo Lacedæmonius, Cleobulus Lindius, Thales Milesius, Bias Priennensis, Pittacus Mitylenæus, Periander Corinthius. Claudebat omnium agmen, ingens hominum multitudo, cum baculis & manticis, omnes pannosi, pediculosi, luridi, exsuccis, cadauerosi, ut

*deinde ex ea
gravidus.*

*Vulcano ad
vocato pro
obstetricæ.*

*ex capite Mi-
neruam pe-
perit.*

*Interpretatio
fabule.*

Mos Græcorum cum aliquem laudabant Sophon appellabant seu scitum, unde septem sapientes septem scitissimi viri.

his notis appareret philosophos esse, quales odif-
se diuites solent.

Italorum Sapientes.

Gabij.

Falisci.

Thusci.

Romani.

*eorum habi-
tus & maie-
stat,*

*ad summos ho-
nores acceptio*

*Inter sapien-
tes præcipue
æstimati Ora-
tores:*

Vbi iam Græcorum Sapientes transissent, successê-
re Italiæ. Primùm vetustissimi Gabij, Romuli ad-
huc & Remi vt ferunt præceptores. Mox Falisci,
magistri vnus scelere & pænâ noti, quem Camil-
lus reducendum Falerios pueris tradidit, virgasq;
vt suum rectorem agerent dedit. Postea Thusci,
studijs ludisque puerorum, vim olim Romanam
bellumq; demoliti. Inde tandem fasces securesq;
Romanis sapientibus viam faciebant. Mirum
quàm subitò propè artonitam silentio & admiratio-
ne plebem, istorum spectaculū reddidit. adeò haud
secus, quàm venerabunda intuebatur proceden-
tes viros, ornatu, habitu, maiestate etiam, quam
vultus grauitasque oris præseferebat, hominibus
propè augustiores. Multi inter eos erant consula-
res triumphalesque, omnia propè Urbis fortunæ
& honorum insignia; deniq; non magis laureis ac
coronis, quàm sapientiâ refulgentes Diui ipsi Cæ-
sares. Mirantibus requirentibusq; plurimis, quod
genus sapientiæ in ea Vrbe, in tantum homines ef-
ferret, Eloquentiam aiébant. Afferebant inter
causas, continuas illic factiones, perpetua certami-
na, discordias consulum aduersus tribunos, agra-
rias frumentariasq; leges, plebis & optimatum cer-
tamina, ordines inuicem infestos, quibus adeò con-
fusus

fufis mixtisq̃ue, nifi Oratores pro moderatoribus *Caufa cur*
affuiffent, plus domi & in fuo campo Martis Roma *id fieret.*
perdidiffet, quam ex altero campo Martis & acie ex
hoftibus victoriæ ac commodi retuliffet. Vnde nul-
lis illic perinde, quàm Oratoribus erat aut gloria
maior, aut honor auguftior. hos vt confultores rei-
publicæ adorabant omnes, hos vt excubitores in
prouincijs & magistratibus reuerabantur omnes,
hos pro meritis in præturas, confulatus, fummosq̃;
honores vocabant omnes. Ifta fecum multi, cum
interea magno natu quidam, ex cætu venientium *Philofophi*
fapientum, fe in turbam proiecit. obfita erat fqua- *Romæ pelle-*
lore veftis, vultus fame & macie excoctus, oculi *bantur.*
introrfum retracti, ad hoc promiffa ad pubem bar-
ba & capilli, efferabant speciem hominis. Ipfe
primùm multa fecum velut animo volutans inam-
bulauit: deinde cum iam circumfulam in concio-
nis modum multitudinem adfpexiffet, fentio ma-
nu facto; Philofophus fum, inquit, exul nunc Ro-
mâ, quem illic neq; Galli violaffent, fi olim capta
vrbe in curuli fediffem. Virtutem non contem-
plar tantum, fed ferre affueui, vitiaq̃ue non minus
odiffe, quàm Romani Tarquinius. A paupertate *Verum vite*
vitam aufpicatus, pauper confenui. Fugere tumul- *monaftice &*
tus, fora, opes, honores, quæq; vulgo felicitates *religiofa exē-*
habentur, felicitas mea fuit: nihil cupienti nihil vn- *plar.*
quam defuit. Humilis hic pannus virtutes operie-
bat, quicquid neceffitas cibum fecerat, famem ex- *ad quod fe-*

L pellebat,

*componebant
veteres Phi-
losophi.*

pellebat, humus cubile præbebat, somnus breuior
quàm tempora noctis, quieti sufficiebat. Hoc ego
remedio in vitia pugnavi, hâc vitæ austeritate a-
nimum sanavi, & in fracto corpore facile cupidita-
tes domui. Solitudine & secreto expiravit ambi-
tio, voluntariâ paupertate concidit avaritia, habi-
tus vilis vitaq; se ipsam despiciens abdicavit super-
biam, humilitas invidiam, severitas voluptatem,
contemptus cupiditatem, securitas solitudinem.
Versus deinde ad Romanos, transeuntesq; à longè
aspiciens, velut coram interrogabat, Quid hæc
polluissent sanctitatem ipsorum? Quid, si quales
esse eos fama est, apud quos virtuti cuiq; locus esse
dicitur, vitæ rigidæ exilium, quid innocenti philo-
sophiæ, ab vrbe relegationem indixissent? Si phi-
losophi, inquit, & in paupertate adhuc tibi graues,
& in humilitate omniuniq; contemptu suspecti su-
mus, paucos sic Roma innocentes habes. Adhæc,
velut exprobrando narrabat, vt libros Numæ Pom-
piliij, quos ipse secum in tumultum intulerat inclu-
seratq;ue, repastinatos inuentosq; cum ossibus eius
prope Ianiculum, propterea tantum quod de phi-
losophia fuissent, exussissent, nihil ipsorum religio-
ni, nihil vetustati, nihil venerationi. Regis sui
dedissent.

*Plinius lib. 13.
Cap. 13.*

Varius sermo, ad miserationem & invidiam ac-
commodatus, movit statim audientes accenditq;ue,
atq; vt vulgo minor est sapientia, hi detritum re-
gmen,

gmen, illi squalidi capitis concretam caniciem, alij rugosam nudatis carne ossibus cutim mirantes, velut solidæ virtuti adstrepebant. Postremò ipsi arbitri alienæ virtutis, Philosophum ætate & corpore inualidum, sublatum suis humeris, inter alios Romanorum sapientes reposituri ferunt. Ignari illi interea ibant, cum affertur rumor, rapi à multitudine, afferri in catum ipsorum, incertum quem, mox Philosophum esse qui portaretur. Non turbauit id tamen Romanorum sapientes, sed experto in similibus Censorum remedio, tunc quoq; ire Catonem, auctoritatem suam opponere iubent: cessuram plebem, deserturam magistrum inutilem, vbi reminisceretur domesticorum philosophorum, quorum seueritate probitas quoq; ipsa & continentia examinaretur. Adspiceret modo Catonem, virum rigidæ innocentia; aut si talium ipsam doctorum tæderet, frueretur sane virtute triti & solitaria, sibi rei q; Romanæ potiore, actuosam, quæq; honore & præmijs excitaretur, relinqueret. Valuit datum consilium, plebsq; Philosophum deiectum, quem humeris sustinuerat, sua sponte deseruit; siue tunc vultum, aspectum, spiritum, & libertatem Catonis extimuit: seu quòd in multitudine euenit, in quâ vt repente fauor & misericordia acrem primum impetum accipit, ita subito destituta ratione & consilio concidit & euanescit. *Quierum inde Romanis iter, iuereq; Scipio Æmilianus, Ser-*

*Causatur nō
pariebantur
Romani Phi-
losophos.*

*Quia sufficie-
bant Censores.*

*quia virtutē
amabant quæ
honore & præ-
mijs accende-
retur.*

*Oratoris Ro-
manorum an-
tiquissimi.*

*uius Galbæ, C. Lælius, duo Grachi, C. Fannius, Carbo Papi-
rius. Q. Metellus Numidicus, M. Cornelius Cethegus, Appius
Cæcus, P. Africanus, M. Æmilius Lepidus, Antonius Crassus.*
Sed inter tot tantosq; omnium iam M. Tullium
Ciceronem, animis oculisq; requirentibus, C. *Cæsar*

*Cæsaris elo-
quentia.*

far prius processit, magnus non gloriâ solum rerum
à se gestarum, sed etiam testimonio Ciceronis, con-
tra quem, nemo alius nominari potuisset, si foro

*Ingenium &
memoria ad-
miranda.*

tantum curiæque vacasset. Mirari multi, sublimi-
tatem in eo animi omnium fermè capacis, referre,
cuius ingenij memoriæq; fuerit, quaternas simul
dictare epistolas, ipsum quintam scribere, & si ca-
lamus eximeretur septenas pariter conficere, vt &
singulis seriò adesset, & omnium fideliter memi-
nisset. At alij ægre pati Cæsarem præferri Cicero-

*Imitatores a-
lij Cæsaris alij
Ciceronis.*

ni, primum in toga triumphum, primam linguæ
lauream merito, gentisque etiam ipsius testimonio,
non minus patriæ, quam facundiæ & Latiarum li-
terarum Parenti. Cumq; vt fieri consuevit, alij ali-
um præ alio haberent, statim inter eos factiones
prouenêre, palamque alij Cæsariani alij Cicerônia-

*Ciceronis imi-
tatores tripli-
ces,*

ni vocari voluerunt. Maior tamen pars Ciceroni
adhæsit. sed neq; inter hanc conueniebat; cum va-
riè quisq; Ciceronis, quem sequendum imitan-
dumque sibi delegerat, tueretur dictionem. Alij
vbertatem copiamque fusæ orationis, eloquentiæ
medullam in eo esse arbitrati, ipsi vt prolixi & vo-
lubiles, propè infinita oratione diffuerent labora-

*qui copiam &
profuentiam.*

bant..

bant. Multi venustatem & lumina magnificien- ^{qui lumina & schemata,}
 tes, germanos se fore Ciceroni putabant, si oratio-
 nes pigmentis & coloribus, velut saccharo & mel-
 le saturarent, figuris & schematibus continuis ex-
 polirent, ungues earum diligentissimè circumcide-
 rent, capillum pederent, gemmas acu reponerent,
 blanditias & oscula cuicunq; verbulo infigerent.
 Pleriq; vitio omni carere, nihil corruptè & iniqui- <sup>qui castitatem & munditiem orationis affe-
 rant.</sup>
 natè loqui, innocentiam & munditiem orationis
 pro virtute habere, Ciceronem eo modo imitari
 credebant dicebantque. Hæc illis vltro citroque
 inter se conferentibus, adstabat forte per silentium
 Laco quidam, diuq; quietus sermonem excipiens,
 lusciniæ postea, velut ex ea obsonium sibi paratu- ^{Iudicium de omnibus.}
 rus è pera prompsit, à tergoque ipsorum deplu-
 mans, quicquid reuulserat plumarum in altercan-
 tes sufflabat. Enimuerò ipsi, offensi ignoti homi-
 nis insolentiâ, quodq; seria turbaret, cum malam
 crucem Laconi imprecarentur, ille non aliud, quam
 implume iam & exile lusciniæ corpus hac illaque
 manu versans, tandem, Auem, inquit, magnam te
 ego dum emi, esse credidi, at tu nihil eras præter
 plumas. Hoc facto dictoque, vt quidam conijcie- ^{Sine scientia & sententia nequaquam eloquentia grata.}
 bant, argutè innuens, verborum quorumcunq; sine
 re inanem esse vanumque sonitum, quem sectari
 tam fiat ridiculum, quàm imponere alicui lacinio-
 sam, multiq; panni vestem exiguo & defecto
 corpore.

Oratores an-
tiqui post Ci-
ceronem.

Historici re-
rumq; varia-
rum scripto-
res.

De re rustica
scriptores.

Pocia.

In Italia
postea artes
extinctæ.

Hæc dum in populo fierent dicerenturque, per-
gebant porrò additamenta veterum adhuc oratorū,
*Asinius Pollio, Messala, Calius, Seruius Sulpitius, Cassius Se-
uerus, C. Plinius Secundus* nepos. Hos proxime ibant
rerum variarum historiæq; scriptores, *C. Plinius Se-
cundus auunculus, C. Sallustius Crispus, Cornelius Nepos,
C. Velleius Paterculus, C. Cornelius Tacitus, Valerius Maxi-
mus, C. Suetonius Tranquillus, Fenestella, Vitruvius Veronen-
sis, Cor. Celsus Veronensis, & omnium suffragio pridem
inter Romanos cooptatus, ipse T. Liuius Patavinus,*
comitiorum auctor. Mox prisca simplicitate, ali-
quot ab agro rureque plaustris vehabantur, *M. Cato,
M. Terentius Varro, Palladius Rutilus.* Deinde chorus
Poëtarum, magna parte ex coloniis coactus, ciuita-
tetamen Romana donatus, *Afranius, Pacuvius, Q. En-
nius Rudinus, T. Lucretius Carus, Q. Catullus Veronensis,
Q. Horatius Flaccus Venusinus, Sex. Aurelius Propertius
Menenius, P. Ovidius Naso Salernensis, A. Persius Flaccus,
P. Papinius Stilius, Q. Valerius Flaccus Setinus, D. Iunius
Iuuenalis Aquinas, P. Virgilius Miro Mantuanus, M. Acci-
us Plautus Sarsinas.* & quem Scipio Africanus Cartha-
gine aduectum, in triumpho suo pileo libertateq;
donauerat, *P. Terentius Panus.*

Longum deinde interuallum fuit reliquorum ab
Italia literatorum tardè comparentium. Inter cau-
sas ponebant. Alij conscientiam tenuioris ingenij,
ac si contracto temporis processu hominum profe-
ctu, semetipsos à prima ingeniorum felicitate se-
parauissent. Alij morum mutationem, quòd per
varia-

variarum gentium bella, atq; barbarorum in Itali-
am aduentum, alijs moribus imbuti, nemine tan-
tum retento, venirent velut ab alia gente. Nam
non modo cultus habitusque origini primæ non
competebat, sed sermo planè alius, linguâ etiam
veteri, velut datâ gentibus, in prædam & victori-
am. Ac lingua quidem statim à toto orbe excepta
est; & in scholis anxie servatur, in Italia haud per-
inde valuit. Alij antiquæ prioriq; linguæ, omnis
sapientiæ ius possessionemque deberi arbitantes,
nihil in publicum ire, nisi Latine permittebant:
alijs loquendi rationem à sapientiâ remouentes, ser-
mone recens insito priorisq; abortiuo, ac prout
vulgo loquebantur, pleraq; discebant tradebantq;
Neq; tamen hoc ipsis gloriam minuit, sed mansit
par cum prioribus honos, & ob præstantiam inge-
niorum, magna apud intelligentes, vtrorumque
admiratio. Hi igitur prioresque, manibus se inui-
cem tenentes, à varijs Italiæ partibus ad comitia
properabant. Primi sacrarum literarum Doctores,
S. Thomas Aquinas, deinde *Iacobus Sadoletus*, *Thomas Caie-*
tanus, *Gaspar Contarenus*. *Cæsar Barronius*, *Robertus Bellar-*
minus, Cardinales, longusq; alius hos comitantium
Theologorum cætus. Postea iuris legumq; periti,
Azo Bononiensis, *Gratianus Decretorum collector*, *Cynus*,
Accursius, *Dynus Socinas*, *Bartolus*, *Baldus*, *Andreas Alciatus*,
Guidus Pancivollus, *Albericus & Scipio Gentiles*, *Iulius Paci-*
us, *Iosephus Maschardus*, & alij propè infiniti. Tum
non minor Medicorum cætus, *Hieronymus Fracastori-*

*Lingua Latī-
na cur interijt*

*Eius apud a-
lias gentes ho-
nor.*

*Itali pleraq;
vernaculâ lin-
guâ conficiunt.*

*Italorum
Theologi.*

Iurisperiti.

Medici.

us Veronensis, Gabriel Fallopius Mutinensis, Hieronymus Cardanus Mediolanensis, Hier: Mercurialis, Hier: Capinaccius, Trincauellius, Hercules Saxonius, Iulius Caesar Claudinus.

In varia literaturâ viri.

Inde insignes variâ literaturâ viri, duo Manutij, Paulus Iovius, Calius Rhodiginus, Carolus Sigonius, Petrus Bembius, Hermolaus & Daniel Barbari, Ambrosius Calepinus, Ioannes Franciscus Picus, Iacobus Zabarella, Franciscus Piccolomineus, Ioannes Antonius Maginus, Marsilius Ficinus, Iulius Caesar Scaliger, Angelus Politianus, Petrus Victorius, Dantes Alligerius, Franciscus Petrarcha, Sanazzarius, Ioannes Boccacius, Torquatus Tassus, Aristus, & alij.

Hispanorum Sapientes.

Quo differret
horum rem.
porum Sapi-
entes Hispa-
norum, ab an-
tiquis.

Postquam omnes propè gentes in linguam sapientiamque Latinorum consensere, inter cæteras Hispani præcelluerunt. Quidam aureo adhuc ingeniorum seculo, primo naturæ partu ad veterum Romanorum æmulationem editi: alij magis magisq; remissi, postea desertâ Humanitate, soli Philosophiæ aut Theologiæ adherentes, cæterum magnâ parte non linguæ modo Latinæ, sed omnis venustatis, tanquam superuacanei ad sapientiam fuci negligentes. Omnium primi per populum sibi viam faciebant è familiâ Annæa viri, vetustissimi Cordubensium, nomine duplici, indicium vetustatis & annorum referentes SENECAE. Dum præiret

Duo erant
Seneca.

Seneca Rhetor
& patriæ
admiranda
memoria.

L. Annaeus Seneca vulgo Rhetor aut Declamator dictus, stabant tunc inter cætèram turbam discipuli eius, amplius ducenti, prosâ & versu certare periti. Ille non minus honoris præceptori in publico, quàm

in schola habere viderentur, singuli singulis extemporarijs versibus transeuntem salutauere. Periu-
cundum id, vt apparebat, Senecæ fuit; atq; vt gratos
esse sibi illorum versiculos testaretur, ijsmet audi-
entibus, singulos statim retrouersum ordine rede-
unte, ab ultimo, vt repetitio in primo desineret,
recitauit. Enimuero ingens ab eo tempore memo-
riæ viri admiratio inter astantes fuit, nec mirum
dicebant, quod in suam quoq; sobolem, hæredita-
riam transfudisset ingenij vim sapientiamque. Et
commodum quoq; *L. Annæus Seneca* filius se infere-
bat; homo adstricti moris, cultu habituque seuero,
si honores, fundos, pecuniamque eximeres, prorsus
antiquis philosophis par, vitiorum strenuus insecta-
tor, grauis, sanctus, innocens, nisi quod in Nero-
nem incidit. Sub hoc & magnam & malam famam
obtinuit. Malæ famæ materia erat, opes eius im-
mensæ, & quia breuissimo tempore, intra quadri-
ennium ter millies sestertium regiæ amicitia, velut
malis artibus partæ. Nam Nero, quanquam soli-
us pecuniæ bis & vicies millies sestertium donatio-
nibus profuderat, notatus tamen, maioribus largi-
tionibus obstrinxisse conscios, & apud quos vent-
am scelerum quærebat. Atq; vt in magnis homi-
num fortunis, vox, silentium, nutus, quies, aperta,
secreta exquiruntur, dicitur Seneca ipse de se su-
spicionem præbuisse, cum accersitus à Nerone ro-
gatusque, quid post frustra speratam Agrippinæ

*Seneca Philo-
sophi & suis
mores.*

Lur

*An Seneca
confusus scelerum
Neronis
fuerit,
Tacitus Ann.
lib. 13.*

*Ex computa-
tione Lysij,
Nero profu-
dit pecuniarum
quingenta
quaque mil-
liones.*

M

matris

*Tacitus Ann.
lib. 14.*

*Apud Fabiū
Quint: lib. 8.*

*Cur male au-
dierit Seneca*

*Varræ erudi-
tionis viri.*

Medici.

Iurisperiti.

Theologi.

matris in naufragio mortē consuleret, silens respexisset Burrhum, ac si cædem innueret. Equidem post occisam Agrippinam, circumferebatur eius, nomine Neronis composita, missa que his verbis ad senatum epistola, *Saluum me esse nec credi nec gaudeo.* quā velut scelerum conscius excusauit, quod in Nerone corripere debuerat. Hæc de Seneca ferebantur, siue addita odio Neronis, in immanibus eius vitijs, non præceptorem modo, qui nihil profuerat, sed genitores etiam qui ipsum ediderant perosi; siue credita, ac si pessimis principis moribus, æstimatæ tamen magnæ virtutes, haud procul magnis vitijs abfuissent. nobis quoque modo accepta non occultare in animo fuit. Senecam sequebantur *Lucanus, Silius Italicus, Martialis, Columella, Fabius Quintilianus, Pomponius Mela, Trogus Pompeius,* eiusque collector *Iustinus.* Inde nouo separatoque agmine veniebant, *Arnoldus Villanouanus, Raymundus, Lullus* ipsius discipulus, *Ælius Antonius, Ludouicus Viues, Aluarius Gometius.* Et Medicorum plurimi *Auerroes Cordubensis, Rasis Almanzor, Messahallah, Auicenna Hispalensis, Petrus Nonius, Amatus, Christophorus à Vega, Ludouicus Mercatus.* Tum Iurisconsulti *Fortunius Garzia, Antonius Augustinus, Arius Pinellus, Ferdinandus Vasquius, Ioannes & Franciscus Vergaras, Emanuel Soarez, Antonius Goueanus* alijque. Inde Theologi *Vigilantius, Aquilius Seuerus, Prudentius, Osius, Auitus Presbyter, Marcianus, Paulus Orosius, Pacianus* eiusque filius *Dexter, Audentius, Isidorus, Iustinianus, Leander, Fulgentius, Eladius, Eutropius.*

*pius. Inter quos ex religiosorum familijs Ludovicus Theologi reli-
Granatensis, Franciscus Forerius, Hieronymus Pradus, Io-
annes Baptista Villalpandus, Franciscus Turrianus, Benedi-
ctus Pererius, Ioannes Maldonatus alijque.*

Gallorum Sapientes.

Vbi Hispaniæ Sapientes iter suum perfecerunt, ad-
ueniebant Galliæ. Primum genus priscum, incul-
tum, rude, quod sui tantum nominis memoriam, si-
ne personarum cognitione reliquit. Appellaban-
tur *Druidæ*, longo & laborioso genere docendi ad-
mirandi. Quippe publica tantum aut priuata facta
literis excipere, sapientiam verò non nisi auribus
& memoriâ ediscere, mos apud eos erat. Id duabus
de causis facere dicebantur, quòd neq; in vulgum
dogmata disciplinamq; efferri volebant: neq; eos
qui discerēt, literis confisos, memoriæ minus stude-
re; quod plerisq; accidit, vt præsidio literarum plu-
rimi diligentiam in perdiscendo ac memoriam re-
mittant. Vnum ex ijs quæ præcipiunt docentque
in vulgum effluit; non interire animas, sed æternas,
ab alijs post mortem transire in alios, corporaque
vt vestes tantum atterere. Cætera de syderibus eo-
rumq; motibus: de mundi terrarumq; forma & ma-
gnitudine: de rerum natura: de Deorum immorta-
lium vi ac potestate, clam vulgum & in abditis sal-
tibus disputant docentque. atq; hæc omnia magno
versuum numero complectendo, annos nonnunquã
viginti in disciplina sua discētes retinent. Post

*Cabalistica
Druidarum.*

*Quid populo
euulgabant.*

*Quid clam
alios docebant*

*Quot annos
discētes deti-
nebant.*

*Antiqui Gal-
lorum Sapi-
entes.*

Druidas veniebant institutione adhuc Romanorū celebres, *L. Plotius*, qui Romæ primus Latinæ linguæ scholam aperuit: *M. Antonius Gnipho*, cui inter discipulos *M. Cicero* dum prætor esset, cum *Quinto* fratre audientiam sæpe præbuit. Tum *Volienus*, *Montanus*, *Domitius Afer*, *Iulius Florus*, *Iulius Secundus*, *P. Terentius Varro*, *Latinus Pacatus*, *Rutilius*, *Numantianus*, *Ausonius*, *Gratiani* & *Valentiniani* imperatorum præceptor.

*Encomium
Parisiensis A-
cademiæ.*

Mox ex ipsa Galliâ viri domesticâ eruditione sapientiæque famâ nullis secundi. Pars commendationis ipsorum erat Academia Parisiensis, post Romanam prima omnium artium habita parens & magistra, controuersiarum fidei arbitra, Schola olim gloriosa, cui se vni primoque redeuntes in Orbem dedere literæ; quantumq; per tot gentes ipsarum postea foret, id ab ipsa profectum acceptumque,

*Vnde originē
habuit.*

inter beneficia illi deberi voluere. Quippe cum iam in extremis per Europam scientiæ agerent, deficientisque pariter cum literis religionis cultus, deformi squalore tenebrisq; cuncta obduceret, duo

*Duo Mona-
chi eius causâ*

è Scotia monachi, iam inde eâ re permoti, ire emigrareq; in quamcunq; partem constituere. Nomina illorum erant *Clemens Claudius*, & *Ioannes Rabanus*, diuinarum humanarumque literarum scientissimi, ambo *Bedæ Venerabilis* discipuli. Viam diu in Galliam dedere. Eò cum mercatoribus ap-
pulsi, cum institores venale negotiū pretiosa quæq;

*qui cum mer-
catoribus in*

nouaq;

nouaꝑ; è nauibus affluenti multitudini promendo transigerent, illi disciplinas quoꝑ; sapientiamꝑue venalem se attulisse profitebantur. Cum nemo emptorum dicto caperetur, vltroꝑ; accederet, in littus egressi idem carminum modo per turbam cantare, ac obuium quenꝑ; ad eam mercem inuitare ceperunt. Excepta res risu, ad regis etiam Caroli Magni aures pro ludicrà peruenit. Is tamen hæc ita haud frustra fieri suspicatus, accersitos qui essent, vnde, & quo casu quidue quærentes venissent, percontatus, cum nequaquam eius ingenij desipientiaꝑue, vt vulgò dicebatur, responsum accepisset, familiarit̃s admotus, ecquam pro sapientia mercedem expeterent interrogauit. Bona loca, responderunt, animas ingeniosas & alimenta. Datis magna alacritate à rege quæ postulauissent, literæ velut ad vitam lucemꝑ; reuocatæ, alibi quoꝑ; quem perdiderant, recep̃re cultum. Clemens Parisijs relictus, regi operis longe omnium magnifici Academia condendæ cupidinem iniecit. Alter acceptus in Italiam, Papiæ erudiendæ iuuentuti destinatus, in tantum inde sui promouit gloriam ingenij, in quantum terminos rex sui imperij. Experta in duobus regis beneuolentia, plures ex Anglia doctos exciuit Alcoluinum, Herostrum, Bedæ quoꝑ; discipulos. Sed hæc sufficiant ad præsentia.

Igitur ex ea Academia celebres ibant, primum non dignitate tantum & sanctitate, verum etiam di-

Galliam venientes.

à Carolo Magno Rege pro literis per Europam restaurandis accepti sunt.

Parisiensis Academia mater Papiensis Academiae in Italia.

Theologi Galorum ex Aca-

Comitiorum Sapientum,

94

Academia Parisiensis.

uinâ sapientiâ inclyti viri, *Hilarius* Episcopus *Pictaviensis*, *Sulpitius*, *Pontius Paulinus* Episcopus *Nolanus*, *Phabadius*, *Prosper*, *Eudicius*, *Auitus*, *Mamertus*, *Vienen-*
sis Archiepiscopus, *Sidonius Apollinaris* Episcopus
Aluernorum, *Lupus* Episcopus *Trecensis*, *Germanus*
Episcopus *Antissiodorensis*, *Eucherius* Archiepisco-
pus *Lugdunensis*, *Saluianus* & *Gennadius* Presbyteri
Masilienses, *Gregorius* *Turonensis* Episcopus, *Remi-*
gius *Rhomensis* Archiepiscopus, *Iuo* Episcopus: *Car-*
nutensis, *Bernardus* Abbas *Clareuallensis*. Inde alij.
Theologi, *Ioannes Gerson*, *Petrus Lombardus* Magister
Sententiarum, *Gentianus Heruetus*, *Franciscus Viublus*,
Gilbertus Genebrardus, *Fronto Ducaus*. Tum magna ma-
nus iurisperitorum, *Andreas Tiraquellus*, *Æmarus Ran-*
conetus, *Michael Hospitalius*, *Baptista Menilius*, *Guilelmus*
Budæus, *Franciscus Oliuarius*, *P. Faber*, *P. Rebuffus*, *Bar-*
tholomeus Chassaneus, *H. Donellus*, *F. Comanus*, *Ant. Con-*
tius, *Ant. Faber*, *Barnab. Brissonus*, *Dion Gothefredus*, *Ro-*
bertus, *Corasius*, *Bellonus*, *Bodinus*, *Charondas*, *Ærodius*,
Castalius, *P. Gregorius*, *Pythoeus*, *Renatus Choppinus*, *Sta-*
Forcatulus, *Enimundus Bonisfidius*, *Iacobus Cuiacius*. Hos

Iurisperiti.

Medici.

Mathematici
& in varia
doctrina insi-
gues viri.

sequebantur *Medici*, *Ioannes Fernelius*, *Iacobus Holle-*
rius, *Andreas Laurentius*, *Ioannes Gneus*, *Iacobus Dale-*
champi, *Quercetanus*, *Ludauicus Durcthus*. Tandem
Mathematica variaq; *literarū peritiâ illustres viri*.
Orontius Fineus, *Ioannes Pena*, *Petrus Montauceus*, *Petrus*
Ramus, *Michael Nostradamus*, *Franciscus Vieta*, *Petrus Le-*
scotus, *Iacobus Augustinus Thuanus*, *Petrus Ronsardus*, *Io-*
achimus Bellaius, *Remigius Bellaqua*, *Hadrianus Turnebus*,
Michael Montanus, *Mar. Antonius Muretus*, *Isaacius Causa-*
bonus, *Iosephus Scaliger*, aliiq;.

Anglo-

Anglorum Sapientes.

Ita ex distantibus terrarum spacijs venientibus sapientibus, suos quoq; Oceanus misit, ingeniorū varietate, præstantia, grauitate, acumine, appellationū apud posteros exterosq; honore insignes, tanquā in suo quoq; orbe mariq; nihil non prouenire posse ostenderet. Primus ante alios veniebat *Beda*, ob vitæ sanctitatem iuxta & scriptorum grauitatem appellatus *Venerabilis*. Comitabantur discipuli *Clemens Claudius*, *Ioannes Rabanus*, *Alcohuinus*, *Herostus*. Sequabatur *Ioannes Duns Scotus*, noua subtilitatum miracula inter sapientes inducens, quæ cum multorum superarent captum ingeniaque, ob acre acumen apud Sapientes Doctoris *Subtilis* cognomentum obtinuit. Tum *Guilelmus Ockam* eius discipulus, nouis quoq; subtilitatibus, conditaq; schola Nominalium celebris. Inde *Baconthorp*, ab Italis dictus *Doctor Resolutus*, *Ioannes de sacro Bosco*, *Reginaldus Polus*, *Ioannes Coletus*, *Guilelmus Lilius*, *Guilelmus Grocinius*, *Thomas Linacer*, *Thomas Lupsetus*, *Ricardus Pacæus*, *Ioannes Fijcherius*, *Thomas Morus*, *Guilelmus Latemerius*, *Cutbertus Tunstallus*, *Tobias Mattheus*, *Thomas Stapletonus*, *Nicolaus Wottonus*, *Ioannes Barclaius*, multiq; adhuc alij, quos recensere, longa esset & in insuetis à longinquo nominibus vix benigna mora.

Germanorum Sapientes.

Neq; minor fuit Germanorum Sapientum numerus, quibusdam pro more gentis, quæ se in multas
liberas

Bedam puerū septennem in monasterium venisse ferunt & vixisse 94. annos. In quodam Epitaphio eius sic, Hic Scotus iaceo, semel sepultus: Et bis mortuus &c.

*Styli noui au-
tor Lipsius.*

*Eius imitato-
res Belgæ.*

*Imitatio eius
quàm varia.*

liberas singularesque respublicas diuisit, proprio agmine venientibus. Occasionem ijs dedisse fertur IVSTVS LIPSIVS, homo, vt suprà memorauimus, priscorum sapientiæ prorsus intimeq; deditus. Is audito sapientum conuentu, ratus magis se conspicuum futurum, aliam à consueta sua togam sumplerat, in qua ingentibus è gemmis literis, artificiose ductum hoc epigramma extabat. MORIBVS ANTIQVIS. A multis quia vt verum agnoscebat, inter cæteros præcipuè Belgas sui æmulatione cepit. Igitur velut ad signum textumq; antiquitatis concurrere, se ipsos in similem pompam componere, idem vt promererentur, ore, calamo, imitando exprimere tentabant. Et cessit nonnullis contentio: pleriq; nimia ambitione in diuersa abiêre. Alij enim tumorem orationis affectantes, in locum regię maiestatis, tyrannorum immanitatem stylo induxerunt. Alij numerorum fulgetra colligentes, velut Lipsij more & amore, magnum putabant desultoriâ per voces operâ fungi defungi que. Quidam breuitatem esse orationem amputare, vbi minimè quisquam speraret relinquere: elegantiam verò nihil secundum naturam dicere, verbis quibus non quilibet vtitur vti, credebant scriptisq; exprimebant. Vnde variâ quoq; specie circa Lipsium incessere. quidam sufflati ac velut minaces: alij in eodem vestigio subsultantes: nonnulli suspensi sæpeq; interfiscentes: alij velut in æmulationem

nem Lipsij proprium quoq; vestibus intextum segmentum gestantes, ODI PROFANVM VVLGVS ET ARCEO. Ita Belgæ.

At alij more gentis maiorumq; procul à fastu, ab ambitione, simplices & expediti iuere. *Albertus* vitæ sanctitate, modestia, & doctrina *Magnus*. hic per viam cum à studiosis de aliqua re consuleretur, quanquā & memoriā valeret, & tot annorum lucubrationibus physicis in rebus consumatissimus esset, tamen dissimulando vtrāq; interrogantes verbo absoluebat, *Querite*, inquit, *in libris Albertum*.

Alberti Magni mos respondendi.

In varia literatura Sapientes Germanorum.

Hunc sequebantur *G. Cassander*, *Gretserus*, *S. Gesnerus*, *Schenkius*, *Euenckelius*, *Zasius*, *Misingerus*, *Seb. Faber*, *M. Velferus*, *I. Leunclavius*, *M. Cinglius*, *M. Colerus*, *H. Vulteius*, *I. G. Heruarius*, *I. Sichardus*, *R. Sixtinus*, *N. Vigelius*, *P. Denaisius*, *M. Goldastus*, *I. Gruterus*, *H. Kirchnerus*, *Hug: Grotius*, *H. Bocerus*, *R. Rulandus*, *I. Alemmanus*, *I. Trithemius*, *I. Nauclerus*, *Erasmus Roterodamus*, *B. Renanus*, *Cranzius*, *I. Cuspinianus*, *W. Lazius*, *Laurus Surius*, *H. Golzius*, *H. Megiserus*, *S. Neugebauerus*, *Chr. Latimannus*, *Mich. Piccartus*, *M. Bernegerus*, *I. Kirchmannus*, *G. Agricola*, *Rudolphus Agricola*, *Gu: Canterus*, *I. Simlerus*, *I. Sturmius*, *M. Iunius*, *B. Kerkermannus*, *D. Baudius*, plurimiq; alij. Postea Medici,

Medici.

A. Vesalius, *L. Fuschius*, *G. Copus*, *I. Crato*, *Th. Erasus*, *Had. Iunius*, *I. Guinterius*, *I. Langius*, *I. Pistorius*, *Gasspar Bauchinus*, *Cornarius*, *Milichius*, *Ph. Theophrastus*. Deniq; in Mathematica celebres viri *Ioannes Regiomontanus*, *Paurbachius*, *Ioan. Stoflerus*, *N. Copernicus*, *T. Bracheus*, *M. Mestlinus*, *I. Keplerus*, *Chr. Clavius*, *I. Stadius*, *Reinholdus*, *Schonerus*, duo *Appiani*, *Gemma Frisius*, *Vadianus*,

Mathematici

nus, Dryander, G. Io. Rheticus, S. Stevinus, G. Mercator,
Ab. Ortelius, Seb. Munsterus, P. Merula, Ph. Cluverius.

Polonorum Sapientes.

*Celeberrimi
aliquot scri-
ptores Poloni.*

*Encomia Sta-
nislai Hofij.*

*Præses Con-
cilij Trident.*

*Tertius de
sacris litteris
peritus.*

Cum iam fortuna Romanorum acquieuisse intra Germaniam videretur, lingua adhuc ipsorum sapientiaque ab ulterioribus oris se aperiens, tantò plus gloriæ intulit, quantò amplius occupavit terrarum. Nondum in oculis, erant iam in ore fama; omnium Poloni, & quanquam longo terrarum diuortio discreti, à multistamen etiam absentes ad nomen recognoscebantur. *Stanislau Hofius* vir & in maiorum suorum nouitate nobilissimus, & ingentis nobilitate eminentissimus, non falsis populi vocibus titulisq; cum Ecclesiæ columna, Malleus Hæreticorum, Polonicus Patriarcha, Senex Abrahamicus, Magnus Hofius, Prælatu probatissimus, Alter Stanislaus, Nouus Bessario, seculi sui Augustinus diceretur, & Romam ad purpuram, & Tridentum in sanctissimi totius orbis comitij præfecturam, à tanto recessu euocatus. Iam alij quoq;, propriâ ingenij ac sermonis gratiâ fama; permultis accepti, *Martinus Cromerus*, in historia daleis & decoctus: *Stanislau Orzechonius*, in orationibus vehemens & disertus: *Stanislau Rescius* in sermonibus elegans & cominus. Neque omnibus minor *Ioannes Zamoscius*, cum in octauiano seneca describendo, quam se in suo gerendo gerit, sapiens, innocens, sanctus, amplius. *Stanislau* in pauperes solent, sic doctos

atos ut diuites debent, additis quoque literis in urbe
sua tectis laribusque, quod vix soli faciunt reges.
Igitur his aliisque sibi reuocandis memorandisque
irritata hominum curiositas, cum aduentum ipso-
rum auidissimis oculis expectaret prospiceretque
diu nemo veniebat. Quanquam enim multi se cu-
perent properarentque in conspectum populi dare,
Ioannes Lascius, Andreas Cricius, Stanislaus Karnkouius, Io-
annes Demetrius Soliconius, Martinus Batobrzescius, Andre-
as Patricius Nidecius, Ioannes Dlugossius, Andreas Li-
pscius, Ioannes & Felix Herburti, Ioannes Kochanouius, Lu-
cas Gornicius, Stanislaus Sarnicius, Christophorus Varauicius,
quorum ingenia ac doctrinam ipsæ infusæ domesti-
caque nobilitas ac fortuna, notitiæ hominum expo-
nebat: quò tamen res illustrior fieret, alliceretque
maiori numero spectantium plausum, aliorum co-
mitatum præstolari malebant.

*Academia Za-
moscensis ab
eo condita.*

*Nobiles Po-
loni scriptis
suis illustrio-
res.*

Mora vero potissimum in Academicis fuit. Ho-
rū multi minime ad scenam oculosque populi facti,
eximi modestiæ consuetæque solitudini nolebant;
alios non suffectura longo itinere paupertas, mi-
nusque tantâ pompâ dignæ vestes panniciæque do-
mi tenebant. Vnicum tale genus hominū, utroque;
velut multatum Polonia habet, nec censu publi-
co quæstibusue regno, nec sensu de se & ambitione
cuiquam graue. Sola eos & simplex in Deum pro-
pensio amorque honesti, ad seueram & constantem
virtutem adigit. Non in amplis reddituum latifun-
dijs, sed in lata paupertate, contenti quod multis

*Academicorum
Cracouensium
paupertas.*

hoc est: Mar-

*cis vernacu-
lis, quarum
vna facie gros-
sos 48.*

*In paupertate
virtutes.*

*Ingenia eorum
& industria.*

primarium stipendium est, decem & aliquot vernaculis minis, literis regnoq; merent. Fecunda tamen hæc, quamvis egena, dum sola viguit, ipsorum industria fuit. Per ducentos amplius annos, haud à pluribus numero, quàm quadraginta ex vna Schola magistris, sapientiam vsuique suo conuenientes ciues, totum sumebat regnum. Quos hi fide sua reipublicæ dederant, non excepti in munia vt chamaleontes, ad mores se & tabulas alienas reconcinnabant, sed imbuti honestate veritateq;, eam in omni fortuna retinebant: non ampliandis possessionibus ædificandisue gentilitijs penatibus, sed agendo, laborando, existimationi & famæ ultra filios ac nepotes longissimè ad posteros manaturæ consulebant: non oculis naribusque defecti aut hebetes in vtramq; aurem dormiebant, sed acri solertia & sagacitate præditi, incommoda periculaque reipublicæ, à longinquo odorabantur præsentiebantque. Neq; minus institutione ac moribus quibus incolæ imbuebant, quàm sua scientiâ industriâque doctis tantum notâ valebant. Magnum & inter istos alia quoq; ipsis faciebant locum. nihil non par effectum, ad quorumcunq; se ingenia aliquando conformarunt, vel si hoc verecundia ipsorum recusât, applicuerunt. adductum per eos, atq; in media Polonia conditum Latium, ipsaq; Humanitas vsq; ad Ponti Euxini dilatata oras. docti, sæpe Musis suis pauciores, nec in minori paucitate numerosiores,

microsiore, nec in angustiori paupertate fecundiores vispiam propagati. Quantum alijs cælum naturaque, tantum his cura laborque fauebat. Ea sola infelicitas habuit, quòd tot terrarum mariumq; discrimine ab exteris ingenijs subducti, nec quam optabant ipforum habere, nec quam habebant suam proferre poterant sapientiam; ingens nomen paresque virtutes, secessu paupertate, verecundiâ, typographiæ inopiâ, alijsq; fortunæ iniurijs velut opaco & tenebris præfocantes. Adhæc dum multa in tanta vastitate eos latent dum timent, neq; præfenti de comitijs famæ nimium credebant.

Augebat suspicionem quidam, qui nummis inaniter in exterorum libros sæpius profusis, cum ex ijs emolumentum haud multum retulisset, solenne habebat damnum commentis & petulantioribus iocis de ijs vindicare. Vnum ex multis referam. Celebrabatur in vrbe totius Poloniæ nobilissima, vbi Academiæ quoq; sedes est, Cracouiæ mercatus, confluebant, vt fieri solet, intra eius mœnia velut ad cõpendium domesticæ & externæ opes, tabernæque rerum venalium frequentia plenæ emptorum turbam à longinquo adducebant. Ibi cum multa librorum volumina Ioanni Burchardo, qui vnus tantum in regno Bibliopola erat, missa, venisse nuntiatum esset, aliquot Academici eius officinam adierunt: hic vna cum ijs. noui quod pro nundinis adnectum haberet, sibi vt ostendat rogant. Protulit

*Incommoda
cur non ut alijs
exteri clarent*

*Libri in Poloni-
am vel non
inferuntur vel
humiliorum
scriptorum.*

*Insitor libro-
rum in toto
regno vnus.*

*Qui pro libris
sepius osten-
sat Indicem.
Francofurtien-
sem.*

*Tempus quo
agere quoq; e-
tiam si cuperes
libri habentur*

*Cur etiam a-
pud externos
hodie inopia
virorum mi-
nusq; publi-
cos scriptores*

ille statim, acceptum è proximis Francofurtensibus nundinis, quem à typographis imprimi, dimit-
tisque per librariorum tabernas mos est simplicem
libellum. Hic intentissimis oculis cum alius alij
authoris nomen ex indice ignoto velut ex vna
forte educeret posceretque, negavit ille quidem
sibi vlla interim istorum exemplaria adesse, cæte-
rum si vellent, pecuniæq; non parcerent, curaturum
vt intra decadam hebdomadarum, neq; enim cele-
rius posse, Francofurto transmissi venirent. Ergo
ne hoc ipsum differret, cū ex ijs vnus captus nescio
cuius libri titulo nomineque, ex vestium recessu,
pecuniam pro arrabone traheret uumeraretq; , hic
de quo dico, iniecta illi manu, Suadeo, inquit, si
modo apud te quoq; distant æra lupinis, caue ne
mancipium emas, pretium bonis autoribus, fru-
gesque tantum consumere natum. locari ipse ho-
minem poëticis ambagibus dicens, quid ijs vellet
expectauit. Tum ille expositurum se recepit ani-
gma, remq; totam in medium allaturum, si vellet
audire.

Conuersis igitur in se aliorum quoq; vultibus
auribusque, Est, inquit, apud externos amicus mihi
vetus & coniunctissimus, qui rerum illic peritissi-
mus, quotiescunque noui aliquid accidit, absenti
mihi minutè & perspicuè transmittere solet. Inter
cætera hæc nuper ab illo accepi. Ingentem ac in-
fuetam rei literariæ inopiam in illis oris exortam
fuisse.

fuisse. Neminem diu sapientum visum, qui non modo ad opulentiam Macrobij aliqua Saturnalia, aut ad delicias Alexandri dies geniales, aut ad voluptatem A. Gellij noctes Atticas instruxisset; verum etiam tanquam ex illis terris omnino pulsâ superiorum ætatum felicitate, qui non summâ domi angustia ac propè fame laborasset. Igitur cum malum nec ferri nec dissimulari diutius posset, placuit præcipuis, quosq; priuatim publiceq; id afficiebat, Censorum operam poscere orareque, causas sedulò inquirerent, quas ad proximas Kalendas in frequenti sapientum senatu, vt moris erat, referrent. Susceperunt libentes inquisitionem, cumque in omnia diligentissimam obseruationem verterent, opportuna occasione, per viam in aliquot inter se digladiantes inciderunt. Pugna clamore & vociferatione magis quam manu constabat. *Vindiciæ, Responsiones, Facula, Apologia, Coniectanea, Emendationes, Obseruationes, Confutationes, Satyra,* hinc inde volabant, ictusque ad iugula intenti destinatiq; sæpius ad genua, talos, aut tibias deferebantur. Subsistentibus Censoribus sciscitantibusq; quod bellû, quauē de causa fuisset, insperata hominum querela vltro ad eos accedens, & litis & inopiæ, quam scire volebant, causam aperuit. Nimirum non pauca quotidie similia, eoq; crebriora prælia fieri, quo tenuiori iam multorum re familiari, res plerunq; ad fraudes, & sicubi calliditas deficiat, ad manifestam vim

*Libri qui nunc
vulgo inter sapientes
cuduntur.*

rapi-

*Pulchre Hip-
pocrates in
omni copia
inopiam esse
ait.*

*Leges quas e-
dentes libros
seruare debe-
rent.*

rapinamque venit. Neq; aliud in culpa, quam ni-
miam literatorum fecunditatem, nullis in domi-
bus numerosiore proueniente sobole liberisque,
quam apud pauperrimos ex plebe. Hinc annonam,
hinc famem, aliaq; his grauiora mala incendi, cum
deficiente tantæ multitudini alimonia, parentumq;
impensâ, alij in viles & sordidos quæsticulos, hi in
alienas quadras; alij in fraudes latrociniaq;, & bo-
norum depopulationem, à pariter egentibus defi-
diosisq; parentibus domo extrudantur. Huc acce-
dere typographos, bibliopolas, mangones iam,
scrutarios, veteramentarios ex opulentis olim in-
stitoribus factos, qui pariter egentes, quicquid illi
fraudibus corraserint, quicquid somnio noctuque
surreptum ad eos detulerint, illico excipiant, di-
strahant, diuendant. Et oratio valde quam vero
proxima fidem apud Censores, & relatio testimo-
niumq; Censorum remedium apud Patres inuene-
runt. Igitur frequenti in eam rem habito Senatu,
promulgatæ sunt hæ leges. Decemviri cuiusq; sa-
pientis res familiares inspiciunto, potestatem in
eos habento: vnde quisq; se alat, quod genus vitæ,
quod opificium exerceat vidento. Si qui æris re-
rumque alienarum, confessi aut conuicti fuerint,
triginta dies quibus res pangant, dominisq; resti-
tuant, iustos dato: postea manus iactio esto, in ius
ducito. Vt iudicatum fuerit ni pansit, & alterius
esse fateatur, domino addicunto. Dominus vindi-
cato

cato aut neruo aut compedibus quindecim pondo. Vindicatum, si volet domi ad tineas blattasq; habeto: si volet, in insulas deportato, vendito. Iamq; satis palam se fecisse, quid obiectis sibi ambagibus, quid poemate voluisset existimans, rursus ad eundem conuersus, Age igitur, inquit, & quam pretium pro scriptore numeres, prius cuius sit conditio- nis exquire. Idem enim expendendis pecuniis quod libris edendis debetur, vt nonum premantur in annum. Nam ne quod reliquum epistola habet te ignorare permittam. Infiniti propè his legibus creditoribus addicti, corpore satisfaciunt. Pauci domi retinentur, plures in varias insulas deportantur, Francofurtique catasta pro ijs facto, qui ceruicoso torosoq; sunt collo, ad baiulorum opera ob- unda, mercesq; obuoluendas deportandasque, qui mollioribus delicatioribusq; humeris, ad deferen- dos carptim per vicos, thus, odores, piper, multi prodigiosis per titulos frontesq; notati literis, vt frugi & docti & literati ad nostras insulas inde ex- truduntur aduehuntuq;. Igitur per hæc similiaq; commenta cum existimationem exterorum immi- nueret, atq; non nemo iam, de demenso suo emptis libris frustratus, pænitiâ minora de illis crede- ret, tunc quoq; iter hoc ad comitia distrahenti dis- suadentiq;, multi iam, & ad impendium segnes, & minime curiosi accedebant. Quin solitariae vitæ, pauperi priuatoq; foco & tacitis lari bus suetos, nisi

*In pecuniis ex-
pendendis idē
quod in libris
edendis pau-
peribus ser-
uandum.*

*Nec in Polo-
nia sane sed
alibi quoq; id
malum.*

*Qui insigni li-
beralitate*

*Academiam
Cracouiensem
subleuarunt.*

*Ex Academia
Cracouiensi
viri docti. &
scriptores no-
biles.*

Ioannes Zamoscius, Ioannes Lubranscius, Petrus Tilicius, Bartholomaeus Nouoduorscius, alijq; complures, vt literas vel amabant, vel simul etiam callebant, auctoritate liberalitateq; sua in publicum extraxissent impulissentq; illo tempore conuentus sapientum comitiumq; Polonorum ingenijs caruisset. Ergo praemissa nobilitate, tandem & ij cultu suo se ad iter composuere, Matthias de Miechow, Ioannes Leopoliensis, Martinus de Ilkus, Albertus Nouicampianus, Simon Maricius, Albertus de Brudzewo, Ioannes Honterus, Nicolaus de Btonie, Iacobus Gorscius, Benedictus Herbestus, Martinus Nernicius, Stanislaus Socotonius, Stanislaus Grepfius, Ioannes Latos, Petrus Lilia, Adamus Bursius, Ioannes Vrsinus, Sebastianus Petricius, Ioannes Clobuccius, Andreas Schonauus, Nicolaus Dobroescius, Adamus Romerius. Hos secuti in quocunq; suscepti operis studio nullis secundi viri, Bernardus Paxillus, Stanislaus Grochonijs, Nicolaus Copernicus, Clemens Ioanicius, Iosephus Strutius, Thomas Drejnerus, Nicolaus Moscicensis, Sebastianus Acernus, Simon Simonides, Abrahamus Bzouius.

Feminae.

Rixa & contentio feminarum de via.

Claudi iam Polonis Sapientum agmina itineraque videbantur, cum vtraq; adhuc faeminarum aduentus extendit. Digna principio res erat visu risuque. Nam vt quæq; venustior comptiorque speculo aut famâ sibi placuerat, ita se ante aliam cogere, de gradu situque contendere, hæc dux, illa alteri comes & par velle fieri, eâq; causâ se inuicem dictis factisq; petulantioribus petere cæperant. Neq; eo tantum

tantum se certamen continuit, sed in partes ac prope acies diductum, suasu plurimum in nouum Senaculum exijt. Repetitæ in eo recitataq; , ex veteri, quod in monte Quirinali fuerat, muliebres leges & tabulæ: quid quæq; gestare, quo indui, quo amiri, quo cingi deberet, quæ aliam præire sequiue; quam pedibus, quam pilento, quam equo saginario, quam asino, quam carpento mulari, quam bobus, quam sellâ vehi: quam annulos, quam pellicia, an ossæa, an eborata, an argentata, quam currum aut gemmas habere oportuit. Quæ cum multarum cõercitionem & infamiam poscerent, magna iterum contentio, magni clamores fuere, alijs cognitione legibus conclusâ se iudicari tenerique, alijs eximi volentibus. Nouissimè quædam, ægre impetrato silentio dicendiq; potestate, ita disseruit.

Si, quanta aliquando nobis libertas dignitasque fuit, tanta hodie quoq; maneret, quicquid agere ferreque liberet, sine cuiusquam respectu curaque perageremus: nunc, oderitis licet confessionem meam, quoniam vtraq; dilapsa atq; à viris erepta nobis sunt, cauere debemus, ne quod adhuc istorum nobis superest, in tanta virorum circa nos observatione, & suspicionum malignitate, nostris controuersijs destruamus amittamusque. Non rem arguo, non vos, quibus si nihil iam reliquum est, mundiciarum saltem, cultus, ornatusq;, ne in ista sine discrimine passim omnes effunderentur diffue-

*Senaculum
feminarum.*

*Eius senatus
consulta: quæ
vide apud
Lampridium
in vita Anto-
nini Helio-
gabalii.*

*Oratio apolo-
getica fami-
narum contra
calumnias quæ
vulgo ipsis o-
bijciuntur.*

rentq; propria esse cura debuit. Sed cum obseruantur sermones, custodiuntur opera, dierum notitiumq; momentis in secreta sagax scrutator assistit, adhuc verbis ablata fides, æquitati autoritas, is non habet profecto causam, non rationem bene etiam agendi, cuius suspecta sunt omnia. Malo flagitium quod non veretur infamiam, malo relinquere præualida & adulta vitia, quam id insuper adsequi, ut palam viris fiat, quibus flagitijs impares sumus. Sane putate me nunc in tam æquâ, in tam serâ re, à viris petere: bonâ veniâ ipsorum liceat Senaculum nobis, ut iam facimus, cogere, leges, rogationes, in luxum, in libidinem ipsis nobisque salubres decernere. quo animo id accepturos, quid responsuros creditis? nisi ut quodcunq; istud, seu placet seu displicet, seu utile seu inutile, seu æquum seu iniquum, confestim omittamus: neq; illud iterum portenti contingat, quod Romæ ab una, quæ causam suam in foro dixerat contigit, ut Deos consultum mittant, quid hac postulatione, quid petitione nostra portendamus. O miseram sexus conditionem, cuius ipsæ quoque timentur virtutes. Equidem haud diffiteor, esse sua fæminis vitia, esse delicta, corrumpi hæc quoque pectora irâ, metu, odio, quæ tamen omnia si æstimentur, tanta sunt ut virorum flagitijs exæquari non possint. Cui enim mulier facinori sufficit? quod parricidijs, cædibus, latrocinio idoneum robur habet? Maximum eius scelerum

*Portentum
habitu quod
femina cau-
sam suam di-
xerat in foro.*

scelerum est cogitatio, impetus animi, qui statim frangitur infirmitate corporis, soluitur destitutus ministerio membrorum. Eximit nos ipsa imbecillitas ab immanitate peccandi, nec præter animum alias ad scelera vires habemus fæminæ. Nunquam tamen maius se operæ pretium facere putant maligni sermones, quàm si flagitiorum monstrorumq; nouitatem nobis circumdant, quàm si de nobis fingant nefanda. Ille inter alios ingeniosior, ille festiuior est, qui atrociora excogitauerit, qui maledixerit, qui conuitiatus fuerit mulieri. In hoc sibi viri, in hoc masculi videntur. Ignoscite libertati, quæ contra putidos iocos mendaciaque bonâ conscientiam exæstuat. En præclara ipsorum vrbalitas argutiæque. Ioue tonante fieri beatum, cum nisi ingenti tonitru edito se mulier pauca vxorque amplexui seueri mariti virique committeret: Mulieri ne mortuæ quidem credendum: Mare, mulierem, ignemque tria præcipua esse in mundo perniciosaque mala: Apertè cum mala esset tum bonam esse: Aut amare, aut odisse, nihil scire tertium. Quid ille titulus sepulchro sibi suæque vxori appositus, iurgij & opprobrij plenus?

Diſſer. in mulieres.

Catonis ſenioris.

Diogeniani.

Græcorum prouerbium.

Seneca v. trag.

Heu viator miraculum.

Hic vir & vxor non litigant.

Qui ſerius non dico.

At ipſa dicam:

Hic Bebrius ebrius, me Bebriam ebriam nominat.

Heu vxor etiam mortua litigas.

Femine nature inquit Ariſtoteles eſt conuiſſandi cupiditas & querula natura.

*Arrius à Pa-
cuius vicino
hoc petijt.*

*De Semira-
mide scribitur
eam primum
tenellos ma-
res castrare
orsam.*

Quid illa petitio fæda & insana? cum tres vna post
aliam se à marito, fædiore tristioreque ipsâ morte
suspendio liberassent: Cedo mihi quoq; rogabat
vicinus, surculum, quem horto meo inferam, vnde
crescat arbor, ex qua mea etiam pari felicitate pen-
deat. Hæc aliaq; maiora sorbenda tamen coquen-
da nobis sunt, pro his quæ ne vir quidem natus to-
leraret, cum illis atque adeo sub illis viuendum
est. Æstimate deinde quem ista faciant exitum,
quàm inter alios nos reddant inuisas. Scilicet his
persuasi plurimi à nobis se velut insidiis segregant,
timent occursum, non audent adire colloquia, fugi-
unt conuictus, excogitant secreta, diuortia, quo-
modo melior in illis affectus hominis pereat, quo-
modo gaudium, vitæ lætitia, quomodo, inquam, a-
mor ille, quo totius mundi compago & societas
tenetur, quo expetuntur amicitia, ducitur vxor,
amantur liberi, atq; is ne rubore, tormento, despe-
ratione, velut aliquo remedio quandoque reuer-
tatur, adhibent, quod sine pudore effari non pos-
sum, virilitatis ademptionem. Parùm se mendacijs
agere, non sufficere fastidia contemptusq; putant,
id scilicet adhuc deërat, vt de corpore supplicijsq;
alij alijs potentius de nobis crederent. Sed agite
dum, poscite tandem huius odij impleant causas,
dicant quod tantum nefas de nostris profilit pecto-
ribus, quid illos in tam misera facta præcipitat?
Quid contra nos allaturos, quid nobis obiekturos
putatis?

putatis? nempe illud vnum quo inter homines excitatur charitas, fouetur beneuolentia. Totum in-
 quiunt virus, tota perniciēs nostra est, forma, lætior
 vultus, blandior facies, mollior sermo, quæ pru-
 dens natura imbecillitati nostræ adiunxit, quibus
 deliniremus iracundias, eblandiremur fauores, pro-
 pter quæ hostis ipse nobis opem ferret vel parce-
 ret. Nullius per hæc turbatur integritas, nullius
 expugnatur animus, nullus, nisi qui ipse prius intul-
 lit, questus est se à nobis accepisse calamitatem.
 Stupra, incestus, adulteria, illiciti concubitus, ef-
 feri amores, impotentissima desideria, noua fateor
 non sunt, committi, fieri solent, sed de moribus
 virorum. Mulier mala est, quam viri fecerunt.
 Quid enim ad corrumpendam expugnandamque
 pudicitiam, & simplicitatem nostram illi non faci-
 unt? quas artes calliditatesque non adhibent? vt
 puellæ quæ placuit, occurſu aspectuque fruantur,
 inueniant colloquia, mereantur sermones, defe-
 rant sui animi mentisque cruciatus, sollicitent pre-
 cibus, querelis, non abeant, non discedant donec
 misereatur & diligat? Neget licet misera, abigat,
 pellat, excludat, castiget, faciat quod facere potest,
 ratio, veritas, consilium; contentio ipsa furorem
 magis accendit, nec in amantem aliud remedium
 proficere potest, quam amari. Ipse deinde deformis
 pallor, destitutæ sanguine genæ, caui oculi,
 macies, mæror, tristitia, attrita vestigiis limina, vt

Amantis iconis

ad

ad hæc castitas turpis sit aut crudelis, an non obruere possunt repugnantem? Non est mulieri ferreum pectus, non cor filice concretum, habet miseratio impetum suum, nec rationem aliumue dominum nouit talis affectus. Expugnatur tandem simplicissima puella infelicitis aspectu, precibus, laboranti sui facultate succurrit, ad tantum tamen quod commisit nefas, opus habuit charitate, pietate: vir, furore, amentia. Scelus aliud, aliud facinus de fœmina tantò incredibilius est, quantò illud virilis mentis vix capit audacia, quod ipsi qui illud magis possent de se non fatentur. Atq; ego quanquam horum aliorumq; de nobis prodigiorum, nec causam nec rationem reperiā, tamen perferre omnia honestius quam purgare, aut quibuscunq; factionibus, nouis contumelijs suscitare materiam, satius esse existimo. Equidem abiēre iam illa tempora, cum nullus nobis ab alijs erat respectus, cum viris quoq; dominabāmur, illi colū peniaq; nos fora, negotia, militiam curabamus; cum cautiores & prudentiores singulos delumbando, claudos in vnum vsum habebamus, alebamus, causā tantum liberorum, Tenemur eiusdem nunc fortunæ indignā vicissitudine, depellere semel acceptum seruitium non possumus, nouissimum saltim id inter mala nobis solatij superfuerit, vt intra id quod hætenus passæ sumus, omnis nostra querela consistat. Satis iam fabulis, satis suspicionibus, satis malignitati datum, probari

*Id fiebat sub
Antianira A-
mazonum re-
gina.*

probari id quoq; commodum non potest, quo plurimum furorem vel iniuriam commoueas. An excidit quibus vinculis alligatæ, virorum arbitrio adstringimur? quâ prope succlamatæ inuidiâ à multis illorum timemur? Omnia nobis adempta sunt, fora, cætus, honores, comitia, commercia cum viris quoq; , egressus, nullam ne priuatam quidem rem agere nos sinunt, circumponunt colloquijs parentes, fratres, propinquos, quibus omnibus adhuc nec satis fidere audent. Quid porro? vbi inter eos vulgabitur, id audaciæ nobis fuisse, aliquid illis absentibus censere, ferre, ac velut in ius eorum irrepere voluisse? Quàm secundis auribus Philosophos, inter quos nunc nobis comparandum est, id accepturos putatis? Consurgent scilicet serij, graues, secundâ in nos solas sapientiâ, declamabunt in mulierum vitia, maledicent, conuitiabuntur sexui, damnabunt sacros inter homines affectus, damnabunt matrimonia, coniugia, liberos sanctaque pignora despicient, suo odio, infaniâ alios implebunt. Quæ aliaq; plura cum haud dubiè secutura præsentiamus, plus obsecro valeat apud vos, omnium nostrum quæcunq; adhuc nobis superest, dignitas, quàm nonnullarum libido, plus existimatio, quàm falsa morum correctio. An clementes olim à viris in nos latæ leges fuerunt? si quid committat mulier impune eam necare viro: si vir, mulieri ne digito eum contingere liceat, neq; fas fiet. cautum

P

etiam

Philosophi antiquorum uxores agre ducebant.

Leges in mulieres late.

*Vnde oscula
orta.*

*Ad dolum,
deprehensam
uxorem ma-
rius fuisse in-
teremisse & à
Romulo abso-
lutus est.*

etiam feuerissimè vt vino abstineremus: in id vi-
num inuenta oscula, in id permissa fuerunt, vt odor
indiciū de nobis faceret, si quæ contra legem bi-
bisset. Quid tamen diligentia, quid leges profue-
runt? quot fuere, quæ quò magis vetabantur, hoc
ardentius concupiscebant? quot in delicto depre-
hensæ damnatæq; tandem impune eadem transcen-
dendo, securiorem alijs luxum fecere? Quid vero
in præsentī re vos effecturas putatis? Lex sumpti-
bus modum faciet, vir qui lege nostra non tenetur
non faciet: quæ nolens fecerit, se viro excusabit,
quæ volens, eundem monstrabit. Multa non mo-
uere melius est quam accendere: & luxuria neglecta
tolerabilior erit, quàm vinculis constricta, postea
sicut fera bestia emissæ & irritata. Cui ego quidem
intra animum potius cuiusq; quàm legibus meden-
dum existimo, alias modestia, diuites facietas, pau-
peres necessitas in melius mutet.

Mirum qua intentione & assensu, ab ijs etiam
quæ tumultuabantur, oratio excepta est: tantaque
post eam mutatio secuta, vt quæcunq; ambitione,
aut praua curiositate incitatæ, se bonis immiscue-
rant, repente mutato consilio, conscientiam metuue,
aliæ dissimulanter & furtim, aliæ palam à cætu &
comitjs recesserunt.

Femina Sapientes.

*Chaldaei Si-
byllas Sambe-
thas appellāt.*

Egesto quicquid fuerat turbidum, redijt concordia
cæteris. Primus honos viaq; Sibyllis data, non ve-
rustate

rustate modo, sed fatorum oraculorumque denuntiatione, magnam ipsis conciliante reuerentiam. Vnicum id nomen à conscientia cælestium arcanorum factum, per omnes, quanquam nationibus terrisque diuisas, hominum consensu manauit. Nec in eo aliud mirabilius, quàm nullam prope partem mundi, Sibyllam non habuisse; vt multiplici illarum prouentu, constaret mortalibus prouidentia curaque Numinis. Per multa hæ, quæ ne opinari quidem alius quisquam potuit, longissimo post se ventura æuo, tanquam testes & suis oculis visa hominibus prædixere cecinereque. Deum se aliquando de æterno folio, in humilitatem mortalis generis demissurum, carnem humanam in utero Virginis suscepturum: more nascentium sub mammis lacteq; editurum vagitus: diuinitatem magnificorum operum virtutumque comprobaturum miraculis: eundem humano more vi illata in Cruce moriturum, triduo postea sub terris moraturum: dein repetita integritate priori, vt ab hominibus iterum videri, appellari, tangi possit, remeaturum ad vitæ: postremo ex eorum commercio, ad sedis suæ maiestatem & supera abiturum ascensurumque. Quæ pauca ex maximis, aliaq; omnium omnia, scrupulosa hominum diligentia in vnum congesta, libri Sibyllini & Fatales vocabantur. Digni vel ob hæc ipsa, quibus Romana maiestas tantum honoris habuit. Nam nihil tam sanctum aut sacrum, vt hos li-

*Quæ magnæ
fidei arcana
Sibylla præ-
dixere.*

*Libri Sibyllini
Fatales voca-
bantur.*

*Honor eorum
apud Roma-
nos.*

broſ putabant. Hi clariffimorum ciuium cuſtodie dati, niſi in Capitolio & Iouis ſacrario ſeruari, hi priuatim à nullo haberi, à nullo ſine ſuis cuſtodibus, inſpici, adiri poterant. Hi terrarum imperio imperabant: hi domos, fora, faſces populi Romani regabant, acies, bella, impellebant, retinebant, iubebant, prohibebant, claudebant, reſerabant. Nunc ipſæ Sibyllæ dicendæ ſunt.

*Prima, hæc
vocata fuit
Sibylla.*

Vetuliſſima, & à qua primum Sibyllæ nomen cæptum, atq; in alias propagatum eſt, DELPHICA fuit, nomine *Anthemis*. Multos ab hac acceptos verſus, ſuis operibus inſeruiſſe Homerum ferunt: quorum potior religioſiorque fuerit memoria de Chriſto, hi feruntur.

*Quid vati-
cata de Chri-
ſto.*

*Impinget colaphos viroſq; ſputa ſceleſtis
Iſrael labijs, nec non & ſellis amari
Apponent eſcam, potumq; immilis aceti.*

Hanc ſecuta ERYTHRÆA, ab Erythra Ioniæ vrbe vocata, nomine *Heriphile*. Noſcere ſub vnius exemplo, ſingularum æſtimationem iuuat. Quippe per C. Curionem Conſulem, reſtituto Capitolio, cum verſus huius Sibyllæ ſupereſſe haberiq; per Græciam auditum eſſet, decreti à ſenatu miſſique tres legati, qui auctoritate publicâ ſingulos cum curâ conquirerent, Romamq; deportarent. Collecti circiter mille, in quorum gloria & admiratione hæc quoq; *ἀνγοιχis* & ſententia de Chriſto ex primis initialibus literis cuiusque verſus concinnata legebatur.

*Scribit S. Au-
guſt. ſe legiſſe
hanc Acroſti-
chida.*

ΙΗΣΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟΣ ΘΕΟΥ ΥΙΟΣ ΣΩΤΗΡ.

Hoc est

IESVS CHRISTVS DEI FILIVS SERVATOR.

Quo artificio & nouitate poëmaticis captum M. T. Ciceronem, Latine idem eodemq; ordine reddidisse, & suis lucubrationibus inseruisse aiebant. Sed illa quoq; de ea relatio breuiter amplectenda est. Ferebant Apollinem amore huius Sibyllæ captum, poscēdi ei, quod vellet, in terris arbitrium dedisse. illam haustis è terra arenis, quantum vtraq; manu continuisset, tantum poposcisse annorum. Id fieri posse Apollo respondit, si Erythræam insulam relinquēret, nunquam eam visura. Venit igitur Cumas, vbi postquam plurimorum annorum æuo, in virium iam defectu & sola voce duraret, acceptâ à ciuibus suis epistolâ, more antiquo cretâ signatâ, visâ in ea patria, in morrem soluta est.

Nec famâ aut oraculorum æstimatione minorem Babylon quoq; Sibyllam protulit, à Cumis, quas vaticinio dilexerat, CVMÆAM vocatam. Oratori illa præstantissimo, hæc haud inferiori poëtæ Virgilio placuit: qui cum sub Augusto Imperatore Romano, miracula & signa quæ illa de Christo eodem tempore nascituro protulit deprehendisset, non altius aspirans, omnia in Cæsaris Romani, quo nil maius nouerat, transtulit reflexitque aduentum. Imitationem palam hæc testantur.

*Vltima Cumæi venit iam carminis ætas
Magnus ab integro seclorum nascitur ordo*

P 3

Apud Eusebium in oratione sua Constantinus Imperator Ciceronis hanc emulationem se vidisse testatur.

Vnde adagium: Sibyllæ vniuersior.

Virgilius male accepta carmina pro Augusto transtulit que erant pro Christo.

In Bucolicis Ecloga 4^a

Iam

Iam redit & Virgo redeunt Saturnia regna:

Iam noua progenies caelo demittitur alto.

&

Huius in aduentu iam nunc & Casspia regna

Responsis horrent diuim, & Maotica tellus

Et septem gemini turbant trepida ostia Nili.

Æneid. lib. 6.

Adeoq; nihil fuit quod Sibyllæ non denuntiauerint: vt SAMIA quoq; nomine *Phyto* agreste & onerum gerulum animal, recepturum in sedem, dorloq; gestaturum Dominum & triumphatorem, hoc carmine prædixerit.

*De Christo
vaticinium.*

Salua esto Syon permultaq; passa puella

Ipsè tibi inscensò Rex en tuus intrat asello, &c.

Sed inter cætera mirum quo Sibyllæ CVMANÆ vaticinatio processerat, *Amaltheam* hâc, alij *Erophilen*

*Supputationē
nominis IESV
collectam
ex carminibus
habet Bed. 2.
lib. 1. cōmen:
in Lucam.*

& *Demophilen* vocabant. Quippe nomen IESV, ad cuius appellationem genu nixo creata procumbunt, quod profanum erat ante Angelum, ore mortali effari, ipsa numeris comprehensum, ita multò ante aperuit prodiditq;e, vt computatione subtili & diligenti literarum plenè computantibus resultaret. Hanc eandem Anum hospitam & ignotam adijisse Tarquinium Superbum aiebant, nouemq; secum libros attulisse, dicentem, illos esse oracula diuina & venales fore. Regem perconctatum pretium, cum nimium & immensum ab ea posci haud obscure præ se tulisset, illam accenso coram igniculo, in eumq; tribus coniectis ac perustis, quæsiuisse, velletne sex alios eo pretio comparare, quod

*Hæc Tarquinio
attulit li-
bros,*

*& cum nollet
statim emere,*

quod primum omnibus statuerat: enimvero tunc Tarquinium delirantem senio fæminam procul dubio credidisse & derisisse profusius. iam tribus adhuc alijs in eandem flammam coniectis, tres qui soli supererant porrexisse regi, blandiusq; deinde, & in modum consulentis, nihil mutato pretio, vt eos emeret hortatam esse. Regem muliebri fiducia attonitum, libros, quo suadebatur pretio, reliquos cōparasse. qui diu deinde sancteque à Romanis seruati, tandem nec ipsi ignem effugere, incensi cum Capitolio Syllanistemporibus.

*ex noctem
combussit sex.*

Cumanam secutæ aliæ Sibyllæ, proprijs quoque miraculis, sed non ita, vt hæere in ijs debeat narratio, illustres: *Sibylla Hellepontica, Sibylla Libyca, Sibylla Persica, Sibylla Phrygia, Sibylla Tiburtina* quam *Albuncam* vocabant, minimè per transcursum referri debet, sincera vates, & quâ nullam vñam fuisse apertiùs ferunt gloriâ artis. Iisdem enim, quibus Augustus Cæsar, florens temporibus, cum eum successibus fauoreque populi elatum, à suscipiendis, qui offerebantur, diuinis honoribus sæpius prohibuisset, potens Deum verum, quem prædicabat, ostendere, manu familiaris prehensum, adductumq; per noctem in Tarpeium collem, Virginem in cælo, inq; eius sinu infantem sidereum sedentem monstrauit. Extat huius visionis Romæ clarum etiamnum argumentum, in eodem loco, quem, cælum suspicientes vestigijs presserant, templum positum. Puer-

Reliquæ Sibyllæ.

Sibylla Tiburtina Augusto monstrauit Deum,

ubi nunc templum est Bernardinorum.

peræ Virgini, *Arag* dictum celi. Nunc alias quoq;
nomine tantum percurrere libet, neque spernen-
do quod alij de ijs attulerint, neque credendo
quòd extra decem, secreta sua pluribus credere
Deus non potuerit. Hæ igitur adhuc nomi-
nabantur *Sibylla Europæa*, *Agrippina*, *Phemendæ* filia A-
pollinis, inuentrix carminis, vt ferebāt, hexametri,
Celophonia dicta *Lampusia*, *Elyssa*, *Cassandra*, *Sibylla Epiro-
tica*, *Theſſalica Mantko*, *Carmenta*, *Fauna*. Et præter genti-
les, *Hebrææ*, *Delbora*, *Mariamme* soror *Moyſis* & Aa-
ron, *Olda Selrni* vxor, *Anna* quæ Christum cum cir-
cumcideretur, in templo agnouit. Nec Christiani
sua caruere *Sibylla* cui nomen *Hildergardis*.

Enarratio fe-
minarum do-
ctrinæ illustri-
um.

Sed reddenda post *Sibyllas* tandem proprio in-
genio industriæque fæminarum gloria est, eò im-
pensiùs, quòd sexus per se imbecillus suomet nixu la-
boreq; maiori miraculo maximarum doctrinarum
laudem occupauit. Profectò magna hæc apud po-
pulum, quo se cunq; verterant, emicuit. Neq; ipse
minori conatu & ambitione, perinde ac in certa-
men ingeniorum prouocata, suam gloriā no-
menque apud spectantes prououeant. *Leontium*

Ena. Theo-
phrastu vici.

supra conditionem naturæ quoq; virilis stylo auda-
cior, librum in *Theophrastum* hominem eloquen-
tissimum, qui nomen inde Diuini inuenerat, à se
scriptum præferebat: *Corinna* victoriam palmamq;
quinquies de *Pindaro*, nouem *Lyricorum* principe
adepta, quem nemini imitabilem *Horatius* ipse
credidit

Altera Pin-
darym.

credidit ostendebat. Iam Aristippum filium, cui cum lacte, excellentium literarum Philosophique nomen, suis vberibus, doctore nullo, ipsa mater infuderat *Arete*, ducebat. Hanc sequebatur *Dama*, Pythagoræ filia, quâ nemo ad sublimitatem ingeniumque patris propius ascendit: symbola inuolucraque; paternarum sententiarum, inter eundum ijs, qui paternam doctrinam affectabant, referendo explicandoque: *Ignem gladio ne foderent: Stateram ne transilirent: Cerebrum ne comederent: Cor quoque ne ederent: Supra sextarium ne sederent: Maluam transferrent, sed eam ne comederent: Contra solem ne meierent: A via ne reuerterentur: Viam regiam declinarent: Per semitas incederent: Cum lecto surgerent, stragula complicarent, vestigiūque corporis confunderent: Arcum annulum ne gestarent: Olla vestigiū turbarent in cinere: Hirundines intra domum ne admitterent: Speculum ne ad lucernam spectarent: Aduersus solem ne loquerentur: Dextrum pedem priorem calcearent: Sinistrum priorem lauarent: Unguium criniumque suorum præsemina ne commingerent sed in ea despuerent: A saba, à piscibus perinde abstinerent ut Iudæi à porcis. aliaque; plura quæ fronte velut ridicula, cæterum seria & à priscis inter oracula recepta, nisi filia muliebrique intellectu patiuerent.*

Symbola Pythagoræ.

Sed persequi singulas, si industriam suam colofusoque; non ligassent, immensum esset, æque scilicet, ac in ingenijs virorum, disciplinarum artiumque; varietatem. Strictim igitur, & quarum non abiit memoria, dicentur reliquæ, *Lasthenia Mantinea, Axiothea Phliacia*, ambæ cultu habituque virili, Platonis audi-

Philosophæ.

Pœticia.

torium adeuntes, *Aspasia*, *Diotima*, *Thargelia*, *Hipparchia*, *Themistoclea* soror Pythagoræ, omnes philosophæ celebres. Iam poetriæ, ingenio, arte, iucunditate admirabiles: *Sappho* à quâ Sapphicū carmen profuxit: *Theano* vxor Pythagoræ: *Charixena*, *Mero*, *Boeco*, *Praxilla*, *Nossis*, *Erinna*, *Tellesilla*, *Clitagora*, *Hedyle*, *Megalostрата*, *Damophila*, *Sulpicia* Galeni vxor, *Eudocia* Theodosij iunioris Imperatoris vxor, *Proba* *Valeria*, *Argentaria* *Polla*, *Cornificia*, *Helpi* vxor *Boethij* hymnis in Apostolos compositis illustris, *Catharina* *Virgo*. Et vt in vario genere doctrinarum reliquas claudat narratio, *Cornelia* vxor *Africani*: Filia, vna *Lælij*, altera *Hortensij*, quæ acceptâ in successione hæreditatis eloquentiâ, superasse elegantiam paternam facundiam dicebantur: *Hypathia*, *Zenobia* historiæ *Alexandrinæ* & orientalis ita perita, vt eam sua scriptione contrahendam suscepit: *Amalasunta*, *Generia*, *Angela* *Nagarola*.

Oratrices.

Procurantur prodigia: lustratur Vrbs Sapientie:
Senatusq; ad templum Honoris & Virtutis
à T. Liuiio indicitur.

Hospitia Sapientum.

Finis post fæminas viæ venientiumque agminum fuit, sua se sponte postea singuli in loca hospitiaq; per Urbem Sapientie diuisere. Quidam Vicum *Palloris*, alij *Sobrium*, *Castum*, *Salutare*, *Minervæ*, *Gratiarum*, *Quietis*, alijque alium petiuere. Completum quantum inter *Aream Boni euentus*, Vicumque *Spei maioris* spatium fuit: plurimos quoq; ex tenuioribus

bus per hospitia, Campus cui *Ridiculi* appellatio est, habuit. Nec à dato semel honore à multitudine variatum est. Eodem quo antea consensu summa potestas penes Titum Liuium mansit. Is igitur primum omnium expianda prodigia, agendumque cum dijs, in quorum tutela ea loca populusq; esset, putauit. Itaq; religione iam antè multitudine contactâ, cum de Taciti casu prodigijsque expiandis, quæ euenerant retulisset, rogationem eius secuta consentiens ex omni multitudine vox, rata quæ volebat fecit. Quapropter consultis aruspibus, editum est, vt æditui ædes sacras omnes, circumeundi placandi que deos, aperirent. curaretur lecti sternium *Strenua, Stimula, Agenoria*, per triduumq; haberetur: atq; ad puluinaria earum supplicatum populus omnis sapientum iret. Amburbium post hæc celebratum. Eductus luce serenâ extra mœnia omnis populus est. hostiæ, Sus, Ovis, Taurus, ter circa urbem pomeriaque actæ. cantatum à pueris & puellis patrimis matrimisq; sequentibus carmen est. spatium omne, omnisq; populus, è riuis, fontibus, amnisque haustâ aquâ lustratus est. Tandem T. Liuius redditis super cespitem extis, manuque aram contingens, præeunte verbis Catone, fauereque linguis populo iusso, ita precatus est. Apollo pater, Musæ, Pallas, Minerua, dii Indigetes, dii quorum est potestas nostrorum quorum nutu & imperio nata auctaque est res nostra, vos precor quæ-

Dea industriæ tres.

Ab antiquorū riis: sine labe tamen & contagio proborum.

O Vere Magnæ Deus præsta id ipsū mihi.

foq; vti sitis volentes, propitij, nobis, vrbi, domo, familiarq; nostræ, cuius rei ergo, agrum, terram, fundû, populumq; hunc, solitaurilia circumagi iussi: vti hostes visos inuisosq; viduertatem vastitudinemq; literarum prohibeatis, linguas, calamos, intemperantiasq; malorum, à bonis, à doctis, defendatis auerruncetisque: vtiq; ingenia seruassitis, conatus, labores bonos grandire, beneq; euenire curassitis: duitisq; bonis, bonam salutem, bonam famam, bonam quietem: vtiq; æternitatem, memoriamq; illorum, ipsamq; quâ rapiuntur, ætatem propagassitis. Quarum rerum ergo magis hisce suocitaurilibus suntote. Peractis quæ ad placandos deos pertinebât, ad rempublicam negotiaq; & quicquid à literatis referendum, aut inter ipsos arbitrandum diiudicandumue esset, cura versa est. Senatus in sequentes dies ad templum Virtutis & Honoris indictus est. Sed quia templum ipsâ Vrbe nobilius, inclytumq; inter accolæ diuitijs & sanctitate fuit, quàm ad alia promoueatur narratio, non inane & citra operæ pretium censuerim, vt illustriora noscantur, de eo nonnulla præmittere.

Templi Virtutis & Honoris descriptio.

Vastâ id mole medio Urbis se attollit, adeo spectandâ altitudine, vt quantumcunq; à se recedentium occupet oculos. Fanum primo modicum soli Virtuti sacrum à Scipione Numantino fuit. Mox Marcellus Castidio & Syracusis captis, duo numina templo

*Qui primi
Virtuti tem-
pla construxe-
runt.*

templo amplexus, Virtuti & Honori, ex manubijs hostilibus, magnificum opus ijsdem in vestigijs extruxit. Monuere aruspices, ad notitiam vtri deorum homines sacrificium remq; diuinam facerent, vti ædibus separarentur. Factum, intus discretis sacrarijs, extra vnâ apparente mole, introitu quoq; ad Honorem, nisi quem per suum templum Virtus transmisisset, negato. Nimirum recte concepto, ibidem esse debere præmia honoris, vbi fuissent merita virtutis.

Id factum fuit in Marcello.

Virtus sociæ honoris.

Templi Virtutis separata descriptio.

Vnde ad Virtutem ingressus est, Bulla aurea figuram cordis referens, à capite ianux catenulâ aureâ suspensa pendet. Notam esse aiunt magni animi, ne quis ad Virtutem accedens desperet quippiam assequi ante experimentum: sciatq; nihil difficile, nihil imperuim illi esse, qui corde præstaret. Quod ipsum imitati aliqui, Cor, puerorum ingenuorum pectoribus, vt suum ad alta & ardua cum indole erigerent euibrarentque, simili gestamine annectebant. In bulla inclusa in inuidiam remedia erant, nulla virtuti infestiore peste, & quæ procellæ more, in ipsâ potissimum sereni fiduciâ emergere, eamq; ex occulto allidere solet. Hinc metus ab ea nullibi, quàm in prospera fortuna maior. Victores Romani simili bullâ clausa amuleta, ne quis inuidentiæ radius præclare gesta attingeret corrumpereque, gestabant: triumphansq; apud eos imperator, &

Ad virtutem opus corde & animo.

Romani.

Virtutis comes inuidia.

plausu populi gaudens, in ipsa gloria medicinam sibi in eam circumferebat. Aperiant custodiuntq; Virtutis forēs, tres speciosissimæ puellæ, quæ comiter aduenientium quenq; salutantes inuitantesq;, in interiora ædium deducunt. Fausta his cōgruæq; formæ nomina, *Honestas, Virilitas, Iucunditas*. Intus in sublimi ara Dea est, specie quam dici potest venerabili. Sparsa circa eam aliarum dearum signa simulacraq;, ac velut familiæ ipsius ingens populus. Summum itidem his numen, sua veneratio. Quatuor velut principes ducesque reliquarum sunt, *Iustitia, Temperantia, Fortitudo, Prudentia*. Ut hæc se inuicem separauere, ita cuique velut ad obsequium suum agmen adest assistitque. *Iustitiæ, Innocentia, Amicitia, Concordia, Pietas, Religio, Obedientia, Misericordia, Humanitas. Temperantiæ, Modestia, Verecundia, Abstinencia, Castitas, Moderatio, Frugalitas, Sobrietas, Pudicitia. Fortitudini, Magnanimitas, Fiducia, Securitas, Magnificencia, Constantia, Tolerantia, Firmitas. Prudentiæ, Ratio, Intelligentia, Circumspectio, Providentia, Docilitas, Cautio*. Nulla ex his non in aliquo opere officioq; spectatur. Singulas continua, annulis per interualla se excipientibus, catena circumit. Hanc Prudentia manibus suis emittit, auroque & gemmis variatam affabrè, nunc huius nunc illius pretij ponderisq; metallo distinguit. Virtus ex medio duos à lateribus suis stantes, discordes affectus despicit, dextrâ *Excessum*, sinistrâ *Defectum*: ita felici artifice multiplicata

Atrienfes & Ostiarie Virtutis tres.

Virtutum genera.

Species.

Vbi una virtus illic omnes sunt.

Prudentia reatrix & materfamilias virtutum.

Virtus in mediocritate.

plicatâ expressâq; in vultu eius diuersitate, vt contrarietatem etiam spectantes sentire videantur, intelligantq; ex oculis animum, pro omni sermone. Eodem contuitu ad vnius diffidentiâ languoremq; pleno, hilari, blandiente, confirmante, & velut lenissimo nutu inflexâ ceruice, ad se vocante: eodem ad alterius peruicaciam contumaciamq; auerso, renuenti, & ni pareat, minaci, aspero, toruo.

Nec minor in quacunq; alia parte admiratio est. Visuntur in eodem delubro Musæ, eo artificio factæ, vt vicissim maiorem, quam acceperint claritudinem, suis referant artificibus. Neq; tota, in argutijs vultus; venustate oris, elegantia capillorum, sed in operibus quoq; redditis laus est: multum gloriæ decessurum credentibus autoribus, ni etiam singulis suas artes inuenta que addidissent. Ergo suum quæq; fatetur inuentum, *Calliope* poësim: *Clio* historiam: plantationē *Thalia*: *Enterpe* tibias: *Melpomene* cantum: *Terpsichore* choream: nuptialia & saltationem *Erato*: agricolationē *Polymnia*: astrologiâ *Vrania*. Has implexis mutuo manibus, initoque cum Gratijs choro, obit alter virginum manipulus, *Pax*, *Salus*, *Libertas*, comesq; harum perpetua rerum *Copia*.

Neq; alia quoque miracula transire conueniat. Vtrinq; versis ad se foribus, in modum sacrariorū, structæ adhærent templo bibliothecæ. Nobilissimæ, & quas referre nō pigeat, duę sunt. Vna *Egyptia*, pulcherrimum *Ptolomæi Philadelphi* regis opulentia.

Musarum inuenta.

Ex studijs fructus.

Bibliotheca Ptolomæi.

*Constantino-
politana.*

*Varro lib. 3.
de Re rustica.*

*Ecclesiasta
Cap. 1. diu-
sententia.
Terent. in Eu-
nuchis.*

lentiæ monumentum, continens voluminū septin-
genta millia. Altera *Constantinopolitana*; centum vi-
ginti millibus autorum, sed præcipuè Homeri Ili-
de & Odissea inclyta, quæ aureis literis in intestino
draconis descripta, subtilitate operis, supra tot li-
brorum pretium industrius deduxit artifex. Non
cedit his suâ gloriâ pictura, quæ dubium artificio
an pulchritudine spectabilior, interiora templi cir-
cumeundo, coloribus suis parietes inuestit. Expres-
sa per eam bella, victoriæ, urbium expugnationes,
capti fusi que reges, audacter cruorem suum, sua vi-
scera per vulnera exeuntia spectantes milites; ad-
hæc tristi aspectu, in carceribus, tormentis, pauper-
tate, ignominiâ, quæq; innumera sors calamitatum
in virtutem habet experimenta, exultantes imagi-
nes. Aliæ singulari & diuino ingenio viros referen-
tes effigies sunt, quorumcunq; opera disciplinæ in-
uentæ, & scientiæ velut à primis parentibus pro-
creata fuerunt. Fama tenet, nullam ex ijs, intra mil-
le annos non repertam itaque excultam fuisse, vt
quæcunq; postea esset, aliquem ex priscis autorem
ac velut suum magistrum non agnosceret. Faten-
tur hoc ad inani picturæ partem aliquibus apposi-
tæ subscriptiones. *Nihil est sub sole nouum: Quicquid
est præcessit in sæculis. Nihil dicitur quod non sit dictum prius.*
Pari honore excipit pictura merita eorum, qui suâ
curâ diligentiaq; quæ nesciebantur, hominibus a-
peruere monstrauereque. Extat inter cæteras Chri-
stophori

stophori Columbi, qua Nouum Orbē petit, qui nisi
 nostris patebat fabulis, nauigatio. Picta illic quæ
 pingi non possunt, tonitrua, fulgetra, fulgura, ira-
 tum versumq; ab imo mare, venti incurſu vario,
 nunc nauigium circū voluentes versantesq; nunc
 correptum in altum secum ferentes, sorbentesque
 in excelsū, nunc pullatas ex profundo belluas
 cum fluctibus voluentes. Inuitam hoc iter diligen-
 tiamq; tulisse naturam, in confesso est tam atrox
 comminatio, abdita per tot secula subtractaque à
 nobis toto oceano terra: oppositum cum periculis
 suoq; profundo mare, in quo vix aliquæ fiderent
 anchoræ, immiſſa in corpus pendentis pergentisq;
 per aquas ad quemcunq; timorem parte iam mor-
 tis, quam nulla sequeretur sepultura. Adeo nulla
 cura & curiositas, quæ malorum occasio hominibus
 esset, naturæ placuit: abundè suppetente in veteri
 Orbe deliciarum & discordiarum materiâ, nedum
 vt illa ex nouo, quâ vetus collideretur, adducere-
 tur. Ergo eius in nauigando, cui totum hoc non fa-
 tis patuit, pro miraculo habetur auuiditas, quæren-
 diq; quod natura scire tam diu non permisit, teme-
 ritas. In nauigationis huius emolumentis in primis
 censebatur monstratum *Aurum*, quod cum nullo an-
 no tot nauibus vectum, naufragiorum, bellorum,
 piratarum auuiditati direptionique explendæ defi-
 ciat, creditur ab aliis aureum illic solum esse. Iam
 ex eodem Orbe, alterius generis quàm ante fuere

*Inuentio No-
 ui Orbis qd
 fuit Anno
 1492.*

*Quæ ex No-
 uo Orbe ad
 nos apporia-
 ta.*

aduecti Galli, Mures, Ficus, Noces, Cannæ, Bombicam quoq; & vermiculorum textentium serica, monstratus prouentus, postquam ab eo tempore certarum arborum folijs nutrire animareq; animalia, simulq; quibus in sua fila inuolui claudique velut nuce mos erat, euoluere retexereq; in sericorum fila didicimus. Non exiguâ sane gloriâ apportatae artis, ut plebes quoq; & vulgus opificum sericati holosericatiq; translucere, variarentq; luxum vestibus

Genera sericorum.

An erat & quanto pretio apud antiquos sericum.

Opiscus in Aureliano.

Medicamentum ex Nouo arboris appor-

Vndulatis, Rafis, Semirasis, Ormesinis, Damascenis. Nam similis opificij ac serici ignorantiam, fatentur vestiaria veterum huiusmodi vestibus carentia: & imensa pretia, serici librâ auri tunc librâ veniente: imperatoribus quoq; vxorum suarum cultui sericū negantibus. Quam ob rem ab Aureliano imperatore, vxorem vnicum pallium batteum sericum petentem, his verbis, dimissam ferunt. Non conuenire ut auro fila pensentur. Nec minori in admiratione ex eodem Orbe allatae habebantur imagines, ex plumis auium ita varietate disposita contexta, ut inducti colores penicillis melius reddere effigies non possint; eadem ad claritatem solis posita ita radiantes, ut varias in partes inclinatae, in varios nouosq; colores transire lucemq; suam iaculari videantur. Adhæc lignorum & plantarum multarum nouitas, ut *Guaiaci, China, Sarsaparilla, Sassafras,* quorum utilitas inter laudatissima sanitatis humanæ bona recepta, *sancta* quoq; appellata est. Ma-

gno certe ac sauo in tantis muneribus supplicio, ad-
ucto quoq; ex eodem Orbe peregrino morbo, cu-
ius sauitiam societas etiam contactusq; innocentū
traheret. Tanto nobis curiositas constitit, bonaq;
etiam quæsiuisse pæna fuit. Morbus hic quamuis
Indicus sit, apud varias gentes varia nomina obtinu-
it. Galli *Ncapolitanum*, vbi se primum eo infectos
sensere, dixerunt. Itali à Gallis in quibus se illum
conspexisse meminerunt *Gallicum*: Germani ab Hi-
spanis, qui ex India hanc quoq; pretiosam mercem
aduexerunt, *Hispanicum* nominauerunt. Hæc est in-
uenti Orbis vtilitas, hic nauigationis exitus, cui
narrando insistendum paulum fuit, nihil magis
hominibus admirantibus quam malis partam lu-
xuriam.

Morbus quo-
que Gallicus,
& quæ eius
appellationes.

Innumerabilia sunt præterea inuenta, quæ tem-
plum in se habet ostentatque. Siquidem quicquid
in tanto mortalium numero humani ingenij vis,
quicquid labor curaque peperit, nihil non illuc af-
fertur, consecratumque Virtuti donarium, visen-
dum posteritati relinquitur. Igitur vnius cuiusq;
illic manet inuentum, signatum pro ingenij excel-
lentiâ, tabulâ, lapide, ære, argento, auro, aliaue
materiâ: appositi insuper tituli, qui nomen dicunt
alij inuentoris, alij artificis, alij gentium, alij homi-
nis. Sic faterur *gladius, galea, hasta* Lacædemonios:
clypeus Prætum: *securus* Penthesileam Amazonum re-
ginam: *arcus & sagitta* Scythen Iouis filium: *balista*

Varia var-
rum inuen-

& fundæ Phænices: Theſſalos pugna cæ equis, Pænos
 pugna naualis: Æginctas nummus: Anacharſin philo-
 ſophum anchora, bidens, figuli rota: Dædalum aſcia, per-
 pendiculum, malusq; nauis: Icarum vela: tabe Pyſæum &
 Pyrrhæum: putei Danaum: induciæ Lycaonæ: ſepultura
 Lycurgum: ſpeculum Æſculapium: cithara Apolli-
 nem. Nec modus exemplorum. Alia ſerò, alia re-
 cens inuenta: quædam quæ ſola poſtèritas, quædam
 quæ ſola cognouit antiquitas. Duo ex vetuſtis, quæ
 reliqua illic exceſſere inuentionum miracula, ſilen-
 tio minimè inuoluere conuenit. Ardet ad aram
 Dææ ſuſpenſa lampas multis millibus annorum, ne-
 mine alimentum monſtrante, immortalis diebus no-
 ctibusq; flammâ. Perfert incendium, oleum, in-
 credibile dictu, ſemel aſuſum, atq; iſa temperatû,
 vt ſe ipſum velut perpetuò pariat, voracitatẽque
 ignis ſine ſui damno paſcat. Repertam narrabant
 tempore Pauli Tertij Maximi Pontificis in ſepul-
 chro Tulliæ filiæ Ciceronis eiſmodi lucernam,
 quæ admiſſo nouo aëre extinctâ, arſerat antea mille
 quingentis quinquaginta annis, cadauerq; in quod
 totidem anni nil eualuiſſent, tridui poſtea morâ cõ-
 putruit, medicamine amoto vitiatoq;ue. Alterum
 quod in eodem miraculo mirum eſt, lampas ipſa.
 Virrea hæc eſt, è vitro flexibili ab eodem artifice
 facta, qui Tiberium inuentione ſua placans, pocu-
 lum in conſpectu eiſ allitit, ſtatimq; acceptis in
 manus fragmentis, quæq; abrupta ſibi met erant, in
 integrum

*Inuenta ve-
 teru quæ iam
 perierunt.*

*Oleum incom-
 buſtibile.*

*quod ardebat
 annis 1550.*

*Vitrum du-
 ctile.*

integrum agglutinavit, illæsumque rursus & infractum mentæ imposuit. Neq; his inferiora, ignorata ab antiquis, à recentiore ætate inuenta monstrabantur. In Alchimia vtcunq; licet à faciendo auro homines exciderunt, inuenta tamen, dum vnicè aurum querunt, ratio Gemmas emaculandi: Sapphirum dealbandi, vt Adamas videatur: *Stannum* in aliud metallum vertendi vt argenti similitudine viuat micetq;: Aquis metalla inuicem separandi distinguendiq;: *Distillatione* ex quacunq; stirpe substantiam educendi, sublatamq; in aërem, vt aquæ vel olei corpus capiat, condensandi: pluraq; prorsus auro non inferiora. Iam *Horologia, Bombardæ, Typographia, Charta, Pixis nautica, Ignis Græcus*, adeo pertinax & inuictus, vt nec aquis merfus sepultusq; emoriatur. Hoc defendit muros suos aduersus Sarracenos Constantinus Pagonatus, flagrantq; hostium naues ab igne in profundo, maiore miraculo quàm Romanorum extra aquas à speculo Archimedis. Histalibusq; opere aliquo expressis signatisq;, passim completum est spatium interioraque templi, hæc sustinent parietes, concamerationes, antes, parastatæ, interpensuæ, columnæ, epistylia laxissimæ ædis, disposita ea pulchritudine & varietate, vt quocunq; inciderint oculi, reficiantur. Iam tholus vmbroq; in modum alterius templi, proprijs, quoq; miraculis spectabilis est. Ab hemisphærio summaq; illius testudine, pendet ad dextrum

Inuenta recentiorum, Chymistarum

Inuenta noua quibus antiqui carebant,

Hic ignis inuentus Anno 670.

Alexander Magnus pila argentea somnum excutere solebat.

Columba lignea qua vocabatur.

Calum arcum Archimedis circumactionibus suis simile vero calo.

Alexandri Magni *Pila argentea*, quam cum se quieti somnoque traderet, protento extra cubile brachio, suppositâque conchâ æreâ, tenere consueuerat: vt quoties neruorum rigorem sopor infusus laxasset, gestaminis lapsi tinnitus dormientem suscitaret, longamq; interromperet quietem. Ad sinistrum *Columba lignea* Architæ Tarentini est, mathematicâ ratione ita aptata librataq; vt surrigi in volatum, eiaculari sese in sublime, ac meare sulcareque per cælum variè possit. Inter hæc duo, *Calum* medium ab Archigene appensum est, res supra omnem miraculorum admirationem maxime mira, & operæ Dei tantum similis, iisdem, quibus hoc quod cernimus, officijs, iisdem legibus, ex ære fabrefactum. Totidem in eo sidera, fixa, errantia, per totidem vias cursusque euntia, in eadem interualla, in eandem mensuram cadentia. Sol perinde obseruabilem annum faciens circumactu suo: Luna pro vario cum Sole coitu occurrisonibusque, modo curuata in cornua, modo æquâ portione diuisa, modo sinuata in orbem, plena, deficiens, repente nulla, breuiterq; tam multa in tam paruo æreoq; conclusa globo, quæ in tantum excedentis magnitudinis cælo vix concluderepotuit natura.

Templi Honoris descriptio.

Tandem his satiatis spectaculis, excipit Templum Honoris, ita priori connexum adhærensque, vt sæpe dediti alterius miraculis in illud cum se intrare

non

non putent, sentiant intrasse. Priscum pariter, pariter religiosum, magnificumque. Prodit magnificentiam eius ostium amplissimū ornatissimumq; Quocunq; magnificæ ianuxæ carere non debent, antepagmenta, cumaria, coronæ, supercilia, margines, astragali, omnia hæc adornata vestitaq; sunt magnorum virorum insignibus, imaginibus, ipolijs ab hoste raptis, quorum nihil attrectare refigereq; à postibus fas est, aut quantum ab his ianuxæ patet aureâ fulget cælaturâ opereque mirabili. Cauca templi non ingens, minorque quàm Virtutis est: sed debet artifici, quòd perfusa gratissimo lumine purissimum diem recipit, totoque die velut solem feruet, refulget. Fenestræ ad hoc nullæ sunt, hemisphærium tantum in medio large cauatum circinatumq; ex summo quocunq; inclinato soli occurrit. Subest lithostratum vermiculatis marmoribus distinctum. in medio procera vetusque palma tanquam sub aperto sibi cælo virens. Palmæ truncum ramosq; hedera pererrat, lubricoq; ac flexuoso per eam reptatu nititur serpitq; in altum. Vtramque aliquot arbores in orbem stantes circumueniunt, suamq; ex eodem cælo accipiunt vitam, olea, laurus, myrthus, quercus, cedrusq;. Velut ad pedes istorum gramen sua viriditate surgit fruticatque. Carpere inde frondes coronis præcipue texendis olim mos erat. Hæc materia acceptissima, hoc pro virtute præmium gratissimum habebatur. Nec promiscuus

*Sic solebant
postes & ianua
exornari
veterum de
quo Plinius
lib. 35. Cap. 2.*

*Arbores ex
quibus vete-
res coronas
texere solebāt
ad virtutem
honorandam.*

*Olea premi-
um victorum.*

miscuus cuiusq; erat vsus. *Oleam* in certamina Olympica, atq; ijs qui in fugam cōuerterant hostem, deferebant: quòd eorum virtute, ferocia mitigata velut ab oleæ succo perfusum ferrum bellorum instrumentum, domatur mollescitque: quod etiam ab

Pacis signum.

aqua riget magis magisque durefcit. Igitur oleæ quoq; ramum prætendi, pacis erat, & minime ferocientis animi indicium. Ex *Lauro* triumphantes coronabantur, velut aduersus pericula interriti inuictique, quòd ea arbor contemptrix quoq; esset metus & fulminum. In exemplis est, Tiberium tonante cælo, ex eius ramis coronam gestare solitū, quod,

*Laurus trium-
phantiū præ-
mium.*

*Contemptrix
fulminum.*

*Myrtus o-
nantium præ-
mium.*

vt dictum, sola fulmine non icitur. *Myrtum* ad minores triumphos, quantiumque honores vsurpabant; ceu facilem, & sine sanguine partam victoriam, propera arbor nasci, & in trimatu frugifera, satis adornaret. Poëtæ ex *hedera* coronis utebantur,

*Hedera poetarum præ-
mium.*

humili planta, & fortunæ suæ aliam arborem quam amplecteretur, quærente. Nam & illi fautoribus patronisque, in quos recumbant, indigent: qui si contingant, ingenio eunt in altum, ramosq; suæ industriæ ab illo nexu felicissime imitati hederas expediunt. In *quercea* corona, quanquam nitor & venustas aberat, salus tamen seruati ciuis & beneficium in illa delectabat: clarâ professione, seruato-

*Quercus ser-
uatoris ciuis
præmium.*

rem alterum velut altorem & parentem esse. Nam antequam vomeribus inuersa, rastrisque & aratro perrupta tellus fecunditati assueuisset, de glande

in exordio rerum baccisque habuisse dicitur homo alimoniam. Sic prisca homines virtutem pretio non coluere: tantoq; humiliter ac vilius præmium, quanto sublimius maiusque erat meritum, proposuere: contenti cui par inueniri non potest, consentiente laude bonorum, voceq; incorrupta rectè iudicantium de eccellente virtute. Nam quanto vnus ciuis & sæpe humillimus seruatus, vniuerso exercitui, pluribusque nobilissimis ab obsidione abominandoque exitio liberatis præstabat? hoc tamen præclarissimum facinus in meritis suis, rem vilissimam viride *gramen* decerptum, ibi vbi obsessos seruasset aliquis, habuit. Quippe summa hæc in illa coronâ gloria fuit, terram à se seruatis, quæ herbam *gramen*q; proxime confoueret, atq; altricem ipsam humum, & humationem tot hominibus datam profiteri. Quamobrem manet adhuc arboribus honos, veteremque in templo satæ gloriam relinquunt. Nam cedrum palmamq; æternitas illuc intulit. Nullæ his arboribus vetustatem minus timent. Succo *cedrino* perungi libros, ne tineæ cariesue rodat mos est: quo medicamine defossos in terra cum Numma Pompilio libros, durasse aiunt annos quingentotriginta quinque. Arbor ipsa in aquis firmissima, & quæ nec madefacta corrumpi potest: ex cuius ligno constructam arcam Noë seruasse humanum genus omittendum non est. *Palma* virtutis arbor est. Vt hæc in ardua sic illa in quod-

Gramen seruatoris exercitus præmiū.

Hinc: Cedro digna locusus.

Ex cedro arcam Noë.

Palma victorum præmiū.

S cunq;

cunq; pondus adeo contumax, vt onere pressa non modo nō curuetur, sed magis aduersa resurgat, sursumque contra pondus nitatur. Ob id ad victoriæ symbola vsurpari sueta: quæ vrgentibus prementibusque malis, prius etiam vitâ, quam animo cedere mauult. Itaq; summum inter arbores in templo honorem obtinet. Coma frondesque eius, pretiosis ornamentis ac donarijs ab ipsa Dea reuinctæ, insolito pondere fructibusq; nutant. Induuias magna vis gemmarum conuestit, inter has corallorum rami, velut in sanguinē concretæ guttæ, atq; ab inflictâ arbori plaga manantes erumpunt. Ex ipsis frondibus pendent, alibi fasces cum securibus, alibi sceptrâ, diademata, illuminatæ margaritis coronæ, sellæ eburneæ, curules, trabes, palmatæ, togæ, purpuræ, phaleræ, prætextæ, paludamenta, intextæ auro chlamydes, lati-claui, calcei lunati: alibi torques, annuli, enses, litui, auro cælata calcaria, cruces, aurea vellera, balthei cinguli que militares: alibi mitellæ margaritis baccisq; vncialibus internitentes, claræ vnionibus infulæ, vittatæque atq; illustres pretioso lapillorum ambitu tiaræ. Non secus ibi, quàm cursum & certamen inter se ludentium videas. Prout auræ è summo spirauere, modo speciem iam iam cadentium ramorum, & suo pondere se ad terram trahentium: modo post ruinæ irritas minas, sublati repente ramis in altum remeantium, reciprocoque cursu velut à rapina captatores

Honorum insignia è ramis pendula.

ptatores eludentium speciem referunt. Cessat statim lasciuiâ fure viso, agnoscuntque venientem in quantocunq; agmine. Parent soli suæ Deæ, ac prout illa, hæc aliaue insignia alicui annuerit, ita inclinati sua sponte venientibus porrigunt. Ideo circa Deæ signum, quod ad aram colitur, magna vis munerum pendet, ex auro, argento, exsonantium supplicum votis. Sed fama est Deam inexorabilem esse, nisi ijs quos Virtus commendauisset.

Eorum distributio.

Astant Honori alia duo nomina *Reuerentia* & *Maiesestas*. Sacrificia solis his aperto capite facere mos est; cætera numina velato venerari. Auget venerationem ingens *Candelabrum*, dicatum aliquando in prytaneo Tarentino à Dionysio iuniore Siciliae tyranno, eòq; translatum, in quo totidem succenduntur lychni, quot in anno numerantur dies. Præsto est *Fortune* aureum signum, quale comitari principes, & in cubiculis Imperatorum Romanorum poni solebat. Impediti huic vittâ oculi, ipsa volubili globo imposita, pedem vnum velut auolatum sustollit, alterum suspensum neq; probe repositum, in eodem globo sustinet. Dextrâ auidissime munera, quibus inuicem supplices pro honoribus certant, accipit: sinistrâ è succincta veste insignia depromens, furtiuâ largitione indignis distribuit proditque. Hinc in eam Numinum indignatio: & hominum quoq; ex frustratione, vel obtentu, varia affectio. Inuocatur, accusatur, exoptatur, cegitur,

Sacrificia Honoris fiebant aperto capite.

Candelabrû Dionysij tyranni.

Fortune simulacrum.

Eius fraus.

Cultus.

*Honor in sta-
tuis Scyppis.*

arguitur, laudatur, agitur rea, solaque inter Numina nescias plura referat probra vel sacra. Quod postea reputationem subit, multitudo statuarum est adeo per templum diffusa sparsaque, ut astare lapideus populus videatur. Magnus is honor, is virtutis cultus est, non merita modo memoriamque clarorum virorum basibus earum inscribere, sed effigies quoque vultusque, & lineamenta corporis, artificum expressa manu, visenda posteris relinquere. Igitur, & quæ lapidibus commode reddi non poterant, excipit pictura, humanissimam pariter ambitione, alibi funerum, alibi triumphorum pompam referens, certantibus cum vero imaginibus.

*Exequiæ &
honor cada-
uerum apud
antiquos.*

Sunt in sinistro templi pariete, depictæ veterum exequiæ, ita representato omni pietatis mæstitiæque officio, ut sermo tantum querelæque ab imaginibus expectari videantur. Hic corpora purgantur lymphis, oleoque vincta pretiosis vestibus induuntur. Illic præaltæ cupressus defuncti armis telisque instar trophæorum exornatæ eriguntur. Circum ingentes pyræ, aggestæ pinu roboreque construuntur. Alibi cadauera toris imposita ad ignem deferuntur. Comitantur detonsi pullatique propinqui, versas ad terram faces portantes: hinc alia turba mærentium, hinc maiores defuncti apertis armarijs atriisque in exequias emissi. Iam præficæ, tubicines, præcones populum velut citantes in lamenta. Tum quæ digesta per strues cadauera visuntur, alij opertis

opertis auersisque vultibus ignes subijciunt, alij
vbi cadauera flamma corripuit, fauillamque nubi-
bus immiscuit, seruos, equos, canesque: alij vt vxo-
res, intimiq; amicorum vltro scandentes rogos, se
in flagrantes complexus ipsasq; dant inferias. Vi- *Euripidis ho-*
suntur ab Archelao, Euripidi Tragico consiliorum *nor,*
suorum socio, sumptuosissimæ factæ exequiæ, cu-
ius etiam suprema non contentus prosequi sumptu
funeris, crinem quoq; tonsus est, & mærorem,
quem animo conceperat, vultu publicauit.

Similis in aduerso pariete est, lætitiæ honorisque *Triumpho Ro-*
in triumpho absolutio. Eriguntur alibi ingentes *manorum.*
arcus, gloriosissimis illustrati victoriarum titulis.
Alibi trahuntur currus, hîc spolijs telisque hostium,
illic ligneis trabibus, captarumque vrbiû simula-
cris onusti. Fertur deinde captiuum aurum, ar-
gentum, coronæq; & præmia, si quæ victori socij po-
puli hostesue ipsi dedissent. Sequuntur albæ victi-
mæ bouesque. Post elephantî, tygrides, alces a-
liæque feræ antea non visæ. Tum Duces hostium
captiuique, religatis post tergum manibus mæren-
tes. Dehinc sublimis in curru aurato sedens trium-
phator, sceptrum manu alterâ, alterâ lauream & ex
ea coronam in capite ferens. Iam vexilla collegio-
rum atq; castrorum, & circumfusi currui milites,
omnisq; victoris laureatus exercitus. Excepti præ- *Triumpho He-*
terea sunt, & aliquarum gentium per parietem tri- *braorum.*
umphi, non tam superuacanea priuati alicuius ho-

minis pompâ, quàm gratitudine erga Deum magnifici. Laudatissimi sunt Hebræorû, apud quos pueri, senes, viri, fæminæ, principes, vulgusq; populi obuiâ victori progressi, ad tympanorû, musicorumq; instrumentorû sonum, orbes, choreas mouentes, cãtando, beneficiû se alteri victori, quam quem præ oculis haberent, debere profitentur. Inseti nonnullis picturis versus quos cãtare mos erat, legûtur. Sic cum Ægyptiorum iugum exuissent, Moylenq; triumphando comitarentur: *Cantemus Domino, gloriose enim magnificatus est: equum & ascensorem proiecit in mare. Quia fortitudo mea & laus mea Dominus: & factus est mihi in salutem &c.* Et immensis agminibus Iudithæ cum triumpho occurrendo, cum in manibus eius opimum ferri spoliū caput Holophernis, summamq; in eo victoriæ contemplarentur, gratularenturque.

Exod. Cap.
15.

Iudith Cap.
16.

Incipite Domino in tympanis, cantate Domino in cymbalis, modulamini illi psalmum nouum, exultate & inuocate nomen eius. Exigunt quoq; oculos & alij, qui plene non poterant, compendio aliquo repræsentati illustrium virorum honores. Stesichoro poëtæ, ædificatum à Phalaride tyranno templum, decretique quamuis inimico, diuini cultus. Iam Mausolea, sepulcra, monumentaque, nomina cuiusque sustinentia loquentiaq;. Inter quæ tymbus Ouidij, per multas lacrymas illi ante domus ianuam à Barbaris constructus: vt post septem apud se in exilio consumptos annos, hoc saltem solatij Kalendis Ianuarijs decedens referret, præstari suam literis vbicunq; venerationem,

Eadem die
serunt deced-
isse T. Liuiū.

rationem,

rationem, placuisseq; aliquid in se barbaris, quod ingrati ciues non agnouissent.

His tam magnificis summorum virorum honoribus, miscentur & alij. Descripta in eodem templo cuiusq; priuilegia, prærogatiuæ, principū indulta, hominum consensu impositæ appellationes, *Magnorum, Felicium, Augustorum, Optimorum, Maximorum*: deficientibusq; iustis pro virtute titulis, & *Parentū patria* cognomina excogitata. Iam sua cuiusq; præmia & eorum appellationes, Medicorum *Soteria* vel *Iatrea*: Docentium *Didascalia*, & *Didactra*, *Mineralia*: Militum *Aristea*, *Epinicia*, *Niceteria*: Nuntiorum, *Euangelia*, *Ministra*: Legatorum *Lausitia*: Hospitum *Xenia*: Beneficorum, *Charisteria*: Altorum, *Threptra*: Artificum, *Epichera*: Quippiam afferentium, *Comistra*: Iam ex humili priuataq; fortuna suâ aut maiorum virtute exempti, & per suos gradus digesti, *Pontifices*, *Patriarcha*, *Archiepiscopi*, *Episcopi*, *Abbates*, *Præpositi*, *Protontarij*, *Archipresbyteri*, *Archidiaconi*, *Presbyteri*, *Diaconi*, *Canonici*, *Clerici*, *Sacerdotes*, *militia*, & religiosorum familiæ. Tum *Imperatores*, *Reges*, *Archiducæ*: *Duces*, *Principes*, *Marchiones*, *Comites*, *Barones*, *Nobiles*. Et peculiaribus officijs alijs præeminentes *Cancellarij*, *Præsides*, *Consiliarij*, *Secretarij*, *Prætores*, *Assessores*, *Advocati*, *Scribe*. Sed recensere singula quis possit? Verbo claudo. hæc Sapientum Curia fuit, hoc Comitium, hic locus habendi senatus.

Sed nos tantisper inhibita continuatione, narrationem sequentium alteri libello reseruamus.

*Appellationes
magnifica.*

*Nomina præ-
miorum,*

Sumptū & impensis Bartholo-
mæi Nouodworfcii.

[illegible]

[illegible]

Biblioteka Jagiellońska

stdr0004239

